

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 27 lutego 2024 r.

Poz. 514

UCHWAŁA NR LXXVII/536/2024 RADY MIEJSKIEJ W PACZKOWIE

z dnia 22 lutego 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Paczków na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40; zm.: Dz. U. z 2023 r. poz. 572, poz. 1463 i poz. 1688) w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840; zm.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1595 oraz z 2023 r. poz. 951 i poz. 1688), po uzyskaniu pozytywnej opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Paczkowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Paczków na lata 2024-2027”, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Paczków.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący
Rady Miejskiej w Paczkowie

Wiesław Jan Barabasz

Załącznik do uchwały nr LXXVII/536/2024 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 22 lutego 2024 r.

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY PACZKÓW
NA LATA 2024-2027**

Paczków, wrzesień 2023 r.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.....	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	14
4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	14
4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022	14
4.1.2. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020	17
4.1.3. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO 2030 r.....	18
4.1.4. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2030	19
4.1.5. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU „POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI”	20
4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU	21
4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO OPOLSKIE 2030	21
4.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO	23
4.2.3. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2020-2023	24
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	26
5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)	26
5.2.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY PACZKÓW	26
5.2.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	28
5.2.3. LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA PACZKÓW	36
5.2.4. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA	37
5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	37
5.2.1. ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY	37
5.2.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY	51
5.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME	83
5.2.4. ZABYTKI RUCHOME	96
5.2.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	97
5.2.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE	97
5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY	98
5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	101
5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY.....	101
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	102
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE - PRIORYTETY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI	104
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	107
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	109
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	110
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	114
12. LITERATURA I ŹRÓDŁA	115

13. ANEKSY.....	119
13.1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	119
13.2. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	124
13.3. WYKAZ OBIEKTÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	141
13.4. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	142
13.5. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH	145

1. WSTĘP

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2024-2027 jest podstawowym elementem polityki gminy w kwestii dziedzictwa kulturowego. Program opracowano na okres czterech lat. Program uzyskał pozytywną opinię wojewódzkiego konserwatora zabytków. Został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Paczkowie.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2024-2027 został przygotowany w trakcie obowiązywania programu na lata 2020-2023, tak aby zachowana została ciągłość działań w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Zważywszy na stan realizacji zadań oraz obowiązujące pozostałe dokumenty strategiczne przyjęto, iż uzasadnione jest aby kontynuować analogiczne cele i zadania. Dlatego w programie na lata 2024-2027 podejmowane są analogiczne cele i zadania jak do tej pory m.in. wsparcie finansowe właścicieli zabytków przez dofinansowanie prac w obiektach zabytkowych czy eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego w celu wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne i gospodarcze.

Pokreślenia wymaga, iż Gmina Paczków nieprzerwanie dba o dziedzictwo kulturowe. Konieczne z uwagi na posiadane zasoby oraz potrzeby a także nowe wyzwania jest wskazanie priorytetów w celu koordynacji działań na rzecz dziedzictwa kulturowego, wsparcia różnego rodzaju instytucji oraz właścicieli obiektów zabytkowych. Celem Programu jest ponadto podnoszenie świadomości i tożsamości mieszkańców w zakresie dziedzictwa kulturalnego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2022 r. poz. 840). Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje przepis art. 87 ww. ustawy. Burmistrz jest zobowiązany do sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program przyjmuje Rada Miejska w Paczkowie, po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Następnie jest on publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Z realizacji programu Burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Miejskiej. Celem Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2024-2027 zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy jest:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto ustawa nakłada na organy administracji publicznej obowiązek (art. 4):

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania,
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona i opieka nad zabytkami mają duże znaczenie dla zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego każdego kraju. W celu zapewnienia właściwej ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym w Polsce istnieje szereg uwarunkowań prawnych, które regulują te kwestie. Podstawowym dokumentem prawnym odnoszącym się do kwestii ochrony całości dziedzictwa kulturowego, w tym także ochrony i opieki nad zabytkami, jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114, poz. 946).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114 poz. 946)

Konstytucja deklaruje ochronę całości dziedzictwa kulturowego, w tym również ochronę i opiekę nad zabytkami, jako obowiązek państwa i każdego obywatela. Zgodnie bowiem z:

- art. 5 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*,
- art. 6 ust. 1 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*,
- art. 6 ust. 2 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”*,
- art. 73 Konstytucji: *„Każdemu zapewnia się (...) wolność korzystania z dóbr kultury”*,
- art. 82 Konstytucji: *„Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne”*,
- art. 86 Konstytucji: *„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”*.

Przedstawione wyżej deklaracje zawarte w Konstytucji wskazują zatem, iż obiekty zabytkowe są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz również ważnym elementem tożsamości kulturowej oraz źródłem inspiracji i wiedzy o historii i tradycji danego miejsca. Stanowią one zatem niezwykle cenne świadectwo minionych epok, które przekazują informacje o korzeniach i kształtowaniu się danej kultury.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).

Szczegółowe przepisy w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad nimi zostały uregulowane w innych aktach prawnych. Głównym z nich jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.). Powołana wyżej ustawa przede wszystkim rozdziela dwa pojęcia zawarte w jej tytule, tj. ochronę zabytków oraz opiekę nad zabytkami.

Ochrona zabytków odnosi się do działań podejmowanych przez organy administracji publicznej w celu zabezpieczenia i zachowania autentyczności, wartości historycznych, artystycznych, naukowych i kulturowych zabytków, co szczegółowo opisano w art. 4 tej ustawy: „*Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:*

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.*

Opieka nad zabytkami odnosi się natomiast do działań podejmowanych przez właścicieli lub posiadaczy zabytków w celu właściwego zarządzania i dbania o zabytki, w tym przede wszystkim utrzymanie zabytków w odpowiednim stanie technicznym, co szczegółowo zawarto w art. 5 w/w ustawy: „*Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:*

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;*
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”.*

W praktyce ochrona zabytków i opieka nad zabytkami są ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Ochrona zabytków skupia się na zachowaniu autentycznego charakteru i wartości zabytków, podczas gdy opieka nad zabytkami koncentruje się na ich bieżącym zarządzaniu i konserwacji. Obie te dziedziny są istotne dla ochrony dziedzictwa kulturowego i zapewnienia, że zabytki będą miały trwałą wartość i będą dostępne dla przyszłych pokoleń.

Poza powyższym w/w ustawa w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia w niej użyte, tj.: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, badania architektoniczne, badania archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy oraz otoczenie. W kontekście prezentowanego dokumentu najważniejsze pojęcie stanowi niewątpliwie zabytek, który zgodnie z prezentowaną ustawą stanowi „*nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową*” (art. 3 pkt 1 w/w ustawy).

Następną część ustawy stanowi art. 6 przedstawiający klasyfikację w układzie rzeczowym przedmiotów ochrony i jednocześnie stanowiący rozszerzenie definicji zabytku. Zgodnie z przywołaną regulacją opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania, trzy kategorie zabytków:

- nieruchome, stanowiące w szczególności: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady

przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a-h w/w ustawy);

- ruchome, stanowiące w szczególności: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order; wytwory techniki, zwłaszcza urządzenia, środki transportu, maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. a-h w/w ustawy);
- archeologiczne, stanowiące w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej (art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a-d w/w ustawy).

W ustawie określono także sposób i formy ochrony zabytków, którymi zgodnie z art. 7 są: wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za Pomnik Historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.

W przedstawionej ustawie zawarte są również inne regulacje związane z obszarem ochrony i opieki nad zabytkami jak np.:

- **art. 16 ust. 1** – utworzenie parku kulturowego: *„Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”;*
- **art. 17** – zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego: *„Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:*
 - 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
 - 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;*
 - 4) składowania lub magazynowania odpadów”;*
- **art. 18** – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami a sporządzanie mpzp i innych dokumentów:

„1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania

przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”;

– **art. 19** – Studium, plan zagospodarowania przestrzennego i inne dokumenty związane z planowaniem przestrzennym:

„1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”;

– **art. 20** - uzgodnienia projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego: „Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu”;

- **art. 21** – ewidencja zabytków: „*Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy*”;
- **art. 22** - rodzaje ewidencji zabytków; dane osobowe w ewidencjach:
 - „1. *Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
 - 2. *Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
 - 3. *Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*
 - 4. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.*
 - 5. *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
 - 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*
 - 6. *Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*
 - 7. *Ewidencje, o których mowa w ust. 1, 2, 4 i 6, mogą zawierać dane osobowe obejmujące:*
 - 1) *imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub użytkownika zabytku;*
 - 2) *imię, nazwisko i podpis autora karty ewidencyjnej lub adresowej lub imię i nazwisko osoby, która wypełniła kartę ewidencyjną;*
 - 3) *imię i nazwisko lub nazwę wykonawcy prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich lub badań archeologicznych przy zabytku*”.

Obok omówionych powyżej zagadnień ustawa zawiera również szereg innych ustaleń, jednakże w celu uniknięcia redundancji oraz zachowania zwięzłości tego opracowania, nie uznano za konieczne przywoływanie większości z nich w opracowywanym dokumencie. Zamiast tego skupiono się na przedstawieniu ogólnego kontekstu i kluczowych aspektów dotyczących ochrony zabytków, aby zapewnić czytelnikowi zrozumienie istoty i zakresu działań objętych tym prawem.

W celu kompleksowego uregulowania spraw związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, powyższą ustawę, jak również szereg innych ustaw, uzupełniają akty wykonawcze - rozporządzenia, które obejmują różnorodne aspekty, w tym w szczególności:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81),

- Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa, udzielania dotacji celowej na zadania nim objęte oraz udzielania dofinansowań podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. z 2021 r. poz. 721),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1304 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 979),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1470),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwolenia na stały wywóz za granicę dobra kultury niebędącego zabytkiem, objętego zwrotem na terytorium państwa obcego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1590),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110).

Przepisy dotyczące zadań z zakresu ochrony zabytków znajdują się również w wielu innych ustawach. Każda z poniższych ustaw reguluje zasady postępowania w przypadku obiektów i obszarów zabytkowych odpowiednio do swojej właściwości. I tak np.:

1) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.)

– w przedstawionej ustawie określono m.in. zadania własne gminy, wśród których znajdują się także zadania dotyczące kwestii związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Zgodnie z art. 7. ust. 1 pkt 9 w/w ustawy *„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*. Oznacza to, iż gmina jest odpowiedzialna za zapewnienie różnorodnych form kulturalnych i artystycznych dla swoich mieszkańców. W ramach tych zadań gmina może np. organizować wydarzenia kulturalne, wspierać lokalne inicjatywy artystyczne i edukacyjne oraz tworzyć warunki do rozwoju i działania różnych instytucji kultury – np. bibliotek gminnych. Ochrona zabytków i opieka nad nimi to kolejny aspekt zadań własnych gminy. Gmina ma obowiązek troszczyć się o dziedzictwo kulturowe i chronić zabytki znajdujące się na jej terenie. Może to obejmować zarządzanie obiektami zabytkowymi, prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich, promowanie dziedzictwa kulturowego oraz edukację i świadomość społeczną w zakresie ochrony zabytków;

2) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.) – w przedstawionej ustawie określono, iż w planowaniu

i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in. „wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1 ust. 1 pkt 4 w/w ustawy). Oznacza to m.in., że w dokumentach planistycznych jak np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, czy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, określa się ustalenia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym identyfikuje się zabytki, ich stan, obszary i zasady ochrony. Regulacje w w/w zakresie, w toku procedury planistycznej, są uzgadniane z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 11 pkt 5 lit. c; art. 17 pkt 6 lit. b tiret ósme w/w ustawy). Poza powyższym, zgodnie z zapisami ustawy, opinii bądź uzgodnień z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wymagają:

- projekt uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane, w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania teren - uzgodnienie (art. 37b ust. 2 pkt 4 w/w ustawy),
 - projekt audytu krajobrazowego – opinia (art. 38b ust. 2 pkt 2 lit. c w/w ustawy),
 - decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków - uzgodnienie (art. 53 ust. 4 pkt 2 w/w ustawy);
- 3) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 z późn. zm.)** – w przedstawionej ustawie określono m.in., iż obiekty budowlane należy projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską” (art. 5 ust. 1 pkt 7 w/w ustawy). Dodatkowo w ustawie znajduje się zapis, iż przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3 w/w ustawy). W praktyce oznacza to, że przepisy ustawy nie mają na celu zmiany lub osłabienia ochrony zabytków i obszarów chronionych, które pozostają w mocy i są obowiązujące;
- 4) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.)** – w ustawie określono, iż ochrona powierzchni ziemi polega m.in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych (art. 101 pkt 2 w/w ustawy). Powyższe można rozumieć w ten sposób, iż planowanie przestrzenne, inwestycje czy inne działania powinny być prowadzone w taki sposób, aby nie naruszać i nie zniszczyć m.in. istniejącego dziedzictwa kulturowego oraz wartości kulturowych związanych z daną przestrzenią;
- 5) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916 z późn. zm.)** – w ustawie określono zagadnienia związane z wydawaniem zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów. Zgodnie z art. 83a ust. 1 w/w ustawy „Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków”. Dodatkowo ustawa wskazuje,

iż projekty uchwał ustanawiające plany ochrony dla parków krajobrazowych wymagają zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 19 ust. 6b w/w ustawy);

- 6) **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2023 r. poz. 344)** – według ustawy, jednym z celów publicznych jest zapewnienie opieki nad nieruchomościami, które są uznane za zabytki zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony i opieki nad zabytkami (art. 8 pkt 5 w/w ustawy). Ustawa szczegółowo reguluje również procedury dotyczące postępowania wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską;
- 7) **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571)** – zgodnie z przepisami ustawy gminy mają możliwość udzielania wsparcia organizacjom społecznym, w tym stowarzyszeniom, które prowadzą działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków oraz zachowaniem tradycji;
- 8) **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70)** – ustawa w art. 7 ust. 1 pkt 6 wskazuje, iż od podatku od nieruchomości zwolnione są „*grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej*”, zaś w art. 12 ust. 1 pkt 5 stanowi, iż od podatku od środków transportowych zwolnione są „*pojazdy zabytkowe, w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym*”.
- 9) **Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2409)** – zgodnie z art. 3 ustawy grunty podlegające ochronie zabytkowej, tj. parki i ogrody wpisane do rejestru zabytków, nie są traktowane jako grunty rolne. Natomiast zgodnie z artykułem 34, w przypadku, gdy na gruntach występują zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków ma prawo, poprzez decyzję, określić zakres i sposób eksploatacji tych gruntów.
- 10) **Ustawa z dnia 9 października o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.)** – w przedstawionej ustawie określono m.in., iż w toku procedury sporządzania gminnego programu rewitalizacji należy wystąpić o zaopiniowanie tego programu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków, w zakresie form ochrony zabytków (art. 17 ust. 2 pkt 4 lit. b tiret drugie w/w ustawy);
- 11) **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.)** – przepisy ustawy nakładają różne obowiązki, takie jak m.in. sporządzanie audytu krajobrazowego przez samorząd wojewódzki. W audycie tym mają być określone obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa będzie mógł ustalać normy dotyczące wysokości, kształtu budynków oraz stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ponadto, ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy i umożliwia samorządom uchwalanie lokalnych kodeksów reklamowych, które określają zasady umieszczania nośników reklamowych i innych aspektów;
- 12) **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.)** - według ustawy państwo oraz jednostki samorządu terytorialnego sprawują opiekę nad działalnością kulturalną. Ustawa wymienia również różne formy organizacyjne działalności kulturalnej. Ponadto w ustawie zawarte są regulacje dotyczące instytucji kultury, takie jak muzea, ośrodki badań i dokumentacji, świetlice, kluby,

ogniska artystyczne itp. Instytucje te prowadzą działania głównie w zakresie upowszechniania kultury. Jednym z podstawowych zadań tych instytucji jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

13) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385) – ustawa ustala m.in. fundamentalne ramy i zasady działania polskich muzeów oraz przedstawia cele, jakie te instytucje kultury realizują;

14) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393) – zgodnie z przepisami tej ustawy, biblioteki oraz ich zbiory są uznawane za narodowe dobro i mają służyć zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki mają za zadanie organizować i zapewniać dostęp do zasobów naukowych i kulturalnych, zarówno polskich, jak i światowych;

15) Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r. poz. 553 z późn. zm.) – przepisy tej ustawy dotyczą ochrony materiałów archiwalnych.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków jest zgodny z głównymi celami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te zostały określone m.in. w następujących dokumentach: „Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022”, „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020”, „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.”.

Cele wynikające z powyższych dokumentów stanowią strategiczną podstawę dla działań państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi. Poprzez ich realizację dąży się do zabezpieczania, zachowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego, promowania kultury oraz tworzenia harmonijnego i zrównoważonego rozwoju przestrzennego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków stanowi integralną część szeroko zakrojonych działań, których celem jest ochrona, badanie, konserwacja i popularyzacja zabytków, z uwzględnieniem unikalnych wartości historycznych, architektonicznych i kulturowych regionu.

4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2019-2022

Ten fundamentalny dokument dotyczący systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej Polskiej został zatwierdzony Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Poprzedni Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, obowiązujący w latach 2014-2017, utracił swoją ważność 31 grudnia 2017 r. Aktualny dokument został opracowany na podstawie wniosków wynikających z realizacji i oceny w/w programu z lat 2014-2017 oraz zmiany wprowadzonej do systemu ochrony zabytków ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. dotyczącą zmiany ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. W dokumencie tym określono cele, kierunki działań oraz zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad nimi, a także warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 jest stworzenie warunków umożliwiających skuteczną ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej dotyczącej wartości dziedzictwa kulturowego.

Realizacja głównego celu będzie miała miejsce poprzez trzy szczegółowe cele, dla których ustalono konkretne kierunki działania. Relacja między celem a kierunkiem działania polega na tym, że każdy cel szczegółowy koncentruje się na określonym aspekcie ochrony zabytków i opieki nad nimi, a kierunki działania wskazują konkretne środki i strategie, które mają być podjęte w celu osiągnięcia tego celu.

Wśród celów określonych w programie wyróżnia się cel szczegółowy 1 – Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego. Dla tego celu wskazano dwa kierunki działania:

- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym (1.1),
- wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym (1.2).

W/w kierunki działań są realizowane przez wykonywanie konkretnych zadań, do których należą odpowiednio:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (1.1.1),
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym (1.1.2),
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach (1.1.3),
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami (1.1.4),
- wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich (1.2.1),
- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich (1.2.2),
- wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego (1.2.3),
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej (1.2.4).

W ramach realizacji zadania 1.1.1 planuje się podjęcie kilku działań. Po pierwsze, oprócz aktualizacji istniejących materiałów szkoleniowych opracowanych dla programu na lata 2014-2017, przygotowane zostaną dodatkowe materiały informacyjne dla samorządów. Ponadto organizowane będą szkolenia z zakresu zarządzania dziedzictwem dla przedstawicieli władz samorządowych. Ostatnim etapem tego zadania będzie przeprowadzenie badań ewaluacyjnych w roku 2022. Niestety, wiele z zadań zaplanowanych na lata 2020-2021 zostało opóźnionych lub przesuniętych w czasie z powodu pandemii COVID-19. Zadanie zdefiniowane w pkt 1.1.2 zostanie zrealizowane poprzez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>. Celem tego portalu jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości wykorzystania go dla dobra gminy. Ważnym aspektem jest również uwzględnienie problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami. Zadanie 1.1.3 będzie realizowane poprzez cztery kierunki interwencji: stworzenie centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych, pilotażowe szkolenia przedstawicieli wybranych gmin, które prowadzą lub planują rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego, wsparcie gmin w tworzeniu lub aktualizacji gminnych programów rewitalizacji oraz przeprowadzenie konkursu "Twój dom - dialog z tradycją". W ramach realizacji zadania 1.1.4. planuje się opracowanie założeń i coroczne organizowanie konkursu, który będzie skierowany do samorządów gminnych. Celem konkursu jest promowanie i upowszechnianie najlepszych praktyk, zwłaszcza w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami. Programy te rozumiane są jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorządy lokalne.

W ramach zadania 1.2.1 planuje się wprowadzenie nowej formuły programu stałych szkoleń dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków, ich delegatur oraz przedstawicieli samorządowych służb konserwatorskich, w celu wspierania rozwijania kompetencji zawodowych. W ramach zadania 1.2.2 planuje się kontynuację niezrealizowanego w całości kierunku działania nr 3 celu szczegółowym nr 1 realizowanego w ramach Programu z lat 2014-2017. W ramach realizacji zadania 1.2.3 planuje się prowadzenie działań w trzech aspektach. Pierwszym aspektem jest wypracowanie zaleceń dotyczących waloryzacji zabytków i dokumentacji wartości zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Dodatkowo, planuje się włączenie informacji o wartościach i ich materialnych nośnikach do zbioru kart ewidencyjnych dla wybranych zabytków. Priorytetem będzie objęcie działaniem zabytków techniki. Drugi aspekt zadania obejmuje kontynuację kierunku działania nr 1 *"Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków przez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach"* celu szczegółowego nr 2 *"Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków"* realizowanego w ramach Programu z lat 2014-2017. Planowane jest zawarcie umów pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a wszystkimi wojewódzkimi urzędami ochrony zabytków, które określą zasady i wzajemne zobowiązania dotyczące współtworzenia cyfrowego repozytorium dokumentacji rejestru zabytków. Repozytorium to będzie obejmować zabytki nieruchome, ruchome oraz archeologiczne. W ramach tej współpracy, wojewódzcy konserwatorzy zabytków będą współtworzyć treści zawarte w bazie danych, korzystając z aplikacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa ScanManager. Ponadto planuje się umożliwienie i formalizację współpracy pomiędzy wojewódzkimi konserwatorami zabytków a Narodowym Instytutem Dziedzictwa w zakresie prowadzenia geoportalu.

Trzeci aspekt zadania obejmuje uzupełnienie i ujednoczenie systemów ewidencyjnych zabytków archeologicznych oraz wzmocnienie ochrony i opieki nad nimi. W ramach realizacji zadania 1.2.4 planuje się m.in. pozyskanie odpowiedniej nieruchomości, która będzie pełnić rolę siedziby Centrum Architektury Drewnianej. W ramach Centrum Architektury Drewnianej zostanie zorganizowany punkt kontaktowy, który będzie wspierał opiekunów architektury i budownictwa drewnianego w należytej ochronie tego cennego dziedzictwa zabytkowego. Działalność Centrum skupi się na opracowywaniu i szerokim udostępnianiu poradników oraz podręczników dotyczących dobrych praktyk dla właścicieli i opiekunów zabytków architektury oraz budownictwa drewnianego. Ponadto Centrum będzie organizować szkolenia dla właścicieli oraz kursy rzemiosła tradycyjnego, które podniosą kompetencje rzemieślników w zakresie właściwej konserwacji zabytków drewnianych. W trakcie tych szkoleń uwzględniana będzie regionalna specyfika technik rzemieślniczych oraz konstrukcji architektury drewnianej.

Kolejnym celem szczegółowym określonym w przedmiotowym programie jest cel szczegółowy 2 - Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami. Dla tego celu, podobnie jak dla celu szczegółowego nr 1, wskazano dwa kierunki działania:

- merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami (2.1),
- podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego (2.2).

Wspomniane kierunki działań są realizowane poprzez wykonanie konkretnej serii zadań, które obejmują odpowiednio: upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy) (2.1.1) i podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje (2.2.1). W ramach realizacji zadania 2.1.1 planuje się utworzenie i wprowadzenie do użytku internetowej platformy, która będzie zawierać

wiedzę na temat standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dotyczących różnych kategorii zabytków oraz przeprowadzanie działań i prac przy nich. Ponadto przewiduje się opracowywanie materiałów informacyjnych, które mają na celu promowanie stosowania wytycznych i standardów postępowania konserwatorskiego wśród właścicieli zabytków, inwestorów oraz wykonawców prac przy zabytkach. Z kolei w ramach realizacji zadania 2.2.1 planuje się m.in. organizację szkoleń dla policjantów w zakresie przeciwdziałania przestępstwom przeciwko zabytkom, we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego, a także realizację projektu rejestracji zabytków ruchomych w celu zapobiegania kradzieżom. Projekt obejmować będzie wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie zabytków przy użyciu dostępnych środków technicznych, a także weryfikację stanu wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków. Projekt zostanie przeprowadzony w wybranych dwóch powiatach w każdym województwie w ciągu roku.

Ostatnim celem szczegółowym w omawianym programie jest cel szczegółowy 3 – Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. Podobnie jak dwa wcześniejsze cele szczegółowe cel nr 3 zawiera dwa kierunki działania:

- upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości (3.1),
- upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości (3.2).

Realizacja wymienionych kierunków działań opiera się na przeprowadzeniu konkretnego zestawu zadań, które obejmują odpowiednio: kampanię społeczno-edukacyjną w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami (3.1.1), tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (3.1.2), program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego (3.2.1). W ramach zadania 3.1.1 planuje się opracowanie kompleksowego planu identyfikującego kluczowe grupy docelowe, a następnie przeprowadzenie kampanii mającej na celu budowanie świadomości społecznej w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, przywracania ładu przestrzennego oraz profilaktyki i ochrony dziedzictwa przed działaniami przestępczymi, takimi jak wandalizm, dewastacja, nielegalna rozbiórka zabytkowej architektury, grabież stanowisk archeologicznych, kradzież i przemyt zabytków ruchomych. W ramach kampanii uwzględnione zostaną także tematy związane z zwiększeniem dostępności zabytków dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności. W ramach zadania 3.1.2 planuje się poszerzenie działań rozpoczętych w ramach Programu z lat 2014–2017, tj. opracowanie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych skierowanych do szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży.

4.1.2. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020

Innym istotnym dokumentem dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie kraju jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury z uzupełnieniem na lata 2004-2020. Dokument ten stanowi uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013, przyjętej przez Radę Ministrów dnia 21 września 2004 r. Podkreślić należy, iż w momencie opracowywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków nie odnaleziono innego, bardziej aktualnego opracowania wyznaczającego kierunki polskiej polityki kulturalnej. Również na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w wykazie tego typu dokumentów, nie znalazła się bardziej

aktualna strategia, jak również informacja o jakichkolwiek pracach nad kolejnym tego typu dokumentem.

W ramach Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 określono misję: „*zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Prezentowany dokument wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii*”. Odnosząc się do w/w misji można stwierdzić, że dokument ten zakłada dążenie do rozwoju kultury w sposób zrównoważony, czyli taki, który uwzględni zarówno aspekty dziedzictwa kulturowego przeszłości, jak i współczesne potrzeby i oczekiwania społeczeństwa. Strategia podkreśla również, że kultura ma istotne znaczenie dla kształtowania tożsamości narodowej. Przenoszenie wartości kulturowych z pokolenia na pokolenie i utrzymanie ciągłości tradycji stanowi istotny element budowania więzi społecznych i zachowania tożsamości narodowej.

Główne założenia Strategii związane z ochroną dziedzictwa kulturowego obejmują szereg działań mających na celu aktywne zarządzanie zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego. Priorytetem jest poprawa stanu zabytków, aby zachować ich wartość i znaczenie historyczne. Jednocześnie dąży się do zwiększenia dostępności zabytków dla turystów, inwestorów i mieszkańców, a także do adaptacji obiektów w celu zwiększenia atrakcyjności regionów. Strategia zakłada również wykorzystanie lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego jako wartości dodatkowej dla rozwoju regionów. Ważnym aspektem jest również edukacja i wprowadzanie nowoczesnych metod administrowania, które są związane z ochroną i zachowaniem zabytków. Dzięki temu można skutecznie zarządzać i chronić dziedzictwo kulturowe, jednocześnie dostosowując się do nowoczesnych wyzwań i potrzeb społeczeństwa.

Aby zrealizować postawione cele dokument wprowadza 11 programów operacyjnych, stanowiących uszczegółowienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury. Programy operacyjne są instrumentami realizacji strategii, które określają konkretne projekty, inicjatywy i działania mające na celu promocję, ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego, a także wspieranie innowacji, edukacji, twórczości i dostępu do kultury w różnych regionach kraju. Wśród programów operacyjnych znajdują się następujące programy: Promocja twórczości, Rozwój infrastruktury kultury i szkół artystycznych oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą, Edukacja kulturalna i upowszechnienie kultury, Obserwatorium kultury, Inicjatywy lokalne, Promocja polskiej kultury za granicą, Kultura z mediami, Promocja czytelnictwa, Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, Promesa Ministra Kultury i Znaki czasu.

W rezultacie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, poprzez wprowadzenie programów operacyjnych, stawia sobie za zadanie stworzenie ram i narzędzi umożliwiających harmonijny i trwały rozwój kultury w Polsce, uwzględniający zarówno dziedzictwo przeszłości, jak i potrzeby współczesnego społeczeństwa.

4.1.3. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO 2030 r.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) została formalnie przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą Nr 239 z dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to kluczowy dokument strategiczny o charakterze krajowym, który określa długoterminowe założenia dotyczące ładu przestrzennego kraju. KPZK 2030 przedstawia wizję zagospodarowania przestrzennego Polski do roku

¹ <https://www.gov.pl/web/kultura/polityka-kulturalna-dokumenty>

2030. Głównym celem tej strategicznej koncepcji jest efektywne wykorzystanie potencjału rozwojowego kraju, uwzględniającego różnorodność terytorialną, w celu osiągnięcia szeregu ogólnych celów rozwojowych. Wśród tych celów znajdują się konkurencyjność, wzrost zatrudnienia, efektywne funkcjonowanie państwa oraz spójność społeczna, gospodarcza i terytorialna. KPZK 2030 stanowi strategiczną ramę, która ma zapewnić spójny rozwój kraju i zrównoważone wykorzystanie jego przestrzeni. Dokument ten jest ważnym narzędziem dla władz centralnych, samorządowych i instytucji odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne, ponieważ ukierunkowuje procesy rozwojowe, inwestycje oraz politykę przestrzenną w perspektywie kilkunastoletniej. Przyjęcie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 ma istotne znaczenie dla strategicznego podejścia do zagospodarowania przestrzennego Polski. Stanowi ona ważny punkt odniesienia dla działań związanych z planowaniem przestrzennym, inwestycjami infrastrukturalnymi oraz długofalowym rozwojem kraju.

Prezentowana Koncepcja uwzględnia zagadnienia ochrony krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w procesach rozwoju regionów. Zadania określone w KPZK 2030, dotyczące kwestii związanych z dziedzictwem kulturowym, można upatrywać w ramach celu 4 i celu 6 KPZK 2030, tj.:

- Cel 4. *„Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski”*. Kierunkami działania w celu osiągnięcia powyższego celu są: Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych (4.1) oraz wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej (4.3);
- Cel 6. *„Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego”*. W kontekście opieki i ochrony nad zabytkami powyższy cel strategii można interpretować w ten sposób, iż służy on przywracaniu, ochronie i utrzymaniu spójności przestrzennej, która uwzględnia wartość dziedzictwa kulturowego. Poprzez działania mające na celu przywrócenie integralności przestrzeni, konserwację zabytków i tworzenie spójnego krajobrazu kulturowego, strategia dąży do utrzymania harmonii pomiędzy dziedzictwem kulturowym a otaczającą przestrzenią.

4.1.4. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2030

Dokument ten został przyjęty Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, przyjętej Uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Głównym celem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (SRKS) jest podniesienie jakości życia społecznego i kulturalnego obywateli Polski. Realizacja tego celu opiera się na wdrażaniu działań zdefiniowanych w trzech głównych obszarach, które znalazły odzwierciedlenie w nowym podtytule tego dokumentu. Są to:

- Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie (obszar 1),
- Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie (obszar 2),
- Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny (obszar 3).

SRKS uwzględnia zalecenia i priorytety określone w odpowiednich dokumentach programowych Unii Europejskiej, takich jak Komunikat Komisji Europejskiej "Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu". Strategię tą przyjęła Rada Europejska w dniu 3 października 2010 roku i zastąpiła ona tzw. strategię lizbońską. Model rozwoju nakreślony w strategii Europa 2020 opiera się na trzech kluczowych priorytetach: rozwój inteligentny – polegający na budowaniu gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach; rozwój

zrównoważony – obejmujący transformację w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, konkurencyjnej i efektywnie wykorzystującej dostępne zasoby oraz rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspierający gospodarkę charakteryzującą się wysokim poziomem zatrudnienia oraz zapewniający spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

W Strategii, w części poświęconej diagnozie, w odniesieniu do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym wskazano m. in. na niewykorzystane możliwości szlaków kulturowych, niezadawalający poziom ochrony kolekcji należących do krajowego zasobu bibliotecznego, czy brak spójnej i aktualnej strategii rozwoju cyfrowych zasobów kulturalnych.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 wyznaczono 3 cele szczegółowe: zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne. W odniesieniu do ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać należy cel szczegółowy nr 2 (wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich), w ramach którego wyróżniono 5 priorytetów:

- Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze (2.1),
- Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury (2.2),
- Digitalizacja cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury (2.3),
- Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę (2.4),
- Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą (2.5).

4.1.5. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU „POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju "*Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*" to dokument rządu Rzeczypospolitej Polskiej o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym. Został przyjęty uchwałą Rady Ministrów Nr 16 z dnia 5 lutego 2013 r. Strategia to opis głównych trendów, wyzwań i scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, wraz z kierunkami przestrzennego zagospodarowania kraju i uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju.

Celem Strategii jest przeciwdziałanie kryzysowi finansowemu w możliwie najkrótszym czasie i uniknięcie tzw. "straconej dekady" - spowolnienia tempa rozwoju gospodarczego, które negatywnie wpływałoby na jakość życia ludzi. Głównym celem dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków, mierzona wskaźnikami jakościowymi oraz wartością i tempem wzrostu krajowego PKB. Projekt skupia się na jednoczesnym rozwoju w trzech strategicznych obszarach: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, równoważeniu potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia proponuje kierunki inwestycji do roku 2030, które są zgodne z w/w strategicznymi obszarami. W odniesieniu do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym należy wskazać, iż w ramach strategicznego obszaru „*efektywności i sprawności państwa*” określono cel pn. „*wzrost społecznego kapitału rozwoju*”. Jednym z kierunków interwencji, mający przyczynić się do osiągnięcia ww. celu, jest zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym ludzi poprzez stałe zwiększanie dostępności zasobów kultury i kształcenie nawyków kulturowych. W ramach w/w kierunku interwencji w strategii przedstawiono następujące zadania:

- uzupełnienie programów szkolnych o zajęcia dotyczące kultury, sztuki (rozszerzenie zajęć plastycznych, muzycznych) oraz wprowadzenie projektów współpracy między szkołami

- a instytucjami kultury – muzeami, ośrodkami kultury, bibliotekami, teatrami, kinami i galeriami sztuki;
- promocja modelu kształtowania przestrzeni publicznej (rzeźby, wystawy publiczne, konkursy talentów, itd.);
- promocja czytelnictwa, teatrów, kina;
- wprowadzanie nowoczesnych metod obcowania z kulturą i sztuką do przestrzeni publicznej (prezentacje multimedialne, video-walls, audiobooks w komunikacji miejskiej, itd.);
- poprawa jakości i rozwój edukacji kulturalnej i artystycznej w systemie edukacji formalnej i innej niż formalna;
- wykorzystanie i rozwój infrastruktury instytucji kultury w zakresie edukacji i animacji kulturalnej oraz realizacji funkcji społecznych przez instytucje;
- wspieranie procesów digitalizacji i upowszechniania zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

W pracach nad Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków przedstawiono i omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim i powiatowym. Wśród dokumentów z poziomu wojewódzkiego uwzględniono zapisy: Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, Programu Opieki Nad Zabytkami Województwa Opolskiego.

4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO OPOLSKIE 2030

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 została przyjęta Uchwałą nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r. Jest to dokument strategiczny określający główne cele i kierunki rozwoju tego regionu na przestrzeni najbliższych lat. Strategia "Opolskie 2030" obejmuje różne obszary, takie jak gospodarka, infrastruktura, edukacja, kultura, ochrona środowiska i wiele innych. Jej celem jest stymulowanie rozwoju województwa opolskiego, poprawa jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności regionu dla inwestorów.

Określona w strategii wizja dla Opolszczyzny w 2030 roku to: „*Opolskie w 2030 roku to region cenionej jakości życia wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji*”. Wizja ta dąży do zapewnienia mieszkańcom regionu satysfakcjonującego stylu życia, a także przyciągnięcia inwestorów i turystów, którzy docenią unikalne połączenie różnorodności i równowagi, jakie oferuje region opolski.

Strategia jest wdrażana poprzez realizację trzech celów strategicznych:

- cel strategiczny 1: Człowiek i relacje – Mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę;
- cel strategiczny 2: Środowisko i rozwój – Środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi;
- cel strategiczny 3: Silna gospodarka – Gospodarka inteligentna wzmacniająca konkurencyjność regionu.

Rozwinięciem celów strategicznych są cele operacyjne. W poszczególnych celach wskazane są kierunki działań, które zostały określone przy użyciu katalogów interwencji opracowanych w procesie tworzenia Strategii Opolskie 2030. Te katalogi mają elastyczny charakter, umożliwiając dostosowanie konkretnego wsparcia w trakcie realizacji dokumentu. Wszystkie cele operacyjne przyczyniają się do osiągnięcia celów strategicznych i tym samym wizji rozwoju regionu. Niektóre cele mają bezpośredni wpływ na określony cel strategiczny, podczas gdy inne wpływają pośrednio. Cele wzajemnie oddziałują na siebie, dlatego powinny być rozpatrywane w sposób kompleksowy.

Zagadnień odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego można doszukiwać się w ramach celu operacyjnego – Ceniona marka regionu. W ramach tego celu przewidziany jest m.in. kierunek działania dotyczący dbałości o zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego, w tym: zintegrowane zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym; popularyzacja wiedzy o regionie i jego mieszkańcach pochodzących z różnych kręgów kulturowych: polskiego, niemieckiego, śląskiego, kresowego, czeskiego i romskiego; propagowanie i kultywowanie tradycji wyróżniających region oraz etosu pracy i solidności; upamiętnianie ważnych wydarzeń z historii regionu; promocja i rozwój dziedzictwa kulinarnego regionu; działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, w szczególności służących kulturze, turystyce, edukacji; wsparcie dla stanowienia parków kulturowych. Każdy z w/w kierunków działania, w ramach przedstawionego celu operacyjnego, ma swoje specyficzne znaczenie, które można interpretować w następujący sposób:

- zintegrowane zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym – ma na celu kompleksowe podejście do zarządzania zarówno zasobami materialnymi (np. zabytki architektury) jak i niematerialnymi (np. tradycje, zwyczaje) dziedzictwa kulturowego. Poprzez koordynację działań i ochronę tego dziedzictwa dąży się do zachowania i podkreślenia jego wartości dla regionu;
- popularyzacja wiedzy o regionie i jego mieszkańcach pochodzących z różnych kręgów kulturowych – ma na celu propagowanie i dzielenie się wiedzą na temat różnorodnych aspektów kultury regionu. Skupia się na polskim, niemieckim, śląskim, kresowym, czeskim i romskim dziedzictwie kulturowym oraz na mieszkańcach reprezentujących te różne kręgi kulturowe. Celem jest budowanie więzi społecznych i wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej poprzez promowanie różnorodności i wzajemnego zrozumienia;
- propagowanie i kultywowanie tradycji wyróżniających region oraz etosu pracy i solidności – skupia się na podtrzymywaniu i promowaniu tradycji charakterystycznych dla regionu. Dotyczy to zarówno tradycji kulturowych, jak i etosu pracy i solidności, które są ważne dla rozwoju regionu. Celem jest zachowanie unikalnego charakteru regionu i przekazywanie tych wartości kolejnym pokoleniom;
- upamiętnianie ważnych wydarzeń z historii regionu – koncentruje się na uhonorowaniu i upamiętnieniu kluczowych wydarzeń z historii regionu. Poprzez tworzenie miejsc pamięci, organizację wydarzeń i działania edukacyjne dąży się do przypomnienia i zrozumienia znaczenia tych wydarzeń dla tożsamości i historii regionu;
- promocja i rozwój dziedzictwa kulinarnego regionu – poprzez promowanie lokalnej kuchni, tradycyjnych potraw i produktów regionalnych dąży się do podkreślenia unikalności regionu i przyciągania osób spoza regionu;
- działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, w szczególności służących kulturze, turystyce, edukacji – ma na celu ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez przywracanie zabytków do życia i wykorzystanie ich w sposób

funkcjonalny i atrakcyjny dla społeczności lokalnej oraz turystów. Działania te mogą obejmować m.in. renowację i adaptację zabytkowych obiektów tak, aby mogły pełnić nowe funkcje – np. muzea, galerie sztuki, sale koncertowe, miejsca edukacji czy centra kulturalne. Poprzez przystosowanie zabytków do nowych funkcji stwarza się możliwość zachowania ich wartości historycznych i estetycznych, jednocześnie przynosząc korzyści społeczno-kulturowe, turystyczne i edukacyjne;

- wsparcie dla stanowienia parków kulturowych – ukierunkowane jest na ochronę i promocję obszarów o wyjątkowym znaczeniu kulturowym. Parki kulturowe to obszary, gdzie istnieje szczególnie bogate dziedzictwo kulturowe. Działania w tym kierunku mają na celu zachowanie, badanie, dokumentowanie i promowanie wartości tych obszarów oraz ich integrację z otoczeniem społecznym i przyrodniczym. Tworzenie parków kulturowych umożliwi kompleksowe podejście do ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględniając zarówno aspekty historyczne, architektoniczne, krajobrazowe, jak i społeczno-kulturowe.

4.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Aktualnie obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty Uchwałą nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego. Dokument ten ma na celu zapewnienie spójności i harmonii w rozwoju regionu, minimalizację konfliktów przestrzennych oraz efektywne wykorzystanie zasobów. Jest dokumentem strategicznym, który wyznacza długofalowe cele i wytyczne, które należy uwzględnić przy opracowywaniu lokalnych dokumentów planistycznych.

Polityka przestrzenna województwa opolskiego ma strategiczny cel polegający na tworzeniu struktury przestrzennej charakteryzującej się wysokim poziomem porządku przestrzennego. Głównym celem jest umożliwienie wykorzystania zróżnicowanego potencjału terytorialnego regionu, zapewnienie konkurencyjności wobec otoczenia zewnętrznego oraz eliminacja niekorzystnych różnic w warunkach życia wewnątrz regionu.

Dokument określa, iż w celu poprawy efektywności struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu konieczne będzie wdrożenie polityki przestrzennej, która uwzględni szereg zasad gospodarowania przestrzenią. Jedną z kluczowych zasad jest zasada zrównoważonego rozwoju, która polega na harmonijnym rozwoju społeczno-gospodarczo-przestrzennym, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi przyrodniczej i kulturowej. Celem tej zasady jest zapewnienie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń. Plan zagospodarowania przestrzennego, oprócz naczelnej zasady zrównoważonego rozwoju, przedstawia także szereg szczegółowych zasad, wśród których, w odniesieniu do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym, znajduje się zasada budowania tożsamości regionalnej poprzez zachowanie dziedzictwa kulturowego. Zasada ta odnosi się do dbania o dziedzictwo materialne związane z historią regionu oraz eksponowanie zarówno krajobrazu kulturowego, jak i przyrodniczego. Poprzez zacieśnienie więzi społeczności zasada ta promuje współpracę i integrację w regionie, zachęcając do wspólnego dziedziczenia i współtworzenia kultury regionu. Jest to podejście, które uwzględnia zarówno wartości historyczne jak i społeczne, dążąc do harmonijnego rozwoju regionu przy jednoczesnym zachowaniu i podkreśleniu jego unikalnej tożsamości kulturowej.

Aktualne kierunki polityki przestrzennej w odniesieniu do zagadnień dotyczących dziedzictwa kulturowego przedstawiono ponadto w podrozdziale 9.5 analizowanego dokumentu, tj. Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej. Polityka ta ma na celu

ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez zrównoważony rozwój, utrzymanie ładu przestrzennego oraz wzmacnianie tożsamości kulturowej w województwie. Jej działania koncentrują się na trzech głównych obszarach: zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego, umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie akceptacji społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego.

Realizacja polityki wymaga planowania przestrzennego i harmonijnego łączenia różnych funkcji zagospodarowania przestrzennego. Dodatkowo istotne jest prowadzenie skutecznej polityki edukacyjnej, która uświadamia społeczeństwo o znaczeniu zachowania zarówno materialnego, jak i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu.

Polityka opieki i ochrony nad dziedzictwem kulturowym i dobrami kultury współczesnej skierowana jest na obszary o wartościowych walorach krajobrazowych, dziedzictwie kulturowym oraz dobrach kultury współczesnej, jak również na miasta i miejscowości z cennymi układami urbanistycznymi, wiejskimi oraz zabytkami.

4.2.3. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2020-2023

Kolejnym dokumentem mającym za zadanie zapewnić skuteczną i zrównoważoną ochronę dziedzictwa kulturowego w regionie, wspierać jego rozwój i wzmacniać świadomość społeczną dotyczącą wartości i znaczenia zabytków, jest Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023. Dokument ten został przyjęty uchwałą Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.

W programie określono motto, które brzmi: *„Wiele kultur, jedno dziedzictwo”*. Sentencja ta może być interpretowana na kilka sposobów. Wielokulturowość odwołuje się do różnorodności kultur obecnych w regionie. Podkreśla ona, że różne grupy etniczne, społeczności i tradycje są częścią jednego wspólnego dziedzictwa, które współtworzy tożsamość regionu. Pomimo różnorodności kulturowej, motto podkreśla, że istnieje pewna jedność w dziedzictwie, która łączy wszystkie kultury. Może to oznaczać wspólne wartości, historię, tradycje, czy też wspólną przestrzeń, w której różne kultury istnieją obok siebie. Motto sugeruje ponadto potrzebę dialogu i wzajemnego zrozumienia między różnymi kulturami - Zachęca do budowania mostów porozumienia, wymiany doświadczeń i szacunku dla różnorodności kulturowej.

Prezentowany Program wskazuje dwa cele strategiczne: Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym (cel strategiczny 1), Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego (cel strategiczny 2). Cele strategiczne precyzują priorytety i kierunki działań. W ramach poszczególnych kierunków proponuje się także realizację konkretnych zadań, które powinny być uwzględniane w trakcie implementacji niniejszego programu. W odniesieniu do pierwszego celu strategicznego Program przedstawia cztery priorytety:

- 1 – utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- 2 – badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnych dziedzictwa kulturowego,
- 3 – ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze,
- 4 – profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.

W ramach każdego priorytetu określono kilka kierunków zadań, w tym m.in.:

- dla priorytetu 1: zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych i ich otoczenia w dobrym stanie technicznym i estetycznym; systemowe działania na rzecz zabytków stanowiący wyróżnik regionu oraz obiektów zagrożonych; działania na rzecz utrzymania tradycyjnej

zabudowy oraz stosowania tradycyjnych materiałów i form architektonicznych. Odnosząc się do powyższego należy stwierdzić, iż strategia ma na celu m.in. ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez dbałość o zabytki, promowanie ich wartości oraz kontynuację tradycji w architekturze i budownictwie;

- dla priorytetu 2: weryfikacja i uzupełnienie rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków; zwiększenie roli środowisk naukowych w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego; monitorowanie stanu zachowania zabytków ruchomych województwa opolskiego; opracowanie listy dóbr kultury współczesnej Opolszczyzny. Te działania mają na celu poprawę identyfikacji i ochrony zabytków, zwiększenie zaangażowania nauki w prace konserwatorskie, monitorowanie kondycji zabytków ruchomych oraz promowanie i ochronę współczesnego dziedzictwa kulturowego regionu Opolszczyzny;
- dla priorytetu 3: wdrażanie narzędzi dedykowanych ochronie krajobrazu kulturowego; realizacja świadomej ochrony krajobrazu kulturowego; integracja działań ochrony krajobrazu w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego;
- dla priorytetu 4: zwiększanie aktywności samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego; rozwój opieki instytucjonalnej nad dziedzictwem kulturowym; wdrażanie nowych narzędzi ochrony zabytków.

W odniesieniu do drugiego celu strategicznego Program przedstawia również cztery priorytety:

- 1 – zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej,
- 2 – rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego,
- 3 – edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe,
- 4 – świadome wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu.

W ramach każdego priorytetu określono kilka kierunków zadań, w tym m.in.:

- dla priorytetu 1: Wzmacnianie znaczenia dziedzictwa niematerialnego; wspieranie działalności twórców ludowych i rzemieślników; popularyzacja wielokulturowego dziedzictwa Śląska Opolskiego;
- dla priorytetu 2: rozwijanie współpracy regionalnej w obszarze dziedzictwa kulturowego; integracja osób i środowisk związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;
- dla priorytetu 3: zwiększanie aktywności społecznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego; opracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej dziedzictwa kulturowego;
- dla priorytetu 4: rozwój oferty spędzania czasu wolnego w oparciu o krajobraz kulturowy; wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem lokalnych usług i produktów wykorzystujących zasoby materialne i niematerialne dziedzictwa; tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków jest zgodny z istniejącymi strategicznymi dokumentami opracowanymi na poziomie lokalnym, które określają priorytety oraz podejście do ochrony i opieki nad zabytkami w tej gminie.

5.2.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY PACZKÓW

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w myśl art. 9. ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.) stanowi akt wewnętrzny gminy tworzony w celu określenia jej polityki przestrzennej, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. W gminie Paczków dokument ten został przyjęty uchwałą nr XXVI/225/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 31 maja 2001 r. Na podstawie zainicjowanej uchwały Rady Miejskiej o zmianie studium (Uchwała nr XIV/91/2015 z dnia 29 października 2015 r.) przystąpiono do prac nad jego zmianami. Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Paczków została przyjęta uchwałą nr XLVIN/389/2018 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 25 kwietnia 2018 r.

W zakresie ochrony zabytków aktualnie obowiązujące studium (tekst jednolity z 2018 r.) wydziela kilka elementów środowiska kulturowego, które z uwagi na walory historyczne i kulturowe są objęte ochroną lub wymagają ochrony. Są wśród nich zabytki architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków (zarówno tereny jak i pojedyncze obiekty), a także zabytki archeologiczne. W części poświęconej uwarunkowaniom oraz kierunkom i zasadom ochrony wartości kulturowych (rozdział 13 studium) studium wskazuje, iż prowadzona polityka przestrzenna gminy Paczków powinna uwzględniać następujące elementy:

- konserwację i rewaloryzację w odniesieniu do obiektów i terenów zabytkowych,
- adaptację w odniesieniu do obiektów i terenów o potencjalnych wartościach kulturowych,
- modernizację w odniesieniu do obiektów nie mających cech zabytkowych, a dysharmonizujących obszar o wartościach kulturowych,
- utrwalanie dotychczasowej formy przestrzennej w danej miejscowości w sytuacji niewielkiego nawarstwienia w stosunku do formy pierwotnej,
- ochronę terenów osadniczych przed niekontrolowaną, pod względem estetyki architektonicznej, zabudową nie dostosowaną do środowiska kulturowego,
- eliminację czynników degradujących układy historyczne jednostek osadniczych,
- adaptację i modernizację elementów zabudowy i krajobrazu do potrzeb współczesnych,
- zagospodarowanie obiektów opuszczonych,
- rewaloryzację wartości krajobrazowych, z zachowaniem i adaptacją dawnych zagród chłopskich i folwarków stanowiących wartości historyczne i krajobrazowe,
- eksponowanie regionalnej odrębności terenu,
- bezwzględną ochronę historycznego układu przestrzennego i komunikacyjnego jednostek osadniczych,

- projektowanie nowej zabudowy indywidualnej w dostosowaniu do otoczenia oraz zachowanie równowagi elementów krajobrazu historycznego regionu.

Zgodnie z zapisami studium podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego w gminie Paczków są zabytkowe objekty, układy przestrzenne i krajobrazowe (w tym staromiejski układ urbanistyczny miasta Paczkowa, historyczny układ przestrzenny wsi Stary Paczków, pałace, zespoły pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe) oraz charakterystyczne dla Opolszczyzny układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami. Z uwagi na znaczne wartości historyczne i kulturowe ochronie konserwatorskiej podlegają zespoły urbanistyczne, objekty architektury i budownictwa, cmentarze, parki, zabytki ruchome, a także stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy. W celu ochrony zabytków studium wskazuje na wyznaczanie obszarów bezpośredniej ekspozycji, które stanowią będą ich otoczenie.

W celu zachowania historycznych układów zabudowy, ze względu na ich walory historyczne i krajobrazowe, tj. m.in. obszaru staromiejskiego miasta Paczków, zespołów pałacowych i dworsko-parkowych, studium określa strefy ochrony konserwatorskiej, do których należą:

1) w mieście Paczków:

- strefa „A” — ścisłej ochrony konserwatorskiej, która obejmuje obszar miasta lokacyjnego wraz z terenami obwarowań miejskich oraz zabudową usytuowaną w linii ulicy podkreślającej zewnętrzną linię obwarowań z granicą biegnącą od strony południowo-wschodniej wzdłuż cmentarza i zewnętrznego brzegu fosy, na północnym-wschodzie przy kościele ewangelickim wzdłuż Potoku, na tyłach ulicy Staszica, szpitala i ulicy Sienkiewicza na południowym-zachodzie,
- strefa „B” — ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i zachowanych elementów zabytkowych, która obejmuje tereny przedmieść: Mikołajskiego i Nyskiego,
- strefa „K” — ochrony krajobrazu, która obejmuje tereny dwóch cmentarzy katolickich; tereny zielone pomiędzy ulicami Kopernika i Wojska Polskiego; aleję spacerową pomiędzy ulicą Zawadzkiego i Mickiewicza; planty miejskie; teren zielony wokół budynku dworskiego przy ul. Kościuszki oraz zieleń towarzyszącą budynku sanatorium przy ul. Wojska Polskiego,
- strefa „E” — ekspozycji układu, która obejmuje panoramy i otwarcia widokowe miasta, głównie wzdłuż ciągów komunikacyjnych, na kierunkach od strony dróg dojazdowych do miasta oraz teren na północ od miasta wzdłuż koryta rzeki Nysy Kłodzkiej,
- strefa „OW” — obszar nawarstwień kulturowych, która pokrywa się z granicami strefy „A” ochrony konserwatorskiej i obejmuje miasto Paczków wraz z terenami obwarowań,
- strefa „W” — która obejmuje teren położony na północ od starego miasta, gdzie domniemane jest usytuowanie XIV wiecznego zamku;

2) w Lisich Kątach – strefa „B” — ochrony elementów zabytkowych, która obejmuje teren zespołu dworskiego wraz z zabudowaniami gospodarczymi folwarku i zielenią towarzyszącą. W studium wskazano zalecenia dotyczące obszaru objętego ww. strefą, tj. m.in. odbudowę części dworskiej i rewaloryzację założenia folwarcznego oraz przekazanie użytkownikowi gwarantującemu zagospodarowanie założenia z funkcją dostosowaną do dzisiejszych uwarunkowań np. hotel, ośrodek wypoczynkowy z hipoterapią, siedziba fundacji społeczno-kulturowej;

3) w Ściborzu – strefa „B” — ochrony elementów zabytkowych, która obejmuje zespół dworski. Zalecenia studium odnoszące się do wskazanego obszaru objętego tą strefą dotyczą

rewaloryzacji budynku dawnego dworu wraz z rekompozycją otoczenia, a także przywrócenie dawnego wyglądu fasady oraz proporcji otworów w elewacji i przywrócenie dawnego wyglądu pozostałym obiektom powiązanim z budynkiem dworu;

- 4) w Trzeboszowicach – strefa „B” – ochrony elementów zabytkowych. Studium zaleca rewaloryzację dawnego dworu i objęcie go szczególną ochroną dla zapobieżenia jego dalszej dewastacji;
- 5) w Ujeźdźcu – strefa „B” – ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i elementów zabytkowych, która obejmuje zespół dworsko-folwarczny i park. Studium zaleca rewaloryzację zespołu dworu, oficyny dworskiej i parku, a także objęcie ww. obiektów szczególną ochroną dla zapobieżenia dalszej dewastacji.

Obiekty zabytkowe znajdujące się w granicach ww. stref ochrony konserwatorskiej wymagają zachowania bryły i dachu obiektu (kształtów, materiałów, podziałów w elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej) oraz wystroju architektonicznego, a wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami należy uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Studium wskazuje również, iż ochroną należy objąć historyczne układy ruralistyczne wsi Stary Paczków, Unikowice, Kamienica, Kozielno. Ochronę tych układów określa Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla gminy Paczków. Ponadto w studium wskazano, iż na obszarach historycznie ukształtowanych centralnych części wsi Dziewiętlice, Gościce, Kamienica, Stary Paczków, Trzeboszowice, Ujeździec, Unikowice i Wilamowa zaleca się zachowanie zabytkowego układu ulic i zieleni wzdłuż osiowo przebiegającego cieką oraz uzgadnianie działalności inwestycyjnej na terenie Starego Paczkowa, Unikowic, Kamienicy i Kozielna z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.

Z zapisów studium wynika także, iż cenne dziedzictwo kulturowe stanowią istniejące cmentarze, cmentarze zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej z cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych w otoczeniu okazałego starodrzewu. Studium podkreśla znaczenie pielęgnowania tych miejsc dla uwypuklenia ich wartości kulturowych oraz wprowadzenia ich harmonijnego oddziaływania z krajobrazem danej miejscowości.

5.2.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią podstawowe narzędzie planowania przestrzennego na poziomie lokalnym (gminnym). To akty prawa miejscowego, w których określa się m.in. przeznaczenie terenów, zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, ochrony środowiska, przyrody, krajobrazu kulturowego, ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, czy wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 15 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Głównym celem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest ustalenie przeznaczenia terenów, w tym dla inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów ich zagospodarowania i zabudowy (art. 14 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

W gminie Paczków obowiązuje kilkanaście miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zostały przyjęte następującymi uchwałami:

- Nr 170/96 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 16 sierpnia 1996 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,

- Nr XXIV/207/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 stycznia 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- Nr XXIV/208/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 stycznia 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Paczków,
- V/28/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- V/29/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej,
- Nr XII/67/03 z Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 18 września 2003 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa w rejonie ulic Stanisława Staszica, Ignacego Daszyńskiego i Górskiej,
- Nr XII/68/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 18 września 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie obejścia drogowego w ciągu drogi krajowej nr 46 w Paczkowie,
- Nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków,
- Nr XXXV/214/05 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego drogi dojazdowej od ulicy Armii Krajowej do oczyszczalni ścieków w Paczkowie,
- Nr XVII/127/08 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 marca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewid. 932/2, 930/2 i 930/7 położonych w Paczkowie,
- Nr XXXVIII/276/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę nr ewid. 469/2, położoną w Paczkowie,
- Nr XXXVIII/277/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działki nr ewid. 330, 389/3, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 535/5, 554, 567, 568, 584, 609/6 cz., 609/7, 609/8, 614/5, 643, 644, 645, 646/13, 680/1, 701/3, 701/4, 701/5, 701/8, 701/9, 701/10, 701/11, 701/12, 879/1, 919/4, 919/6, 992/7, 1181/6, 1195, 1216/1, położone w Paczkowie,
- Nr XXXIII/283/2013 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 31 października 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Paczków, obejmującego działki nr 427/10, 277/2, 418/17, 418/3, 418/5, 418/6, 418/12, 418/13, 418/14, 418/16,
- Nr XIII/96/2019 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 26 września 2019 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 482/1, 482/2, 482/3, 481 obręb Stary Paczków, 78/13 obręb Unikowice, 1157/4 obręb Paczków,
- Nr XXXII/255/2021 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa,

- Nr XXXVII/301/2021 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 września 2021 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 324, 325, 326, 327, 381, 382, 383, 384, 385/1, 385/2, 386/1, 386/2, 387/1, 387/2, 388/1, 388/2, 389/1, 389/2, 390/2, 390/4, 390/5, 390/6, 391/1, 391/2, 392/1, 392/2, 393/1, 393/2, 394/1, 394/2, 395/1, 395/2, 412 obręb Kozielno, Gmina Paczków-obszar wiejski,
- Nr LVIII/433/2022 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa .

Spośród ww. planów część z nich zawiera w swoich ustaleniach zapisy odnoszące się do zasad ochrony dziedzictwa kulturowego. Są to następujące plany:

1) Uchwała Nr XXIV/207/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 stycznia 2001 r. – w zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa wskazano, iż w przypadku likwidacji budynku przedszkola/żłobka, należy przeznaczyć go na cele mieszkalno-hotelowo-pensjonatowe i usługowe z wykluczeniem rzemiosła uciążliwego. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego plan wskazuje, iż prace związane z modernizacją, przebudową i rozbudową tego budynku wymagają uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Powyższe zapisy dotyczą terenu, na którym działa obecnie Przedszkole Publiczne nr 3 w Paczkowie położone przy ul. Młyńskiej 33 (w planie teren oznaczony symbolem B18 UO/UZ/MN/U);

2) Uchwała Nr XXIV/208/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 stycznia 2001 r. – w zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Paczków, w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wskazano, iż w obrębie terenu położonego w Trzeboszowicach, oznaczonego w planie symbolem UO1/MS, występuje obiekt zabytkowy, przy którym prace modernizacyjne i remontowe należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Ponadto w ramach terenu położonego we wsi Ujeździec, oznaczonego w planie symbolem UO2, prace związane z modernizacją, przebudową oraz rozbudową również należy uzgadniać z ww. organem;

3) Uchwała Nr V/28/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. – w zmianie planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa wskazano, iż część jego obszaru znajduje się w strefie „E”- ochrony ekspozycji układu zabytkowego miasta Paczkowa. Granica strefy „E” została przedstawiona na rysunku zmiany planu. W planie określono wymóg opiniowania inwestycji budowlanych położonych na terenie ww. strefy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Ponadto plan wskazuje, iż teren istniejącego cmentarza objęty jest strefą „K” – ochrony krajobrazu kulturowego. Granice tej strefy również przedstawiono na rysunku zmiany planu. Z uwagi na sąsiedztwo terenu objętego strefą „K” plan wprowadza wymóg opiniowania inwestycji budowlanych na obszarze projektowanego cmentarza z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

4) Uchwała Nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. – w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej wskazano, iż część terenów objętych planem znajduje się w strefie „E”- ochrony ekspozycji układu zabytkowego miasta Paczkowa, w obrębie której nie przewiduje się lokalizacji jakiegokolwiek zabudowy stałej. Ponadto plan wprowadza wymóg opiniowania inwestycji budowlanych położonych w granicach tej strefy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Część obszaru objętego planem położona jest także w strefie „OW” - obserwacji archeologicznej. Plan ustala, iż prace ziemne w obrębie tej strefy muszą być prowadzone pod nadzorem archeologicznym, na koszt inwestora, przez

uprawnioną do tego instytucję archeologiczną. W momencie odkrycia zabytków i obiektów archeologicznych plan wskazuje, iż należy podjąć ratownicze badania wykopaliskowe;

5) Uchwała Nr XII/67/03 z Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 18 września 2003 r. – w planie zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa w rejonie ulic Stanisława Staszica, Ignacego Daszyńskiego i Górskiej wskazano, iż tereny nim objęte położone są w strefie konserwatorskiej „A” ochrony zabytkowego staromiejskiego układu przestrzennego oraz w strefie „OW” obserwacji archeologicznych. Plan objął także ochroną konserwatorską budynki położone przy ul. Stanisława Staszica – nr 4, 5, 8, 7, zasadniczy budynek szpitala oraz budynki przy ul. Daszyńskiego 4, 6 i 10 wskazując, iż należy wpisać je do rejestru zabytków Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (OWKZ) lub do Gminnej Ewidencji Dóbr Kultury. Analizowany dokument ustala także, iż prace w obiektach zabytkowych wymagają uzgodnienia z OWKZ i powinny prowadzić je osoby posiadające właściwe zezwolenie. W odniesieniu do robót ziemnych plan reguluje, iż powinny być one prowadzone pod nadzorem archeologicznym, a w przypadku odkryć obiektów archeologicznych roboty te należy wstrzymać i przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia OWKZ;

6) Uchwała Nr XII/68/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 18 września 2003 r. – zgodnie z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie obejścia drogowego w ciągu drogi krajowej nr 46 w Paczkowie teren położony przy ul. Robotniczej leży w zasięgu strefy „B” ochrony konserwatorskiej — ochrony dóbr kultury i zachowanych elementów zabytkowych, obejmującej teren części przedmieścia Kłodzkiego. W granicach ww. strefy „B” plan określa następujące wymogi konserwatorskie:

- należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego - rozplanowanie dróg, linie zabudowy, kompozycję wnętrz urbanistycznych oraz kompozycję zieleni,
- nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania skali i bryły przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,
- nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną,
- wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne,
- wszelkie działania inwestycyjne należy uzgadniać i prowadzić pod nadzorem i za zezwoleniem właściwego terenowo konserwatora zabytków.

Plan obejmuje ochroną także teren cmentarza historycznego i wprowadza względem niego następujące ustalenia:

- cmentarz należy pielęgnować dla uwypuklenia jego wartości kulturowej oraz ekspozycji w krajobrazie otwartym,
- wszelkie działania winny być uzgodnione, prowadzone pod nadzorem i za zezwoleniem właściwego terenowo konserwatora zabytków,
- należy wykonać całościowy projekt rewaloryzacji cmentarza, uwzględniający układ przestrzenny, zachowane relikty oraz zieleni.

7) Uchwałą Nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków ustala następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zabytki wpisane do rejestru zabytków oraz zabytki chronione ustaleniami tego planu podlegają prawnej ochronie konserwatorskiej wg przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- inwestycje w zabytkach rejestrowych oraz projekty tych inwestycji należy poprzedzić uzyskaniem zaleceń konserwatorskich, zalecenia te należy uzyskać również dla inwestycji zmieniających wygląd zewnętrzny obiektów położonych w strefach konserwatorskich „A” i „B”,
- prace przy zabytkach wymagają uzgodnienia z OWKZ i muszą być poprzedzone uzyskaniem pozwolenia przez ww. organ,
- prace przy zabytkach należy prowadzić stosując materiały naturalne, tj. tynki mineralne, okładziny ścian z nieszlifowanych płyt kamiennych (np. piaskowiec, kamień wapienny, granit), stolarka otworowa drewniana, pokrycie dachów stromych dachówką ceramiczną, kolorystyka - zaleca się odtworzenie historycznej kolorystyki z okresu budowy obiektów zasadniczych,
- w obrębie stref konserwatorskich wprowadzanie „detalu urbanistycznego” obejmującego elementy ogrodzenia, oświetlenia, obiekty i elementy reklamowe, kioski, ławki, śmietniki, tablice z nazwami i numerami ulic oraz inne elementy małej architektury, powinny być poprzedzone uzgodnieniem z OWKZ,
- prace remontowe i rewaloryzacyjne przy obiektach istniejących należy prowadzić w kierunku podniesienia estetyki i jakości tych obiektów,
- nowo projektowana architektura powinna charakteryzować się wysokimi walorami estetycznym i architektonicznymi,
- inwestycje planowane na obszarze opracowania planu, a generujące ziemne roboty budowlane, na etapie opracowywania projektu budowlanego wymagają opinii OWKZ w zakresie prac archeologicznych,
- budowlane roboty ziemne w granicach stref konserwatorskich winny być prowadzone pod stałym nadzorem archeologicznym,
- w przypadku odkryć obiektów archeologicznych roboty te należy wstrzymać, powiadomić OWKZ i przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne,
- istotne, odkryte fragmenty fortyfikacji, budynków lub obiektów o walorach kulturowych winny być uwidocznione (eksponowane) w zagospodarowaniu przestrzennym terenu lub w realizowanych obiektach na zasadach uzgodnionych z OWKZ.

W planie ochronie konserwatorskiej poddaje się:

- obszar staromiejski wraz z otaczającymi go miejskimi plantami - ochrona ścisła - strefa ochrony konserwatorskiej „A” - rekonstrukcji historycznego układu urbanistycznego,
- obszary przedmieść staromiejskich i obszary intensywnego rozwoju miasta w XIX w. - strefa ochrony konserwatorskiej „B” ochrony zachowanych elementów zabytkowych,
- obszar terenów zielonych przy ul. Jagiellońskiej (tereny turystyki, sportu i rekreacji), ulica Spacerowa oraz park przy ul. Jagiellońskiej, teren starego cmentarza przy plantach, teren cmentarza komunalnego - strefa ochrony konserwatorskiej „K” ochrony krajobrazu,
- obszar domniemanego zamku — część terenów oznaczonych w planie symbolami C12MN, C13RU i C14MN,ZP - strefa ochrony konserwatorskiej „W” ochrony reliktyw archeologicznych,

- obszar staromiejski w granicach terenów przyległych do obwarowań miejskich, pokrywający się ze strefą ochrony konserwatorskiej "A" – strefa ochrony konserwatorskiej „OW” obserwacji archeologicznych,
- obszar terenów oznaczonych w planie symbolami B04WW, B11RPz, B12MNU, B13ZD, B14ZD, B15MW, B16MW, C28, ZD, C83 MZ - strefa ochrony konserwatorskiej „E” ekspozycji panoramy zabytkowego układu miasta.

Plan określa szczegółowe regulacje obowiązujące w granicach ww. stref, prezentuje cechy tzw. „architektury sudeckiej” (jej cechy funkcjonalno-przestrzenne, konstrukcyjno-materiałowe i architektoniczne), a także wskazuje obiekty wpisane do rejestru zabytków Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (52 obiekty) oraz gminnej ewidencji zabytków (130 obiektów);

8) Uchwała Nr XVII/127/08 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 marca 2008 r. – w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewd. 932/2, 930/2 i 930/7 położonych w Paczkowie wskazano, iż obszar objęty postanowieniami tego dokumentu znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej „historycznego miasta Paczkowa” – zgodnie ze studium historycznym miasta Paczkowa. Dodatkowo plan określa, iż ogrodzenie o charakterze zabytkowym wymaga uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a inwestor zobowiązany jest do powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z siedmiodniowym wyprzedzeniem o rozpoczęciu i zakończeniu prac ziemnych celem zorganizowania nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego. Z uwagi na historyczną zabudowę ciągu ulicy Sienkiewicza w planie ustalono także nieprzekraczalną linię zabudowy jako kontynuację elewacji frontowych obiektów istniejących;

9) Uchwałą Nr XXXVIII/277/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2010 r. – w granicach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działki nr ewid. 330, 389/3, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 535/5, 554, 567, 568, 584, 609/6 cz., 609/7, 609/8, 614/5, 643, 644, 645, 646/13, 680/1, 701/3, 701/4, 701/5, 701/8, 701/9, 701/10, 701/11, 701/12, 879/1, 919/4, 919/6, 992/7, 1181/6, 1195, 1216/1 położone w Paczkowie, wyznaczono strefy „B” ochrony konserwatorskiej obejmujące historyczne zespoły budowlane. W obrębie ww. stref wykonywanie prac budowlanych podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, zgodnie z wymogami przepisów szczególnych i odrębnych. Działania inwestycyjno-budowlane w strefach „B” ochrony konserwatorskiej, zgodnie z ustaleniami planu, muszą polegać na:

- zachowaniu historycznego przebiegu ulic z możliwością modyfikacji ich przekroju na krótkich odcinkach,
- dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie skali bryły,
- usunięciu lub odpowiedniej przebudowie obiektów dysharmonizujących,
- ewentualnej rekonstrukcji nieistniejących fragmentów historycznej kompozycji przestrzennej lub zaznaczeniu ich śladów,
- konserwacji zachowanych elementów zabytkowego układu terenu, zieleni oraz zabytkowych obiektów budowlanych,
- wyklucza się prowadzenie naziemnych sieci infrastruktury technicznej.

Dalej plan określa, iż inwestycje planowane w jego granicach, a wymagające ziemnych robót budowlanych, na etapie opracowywania projektu budowlanego wymagają opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie konieczności prowadzenia prac archeologicznych. W przypadku

odkryć archeologicznych podczas prowadzenia robót budowlanych plan wskazuje, aby roboty te wstrzymać i powiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków;

10) Uchwała Nr XXXIII/283/2013 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 31 października 2013 r. – w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Paczków, obejmującego działki nr 427/10, 277/2, 418/17, 418/3, 418/5, 418/6, 418/12, 418/13, 418/14, 418/16 odnajdujemy zapis, iż w jego granicach zlokalizowane są obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków, dla których zapisami tego dokumentu wprowadzono m.in. następujące ustalenia:

- zachowanie gabarytu budynku, kształtu dachu, rodzaj pokrycia dachu co do materiału, koloru i technologii pokrycia,
- zachowanie wystroju architektonicznego elewacji, detalu i materiał elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej co do materiału, kształtu podziału i koloru;
- plan zakazuje docieplania budynku od zewnątrz; montażu elementów technicznego wyposażenia budynku, takich jak na przykład klimatyzatory, anteny satelitarne, kominy na eksponowanych elewacjach; zaleca się działania rewaloryzacyjne.

Poza powyższym w prezentowanym planie wyznaczono strefę „OW” ochrony konserwatorskiej, w której ustala się wymóg ustanowienia nadzoru archeologicznego przy wykonaniu wykopów na terenie objętym inwestycją, wymóg przeprowadzenia badań przed inwestycyjnych przy realizacji inwestycji.

11) Uchwała Nr XXXII/255/2021 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 kwietnia 2021 r. - w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa wskazano na ochronę obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków (7 obiektów) oraz do gminnej ewidencji zabytków (13 obiektów). Tereny oznaczone w planie symbolami MU1, MWU1, UO1 i ZP1 znajdują się w granicy Pomnika Historii Paczków - zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji, który został uznany Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 października 2012 r. (Dz. U. 2012, poz. 1240). Dla ww. zabytków plan ustala następujące zasady:

- nakaz utrzymania bez zmian brył budynków, formy dachów, podziałów i wystroju elewacji oraz detalu architektonicznego oraz możliwość rozbudowy obiektów z zachowaniem ww. warunków,
- zakaz umieszczania elementów urządzeń technicznych budynków na elewacjach widocznych z przestrzeni publicznej (ulicy),
- działania budowlane przy budynkach oraz w ich otoczeniu należy prowadzić według warunków wynikających z przepisów odrębnych,
- nakaz zachowania i ekspozycji historycznych elementów układu przestrzennego oraz kompozycji zieleni,
- nakaz realizowania wszelkich działań projektowych, remontowych i inwestycyjnych na podstawie przepisów odrębnych.

W planie istnieje również informacja, iż w jego granicach istnieją wyznaczone następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- strefa „A” — ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca w całości tereny oznaczone w planie symbolami: MN2, MU1, MWU1, U2, KDW1,

- strefa „B” — ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i zachowanych elementów zabytkowych, obejmująca w całości tereny oznaczone w planie symbolami: MN2, MU1, MU6, MWU1, U2, KDWI1 oraz w części na terenach: MN3, MU3,
- strefa „OW” — obszar nawarstwień kulturowych, która pokrywa się z granicami strefy „A” ochrony konserwatorskiej.

Plan wskazuje, iż na obszarze stref „A” i „B” dopuszcza się obiekty budowlane i urządzenia wypoczynku i rekreacji o maksymalnej wysokości do 2,5m oraz ścieżki przyrodniczo — turystyczne w sposób niekolidujący z ekspozycją obiektów zabytkowych.

12) Uchwała Nr LVIII/433/2022 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 grudnia 2022 r.² – w granicach objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa wskazano na występowanie następujących stref ochrony konserwatorskiej:

- strefa ochrony konserwatorskiej „A” (rekonstrukcji historycznego układu urbanistycznego),
- strefa ochrony konserwatorskiej „B” (ochrony zachowanych elementów zabytkowych),
- strefa ochrony konserwatorskiej „K” (ochrony krajobrazu),
- strefa ochrony konserwatorskiej „OW” (obserwacji archeologicznej).

W ww. strefach, zgodnie z ustaleniami planu, obowiązuje:

- zachowanie historycznego układu ulic oraz elementów zabytkowych (strefa ochrony konserwatorskiej „A”),
- zachowanie historycznego przebiegu ulic z możliwością ich modyfikacji (strefa ochrony konserwatorskiej „B”),
- konserwacja zachowanych elementów zabytkowego układu terenu, zieleni oraz zabytkowych obiektów budowlanych; usunięcie elementów zniekształcających historyczne założenia i odtworzenie elementów zniszczonych; wprowadzenie nowych elementów budowlanych i krajobrazowych podnoszących estetyczne wartości podkreślające ich przestrzenny związek z historycznym założeniem urbanistycznym (strefa ochrony konserwatorskiej „K”),
- wykonywanie wszelkiej działalności inwestycyjnej pod nadzorem archeologiczno-konserwatorskim.

W granicach planu miejscowego wskazuje się na występowanie pomnika historii — „Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji”. Dla ww. pomnika historii obowiązuje konieczność zachowania i ekspozycji historycznych elementów układu przestrzennego oraz kompozycji zieleni i podlega on ochronie na zasadach ustalonych w przepisach odrębnych dotyczących pomników historii zapisanych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Plan wskazuje także na występowanie w jego obrębie zabytków wpisanych do rejestru zabytków: planty oraz park przy ul. Jagiellońskiej, dla których obowiązuje konieczność zachowania i ekspozycji historycznych elementów układu przestrzennego oraz kompozycji zieleni i które podlegają ochronie na zasadach ustalonych w przepisach odrębnych dotyczących zabytków zapisanych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ponadto w granicach planu występuje zabytek ujęty w gminnej ewidencji zabytków gminy Paczków – gmach szkoły (d. Królewskie Preparandium), względem którego zgodnie z ustaleniami prezentowanego aktu prawa miejscowego:

- zakazuje się umieszczania na frontowych elewacjach budynków elementów technicznego wyposażenia budynków, takiego jak: klimatyzatory, anteny satelitarne, przewody dymowe

² Uchwała została unieważniona Rozstrzygnięciem Nadzorczym Nr IN.VII.743.5.2023.KM Wojewody Opolskiego z dnia 2 lutego 2023 r. w części obejmującej ustalenia części tekstowej i graficznej załącznika nr 1-3, 6-11 do planu

- i wentylacyjne, pompy ciepła; stosowania blach falistych, trapezowych oraz gontu bitumicznego na pokrycia dachowe; stosowania tynków mozaikowych; lokalizacji na dachach budynków konstrukcji wsporczych dla urządzeń radiowo-telefonicznych o wysokości przekraczającej 0,60 m ponad kalenicę dachu w przypadku usytuowania ich na kalenicy lub przekraczających wysokość 0,60 m ponad połacie dachu w przypadku innego ich usytuowania,
- nakazuje się zachowanie układu i proporcji bryły budynku oraz podziału architektonicznego elewacji budynku; zachowanie zewnętrznego i wewnętrznego zachowanego wystroju architektonicznego; przy wymianie pokrycia dachów, zachowanie lub przywracanie historycznych materiałów, a w szczególności dachówki; zachowanie układu stolarki okiennej i drzwiowej; stosowanie jednolitej kolorystyki stolarki okiennej i drzwiowej, z dopuszczeniem innego koloru w parterze budynku dla drzwi wejściowych;
 - dopuszcza się rozbudowę budynku od strony tylnej elewacji oraz dobudowę od strony elewacji innej niż frontowa elewacja klatki schodowej, windy, pochylni związanej z zapewnieniem dostępu osobom niepełnosprawnym do budynku; realizację przedsięwzięć termomodernizacyjnych budynków pod warunkiem zastosowania rozwiązań pozwalających na zachowanie oryginalnego wyglądu zewnętrznego frontowej elewacji, z poszanowaniem ich wartości historycznych i artystycznych.

5.2.3. LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA PACZKÓW

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Paczków do roku 2023 został przyjęty uchwałą nr XXVI/190/2016 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 września 2016 r. Na etapie sporządzania niniejszego Programu Opieki nad Zabytkami trwały prace nad opracowywaniem Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Paczków na lata 2023-2030 (do 21 lipca 2023 r. prowadzony był nabór przedsięwzięć rewitalizacyjnych do tego programu). W programie wskazano, iż rewitalizacja to długotrwały proces prowadzony przez różne grupy interesariuszy, takie jak przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, właściciele nieruchomości i organy władzy publicznej we współpracy z lokalną społecznością, który ma na celu optymalne wykorzystanie unikalnych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów, w tym również tych o podłożu kulturowym.

W analizowanym dokumencie zwraca się uwagę na potrzebę wsparcia rozwoju przemysłu w mieście, co może być osiągnięte poprzez wprowadzenie nowych bodźców innowacyjnych oraz inwestycji kapitałowych. Równocześnie wskazuje się na potencjał sektora turystycznego i rekreacyjnego, który może czerpać korzyści z unikatowych zasobów przyrodniczych i kulturowych obecnych w gminie.

W ramach lokalnego programu rewitalizacji zostały ustalone cele i kierunki działań mających na celu rewitalizację obszaru. Głównym założeniem dokumentu jest poprawa jakości życia mieszkańców w obszarze objętym rewitalizacją oraz zapobieganie istniejącym problemom. Dążenie do tego celu będzie osiągnięte poprzez realizację szczegółowych celów odpowiadających różnym sferom procesu rewitalizacji, takim jak sfera społeczna, przestrzenno-funkcjonalna i gospodarcza. Jednym z celów szczegółowych określonych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest wykorzystanie lokalnych zasobów kulturalnych, przyrodniczych i historycznych. Kierunkami działania dla tego celu są: ochrona i udostępnienie dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego. Oznacza to, że inicjatywy rewitalizacyjne będą także koncentrować się m.in. na ochronie i uwydatnieniu dziedzictwa kulturowego tego regionu, co może obejmować tradycje, sztukę, architekturę, obrzędy, język i inne elementy kulturowe, które są ważne dla tożsamości i historii społeczności lokalnej. Poprzez

zachowanie i promowanie dziedzictwa kulturowego rewitalizacja może przyczynić się do wzmocnienia tożsamości kulturowej mieszkańców, przyciągnięcia turystów zainteresowanych lokalną kulturą oraz podkreślenia unikatowości tego regionu.

5.2.4. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Paczków na lata 2018-2022 z perspektywą do 2026 r. został zatwierdzony uchwałą nr II/12/2018 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 20 grudnia 2018 r. W programie tym ujęto m.in. harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji zadań własnych gminy oraz monitorowanych, które mają służyć poprawie stanu poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego na terenie analizowanej gminy.

Zadania własne samorządu gminnego to projekty i działania, które są finansowane przez środki, które samorząd posiada do dyspozycji. Samorząd może podejmować takie działania zarówno w celu realizacji swoich ustawowych zadań, które przypisane są gminie, jak i podejmowania inicjatyw na własną rękę. Oznacza to, że samorząd gminny ma pewną elastyczność w podejmowaniu działań w swoim obszarze działania i może wykorzystać dostępne środki finansowe na rozwijanie i wspieranie różnych projektów oraz inicjatyw dla dobra swoich mieszkańców i rozwoju lokalnej społeczności. Natomiast zadania koordynowane mają na celu ochronę środowiska i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych. Finansowane są one z różnych źródeł, w tym ze środków własnych przedsiębiorstw, instytucji oraz funduszy zewnętrznych. Te zewnętrzne fundusze mogą pochodzić od organów na różnych szczeblach administracyjnych - lokalnym, powiatowym, wojewódzkim, czy centralnym lub też od innych instytucji działających na terenie regionu. Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego będzie odpowiedzialna za koordynację i nadzór nad realizacją tych zadań. Oznacza to, że gmina będzie kontrolować jakie projekty i działania są finansowane, a następnie monitorować ich postęp, aby upewnić się, że cele związane z ochroną środowiska i efektywnym wykorzystaniem zasobów naturalnych są skutecznie realizowane. Działania te mają na celu przyczynić się do zrównoważonego rozwoju gminy, ochrony jej środowiska i przyszłych perspektyw rozwojowych.

W obszarze interwencji „zasoby przyrodnicze” wskazano zadanie pn.: „ Paczków i Javornik. Dwa miasta, jedna historia – Rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia”. Zadanie to skupia się zatem na dwóch miastach - Paczkowie i Javorniku, które wspólnie dążą do rozwijania swojego potencjału przyrodniczego i kulturowego w celu wspierania zatrudnienia w regionie. Zakłada się, że koszty realizacji tego zadania w ciągu sześcioletniego okresu (od 2021 do 2026 roku) wyniosą w przybliżeniu 600 tysięcy złotych. Środki te zostaną wykorzystane na inicjowanie różnych działań i projektów mających na celu ochronę i rozwój bogactw przyrodniczych i kulturowych w regionie, które mogą przyczynić się do zwiększenia możliwości zatrudnienia i wspierania lokalnej społeczności.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY

PACZKÓW

Założenie Paczkowa wiązało się ściśle z działalnością biskupów wrocławskich, którzy w XIII wieku dążyli do ukształtowania samodzielnego terytorialnego władztwa. W tym celu przeprowadzali intensywną akcję kolonizacyjną na ziemi nysko-otmuchowskiej, lokując wsie i miasta na prawie

niemieckim. W 1177 roku Bolesław Wysoki podzielił dzielnicę śląską pomiędzy swoich synów, przydzielając ziemię opolską Jarosławowi. W 1198 roku Jarosław został biskupem wrocławskim i do uposażenia biskupiego dołączył część swojego władztwa, w tym ziemię nyską. Po trzech latach rządzenia Jarosław umiera przekazując ziemię nyską Kościołowi, a ziemię opolską Mieszkowi Płatonogiemu. To nowo nabyte terytorium miało ogromne znaczenie dla biskupstwa wrocławskiego, ponieważ połączenie go z sąsiednią ziemią otmuchowską skutkowało powstaniem potężnego, niezależnego władztwa kościelnego na granicach Śląska.

Następni biskupi wrocławscy, Wawrzyniec (biskup wrocławski w latach 1207–1232), Tomasz I (biskup wrocławski w latach 1232–1268) i Tomasz II (biskup wrocławski w latach 1270–1292) aktywnie wspomagali dynamiczny rozwój gospodarczy ziemi nysko-otmuchowskiej, angażując się w kolonizację i zakładanie nowych osad. Sukcesy biskupów wrocławskich wywołały konflikty z następnymi książętami piastowskimi, którzy również rościli sobie prawa do ziemi nyskiej. Sytuacja osiągnęła apogeum za panowania Henryka IV, który na łożu śmierci w 1290 roku przekazał prawa książęce biskupowi Tomaszowi II, co zaowocowało powstaniem księstwa biskupiego. W wyniku tych wydarzeń założono miasto Paczków, które było wynikiem świadomej polityki biskupów wrocławskich. Chociaż głównym celem miasta nie była intensyfikacja lokalnej gospodarki, to jego istnienie miało przede wszystkim służyć ochronie militarnej kształtującego się władztwa kościelnego.

Pierwsza źródłowa wzmianka o Paczkowie pochodzi z 1254 roku kiedy to biskup Tomasz I nadał grunty pod budowę osady targowej lokowanej na nyskim prawie. Zgoda na lokalizację miasta została wydana poprzez podpisanie w Nysie, pełniącej wówczas funkcję ośrodka administracyjnego, umowy z Wilhelmem i Henrykiem – nyskimi Flamandami. Osada została założona w strategicznie obronnym miejscu i była jednym z elementów systemu warownego w posiadłościach biskupich znajdujących się na linii rzeki Nysy Kłodzkiej, podobnie jak Nysa i Otmuchów. Swoją nazwę wzięła od istniejącej już wtedy wsi Paczków, którą odtąd nazywano Starym Paczkowem. Przywilej lokacyjny oraz ufortyfikowanie osady przyczyniają się do szybkiej rozbudowy Paczkowa i około 1300 roku Paczków przekształca się w miasto.

Jednym z elementów systemu warownego Paczkowa był zamek zbudowany nad rzeką od strony Kozielna przez Bolka Wysokiego. Warowna budowla została jednak zniszczona na początku XV w. i nie przetrwała do dzisiejszych czasów. Z uwagi na swój obronny charakter Paczków prawdopodobnie już od czasów swojego założenia był ufortyfikowany. Przypuszcza się, iż pierwotnie istniały umocnienia wykonane z drewna i ziemi. Później w roku 1350 biskup Przecław otoczył miasto kamiennym, podwójnym murem. Pierwszy, wewnętrzny mur Paczkowa, został wykonany z kamienia polnego i posiadał 30 okrągłych, łupinowych baszt. Około 7-8 metrów dalej został wzniesiony drugi, zewnętrzny mur, który oprócz kamienia zawierał także cegłę. W murach powstały trzy bramy: Dolna (Wrocławska), Górna (Kłodzka) i Łaziebna (Ząbkowicka). Dopiero w czasach renesansu dodano czwartą bramę - Nyską.

Powstanie elementów systemu warownego, w tym murów obronnych, było najprawdopodobniej wynikiem wydarzeń z 1318 roku, kiedy do Paczkowa wkroczył zbrojny oddział Jana Wustehube z Chałupek. Zbójnicy wtargnęli wówczas nawet do kościoła zabijając kilka osób w czasie odbywającego się tam nabożeństwa. W pierwszych wiekach istnienia Paczków został dotknięty typowymi dla średniowiecza klęskami - w 1325 roku miasto przeżywa klęskę głodu, następnie w latach 1333 i 1405 nawiedzają go powodzie, a w 1405 i 1413 roku przez Paczków przechodzą zarazy.

Pomimo ww. klęsk Paczków w XIV w. stosunkowo pomyślnie się rozwijał. W dokumentach pojawiały się informacje o kramach rzeźników i piekarzy. Dzięki rzekom otaczającym ośrodek jednym z silniejszych sektorów gospodarczych miasta było rybołówstwo. Pobliskie lasy także odgrywały istotną

rolę w rozwoju przemysłu drzewnego. Pomimo pewnego rozwoju gospodarczego dokumenty miejskie wskazywały na wzrastającą biedę mieszkańców, co skłaniało wielu do emigracji. Biskup Przeclaw z Pogorzeli starał się zachęcić mieszkańców do powrotu, proponując umorzenie zaległych czynszów. Wzrost gospodarczy Paczkowa nastąpił wraz z włączeniem do księstwa nyskiego pobliskich wsi z ziemi ziębickiej na początku XV wieku, a wtedy też pojawiły się próby wykupienia wójtostwa przez miejscową elitę mieszczańską w 1414 roku.

Rozkwit miasta został przerwany przez wybuch wojen husyckich, które spowodowały upadek gospodarczy większości ośrodków miejskich na Śląsku. Paczków z uwagi na własność biskupią był szczególnie narażony na ataki i w 1428 roku został zajęty przez wojska husyckie, a miasto i okolice zostały doszczętnie zniszczone. Kolejna klęska to wojna pomiędzy królem czeskim Jerzym z Podiebradu a biskupem wrocławskim. W 1467 roku wojska czeskie oblegają Paczków. Dopiero zawarcie pokoju w Ołomuńcu w 1479 roku przyniosło koniec burzliwego okresu.

Od końca XV wieku do połowy XVI wieku to okres intensywnych prac przy fortyfikacji miasta. W 1526 roku Paczków wraz z całym Śląskiem przeszedł pod panowanie Habsburgów austriackich. W tym czasie miasto osiągnęło swój szczyt świetności stając się ważnym ośrodkiem produkcji sukna i handlu. Ponadto miasto uzyskało prawo do organizacji czterech jarmarków rocznie i rozpoczęło się intensywnie rozbudowywać. W pierwszej połowie XVI w. na rynku w Paczkowie powstaje murowany ratusz. Rozpowszechnia się także murowane budownictwo prywatne. Obok kamienic w miejsce drewnianych domów zaczęły powstawać również obiekty publiczne, takie jak browar (1551 r.) i szkoła katolicka (1557 r.). Pod koniec stulecia miasto otrzymało również dwie linie wodociągów.

Do wojny 30-letniej, która miała miejsce w latach 1618-1648, rozwój miasta przerywa m.in. epidemia cholery (1603 r. - 1607 r.), która znacznie zredukowała liczbę mieszkańców miasta. Występowały także pożary (1565 r.) i powódzie (1602 r.). Kres prosperity Paczkowa przyniosła wojna trzydziestoletnia (1618-1648), która zniszczyła miasto w wielu aspektach. Liczba mieszkańców spadła do 700 osób, a miasto zostało w 1634 roku spalone przez wojska carskie, co jeszcze bardziej pogorszyło jego sytuację ekonomiczną. Handel i rzemiosło praktycznie przestały istnieć. W 1759 roku, w okresie rządów pruskich, zlikwidowano samorząd miejski w Paczkowie, zastępując go mianowanymi urzędnikami. Miasto w odbiorze współczesnych jawiło się jako zapomniane i opuszczone. Wojny napoleońskie w latach 1812 – 1815 toczyły się z dala od Paczkowa. Podobnie działania wojenne prusko-austriackie w 1866 roku ominęły miasto.

Pomimo trudnych czasów miasto powoli zaczęło się odbudowywać. Nowe pokolenia odbudowywały zniszczenia, ulepszano budowle i rozwijano fortyfikacje. Przemysł odżył, młyny, garbarnie, browar, warsztaty rzemieślnicze i inne zakłady produkcyjne działały znów pełną parą. Paczków nadal pozostawał własnością biskupów wrocławskich i częścią biskupiego księstwa nyskiego aż do sekularyzacji w 1810 roku.

Od pierwszej połowy XIX wieku miasto zaczęło ponownie się rozwijać. Rozwijał się paczkowski przemysł, powstawały nowe przedsiębiorstwa, takie jak fabryka świec (1839 r.), fabryka sprzętu strażackiego (1870 r.), fabryka zapatek (1871 r.), zakład produkcji przyborów kreślarskich, fabryka mydła, przedsiębiorstwo produkujące złożone ramy, cegielnie, gazownia, mleczarnia, klinkiernia (1888 r.), fabryka wyrobów drzewnych (1900 r.), wodociągi. Ożywienie gospodarcze spotęgowała budowa w 1874 roku linii kolejowej, co przyczyniło się do odrodzenia Paczkowa po wcześniejszych trudnych okresach. W XIX wieku dokonano także uporządkowania miejskich fortyfikacji. Zburzono m.in. mur zewnętrzny (1846 r.), rozebrano budynki i mosty bramne, a także zasypano fosę miejską, w miejsce której założono planty miejskie.

Pierwsza wojna światowa nie pozostawiła znaczących śladów w Paczkowie. Podobnie II wojna światowa - w mieście spadły w sumie trzy bomby lotnicze, z których jedna zniszczyła cmentarny kościół pw. św. Jana. Na wieść o zbliżającym się froncie w marcu 1945 roku ewakuowano znaczną część mieszkańców Paczkowa, a część z nich miasto opuściło dobrowolnie. Wojska 59. Armii gen. Iwana Korownikowa zdobyły Paczków w maju 1945 r. w toku operacji praskiej Armii Czerwonej. Po zakończeniu walk wielu mieszkańców Paczkowa powróciło do swoich domów. Skutki działań wojennych dla zabudowy miejskiej Paczkowa były stosunkowo niewielkie, ponieważ ucierpiała ona w około 15%. W okresie międzywojennym w Paczkowie starano się stworzyć ośrodek ruchu turystycznego, a także podjęto działania mające na celu zapobieżenie powodziom na tym terenie poprzez wybudowanie zbiornika Otmuchowskiego (1938 r.). Ten projekt skutecznie zabezpieczył region przed powodziowymi zagrożeniami.

Ostatecznie Paczków po burzliwych i tragicznych dziejach został włączony do granic Polski. Jednak powojenny napływ nowych mieszkańców, którzy nie mieli emocjonalnych związków z miastem, spowodował zaniedbania i nawet zniszczenia zabytkowej substancji miejskiej. W 1956 roku przyjęto plan odbudowy miasta oparty na projekcie rekonstrukcji starego miasta oraz studium historyczno-urbanistycznym. Prace renowacyjne zabytków rozpoczęto w latach 1974-75 w celu przywrócenia dawnej świetności Paczkowowi i zachowania jego historycznego dziedzictwa.

Współczesny Paczków jest miastem o bogatej historii, zachowującym wiele zabytkowych obiektów i urokliwych zakątków. Dzięki swojej bogatej historii, pięknym krajobrazom i urokliwym zabytkom Paczków jest także ważnym ośrodkiem turystycznym, przyciągającym licznych gości.

DZIEWIĘTLICE

Pierwsze wzmianki o Dziewiętlicach pochodzą z XIII wieku. W roku 1274 książę Henryk Prawy rozpoczął proces odzyskiwania ponad 70 wsi, które niegdyś były jego własnością, a wtedy należały do biskupów wrocławskich. Od imienia księcia Henryka pochodziła pierwotna nazwa Dziewiętlic - Henrici Villa (wieś Henryka, po niemiecku Heinersdorf), która obowiązywała od 12 lipca 1276 roku, kiedy Henryk IV Prawy zawarł układ z biskupem, na mocy którego wieś stała się własnością księcia. Walka pomiędzy biskupami a Henrykiem o prawa do Dziewiętlic trwała kilkanaście lat. Jednakże po licznych rozprawach i nałożeniu kar na księcia wioskę w 1287 roku odzyskało biskupstwo.

W XIV wieku wieś mocno ucierpiała w wyniku wojen husyckich. Wojenne zniszczenia objęły także drewniany kościół znajdujący się w miejscowości, który dopiero pod koniec stulecia udało się odbudować. W 1526 roku cały Śląsk wraz ze Dziewiętlicami przeszedł we władanie austriackich Habsburgów jako część korony czeskiej. W 1579 roku Heinersdorf stał się częścią czeskiej miejscowości Bernartice, a od 1760 roku znalazł się pod panowaniem pruskim jako część Trzeboszowic.

W XVIII i XIX wieku w Dziewiętlicach nastąpił dynamiczny rozwój - zaczęły powstawać zakłady rzemieślnicze, sklepy, karczmy. W latach 1893-1961 przez wieś przebiegała linia kolejowa nr 259 wraz ze stacją w Dziewiętlicach. Pod koniec XIX w. we wsi powstał gmach szkoły (1896 r.). Rozpoczęła się również działalność licznych zakładów związanych z przemysłem drzewnym z parowym tartakiem na czele. W okresie międzywojennym w miejscowości działały m.in. piekarnia, rzeźnia, młyn, sklepy, karczmy, zakład fryzjerski, zakład kowalski, stolarski i szewski, a także poczta. Dodatkowo w Dziewiętlicach mieszkały osoby świadczące różne inne usługi, takie jak siodlarz, bankowiec, dentysta, elektryk, czy krawiec.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej do Dziewiętlic przybyli mieszkańcy z różnych regionów Polski, głównie z kresów wschodnich oraz środkowej i południowej części kraju. Integracja różnych kultur, środowisk i tradycji przebiegała szybko i sprawnie. Nowi mieszkańcy wymyślali różne nowe

nazwy miejscowości, takie jak Ustronie, Janowo, Hendrychów, Kwiatkowice i Jaworek. Do 1948 roku oficjalną nazwą miejscowości był Ustroń, później jednak przemianowano ją na Dziewiętlice, wywodząc tą nazwę od prastowiańskiego męskiego imienia "Dziewiętlic" lub żeńskiego "Dziewiętla". Tym samym wieś straciła swoją historyczną nazwę związaną z Henrykiem Prawym, ale zyskała unikalne i oryginalne imię, które nawiązuje do słowiańskich korzeni Śląska.

GOŚCICE

Gościce to malownicza miejscowość położona na Przedgórzu Paczkowskim, tuż przy granicy z Republiką Czeską. Znajduje się na wysokości 260-300 m n.p.m., a przez całą wieś przepływa rzeka Tarnawka, dodająca uroku temu regionowi. Osadę cechuje charakterystyczna zabudowa łańcuchowa, gdzie gospodarstwa są otoczone sadami i urokliwymi ogródkami kwiatowymi.

Według historyków Hansa Paschala i Josefa Zeha Gościce powstały około 1000 roku jako folwark o nazwie "Gosena", a później dołączono do niego wieś. W tym okresie w Gościcach istniał młyn, szynk oraz dwa duże gospodarstwa rolnicze. W średniowieczu na terenie wsi zlokalizowane było również grodzisko. Podczas wojny trzydziestoletniej wieś została dotkliwie splądrowana przez Szwedów, a po I wojnie światowej podzielono ją na dwie części. W Prusach znalazł się dolny folwark z zagrodami chłopskimi i kościołem, natomiast w Austrii górny folwark (nazwany Ober Gostitz / Horni Hostice), czyli część powyżej drogi Javornik - Bila Voda.

Do 1945 r. miasto Paczków posiadało posiadłość szlachecką folwarku dolnego. W 1326 roku wybudowano w Gościcach kościół pod wezwaniem Św. Mikołaja. Kościół ten pełnił funkcje obronne i był otoczony murem z ozdobioną attyką bramą wejściową. Najstarszy element kościoła stanowi prezbiterium wykonane z polnych kamieni.

Na przestrzeni wieków Gościce miały różne nazwy, m.in.: Gosteczna, Gostzenczna, Gopsena, Gosticz, Goschwitz, a ostatecznie pozostała nazwa Gościce, która obowiązuje do dziś. W okresie od 1945 do 1991 roku na terenie Gościc znajdowała się strażnica Wojsk Ochrony Pogranicza (WOP), podlegająca 45 Batalionowi WOP w Prudniku. Strażnica w dniu 16 maja 1991 roku została przejęta przez Straż Graniczną. Funkcjonowała ona do 1 stycznia 2003 roku, kiedy to ostatecznie została rozformowana.

KAMIENICA

Pierwsza historyczna wzmianka o wsi Kamienica pojawia się w dokumencie datowanym na 3 lipca 1284 r. Następnie miejscowość pojawia się w źródłach pod różnymi nazwami jak: Camenicze lub Camenicza (1286 r.), Kempnitz (1300 r.), Kempnitz iuxta Paczkow (1305 r.), Kamitz (1312 r.), Camenitz, Kemnycz (1318 r.), Kemnicz (1326 r.), Kemucz (1335 r.), Kempnicz (1402 r.), in willa Kamnig (1579 r.), Camnitz Vila (1651/1652 r.), Kamitz willa (1666/1667 r.), Kamnitz (1743 r.) oraz ponownie Kamitz w 1874 r. Do roku 1936 wieś nosiła nazwę Kamitz, jednak została ona zmieniona na Grenztal w ramach akcji prowadzonej przez hitlerowskie Niemcy, której celem było zniemczenie słowiańsko brzmiących nazw miejscowości.

Nazwa Kamienica wywodzi się od rzeczownika "kamień" lub też od lokalizacji wsi. Często używa się takiej nazwy dla osad położonych nad ciekami wodnymi, szczególnie gdy brzeg rzeki czy strumienia jest wysoki i kamienisty. Pod wpływem języka niemieckiego nazwę fonetycznie skracano dodając końcówkę "itz".

Zabudowa wsi Kamienica rozciąga się wzdłuż doliny rzeki sięgając od granic administracyjnych Paczkowa aż do granicy z Czechami. Dalej na południe znajdują się wsie Bílá Voda i Růženec, które również powstały w XIII wieku i charakteryzują się podobną zabudową. W dokumentach z około 1300 roku wspomina się, że w Kamienicy istniała karczma, kościół oraz trzy młyny z sześcioma kołami. Wieś

w XIII wieku, podobnie jak Paczków, była własnością biskupów wrocławskich. Wieś dotykana była tymi samymi klęskami co miasto Paczków – głód, powódź, pożary, epidemia cholery, najazd Husytów w skutek czego nie rozwijała się i stopniowo wyludniała, podobnie jak Paczków. Sytuacja ta doprowadziła do przekształcenia Kamienicy w 1579 roku w filię parafii Gościce. W czasie wojny trzydziestoletniej Kamienica została niemal doszczętnie zniszczona. W 1779 r. wieś zaatakowali i splądrowali Chorwaci.

Według źródeł historycznych dolina potoku Kamienica była zamieszkała już od XIII wieku. W dolnym biegu potoku istniała osada Bogunów, a powyżej, wzdłuż doliny przez kilka kilometrów, ciągała się Kamienica. Dalej w górnym biegu znajdowała się osada Wysoka (Vysoká). Bogunów było związane z Paczkowem, natomiast Kamienica i Wysoka przez wiele wieków stanowiły jedną, ciągłą wieś łańcuchową, charakteryzującą się jednolitą architekturą, etnicznością, kulturą oraz gospodarką.

W okolicach 1850-1851 roku Kamienica stała się ponownie samodzielną parafią. Pierwszym proboszczem był Johannes Schmidt (1869 r.), a od 1916 roku Karl Heimann. Ostatnim niemieckim proboszczem do 1945 roku był Franz Bernert. W 1874 roku Kamienicę włączono do powiatu Paczków (wraz z Gościcami, Lisimi Kątami, Unikowicami oraz Kozielnem).

Położenie wsi przy ważnym szlaku komunikacyjnym z Nysy do Kłodzka, będącym częścią tzw. Trasy Podsudeckiej, odegrało istotną rolę w przyspieszeniu rozwoju Kamienicy. W 1840 roku droga została wybrukowana, co dodatkowo przyczyniło się do poprawy infrastruktury komunikacyjnej. Wzrost znaczenia tej trasy nastąpił po ustanowieniu stałego połączenia pocztowego między Nysą a Kłodzkiem w 1917 roku. W 1918 roku w Kamienicy Siostry Elżbietanki Szare założyły dom zakonny. W okresie międzywojennym uruchomiono także linię autobusową z Paczkowa do Złotego Stoku. W 1845 roku powstał budynek dzisiejszej starej szkoły, a w 1938 roku nowej.

Z kroniki szkolnej wynika, że dwa lata przed wybuchem II Wojny Światowej Kamienicę zamieszkiwało 2 piekarzy, 2 krawców, 2 handlarzy rowerami, 6 szewców, 2 innych rzemieślników, 3 stolarzy, 3 kołodziejów, a we wsi znajdowały się m.in. 2 młyny, 7 sklepów spożywczych, 2 kuźnie, sklep handlujący bydłem oraz sklep ogólnobudowlany. W tym okresie w Kamienicy działała także spółka o nazwie Towarzystwo Elektryczne oraz Kasa Oszczędnościowa. Z zapisów ww. kroniki wynika również, iż w czasie wojny szkoła i wieś funkcjonowały normalnie, bez większych zakłóceń, gdyż działania wojenne nie toczyły się w jej bezpośrednich okolicach.

Zgodnie z dekretem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 31 sierpnia 1944 roku w Kamienicy miało zostać utworzone jedno z wielu miejsc odosobnienia, więzień lub ośrodków pracy przymusowej dla "hitlerowskich zbrodniarzy oraz zdrajców narodu polskiego". Nie jest jednak jasne gdzie dokładnie istniał tego typu obóz, ani w jakich latach działał. Przyjmuje się, że funkcjonował pomiędzy rokiem 1945 a 1950.

W okresie 1945-1947 Kamienica została zaludniona przez przesiedleńców, głównie z Żywiecczyny (z okolic Rajczy, Wisły, Milówki i Kamesznicy), a także z obszarów, które po 1945 roku znalazły się w granicach Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W 1946 roku w wiosce wprowadzono obowiązek edukacji dla dzieci w wieku siedmiu lat.

W 1946 roku działalność rozpoczęło przedszkole, które później połączono z Szkołą Podstawową, tworząc Publiczną Szkołę Podstawową z Oddziałem Przedszkolnym im. Marii Konopnickiej w Kamienicy. Również w tym roku powstała ochotnicza straż pożarna, koło gospodyń wiejskich, a także wiejski dom kultury wraz z filią Biblioteki Publicznej w Paczkowie. W latach 1954–1959 wieś była siedzibą władz gromady Kamienica, a po jej zniesieniu włączono ją do gromady Paczków. Od roku 1975 działała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna, która w późniejszym okresie została wchłonięta przez RSP Wilamowa. W 1984 roku powołano Radę Sołecką, a pod koniec lat

dziewięćdziesiątych założono Towarzystwo Przyjaciół Kamienicy. W latach osiemdziesiątych ukończono budowę trzeciego budynku szkolnego, natomiast w 1991 roku w wiejskiej infrastrukturze pojawił się wodociąg.

W roku 2002 dokończono budowę obwodnicy Paczkowa i Kamienicy, co spowodowało zmianę trasy drogi krajowej nr 46 z Nysy do Kłodzka, omijając wieś. Aktualnie wieś doświadcza spadku liczby mieszkańców. Jest to spowodowane m.in. znacznym oddaleniem od większych ośrodków miejskich, wysoką stopą bezrobocia oraz zapaścią cywilizacyjną.

KOZIELNO

Do XV wieku brak jest zapisów o istnieniu Kozielna w historycznych dokumentach. Pierwsze wzmianki o tej osadzie pochodzą z XV wieku. Etymologia nazwy Kozielna dostarcza wiele ciekawych informacji o pierwotnym charakterze osady. Nazwę tej miejscowości można przypisać do kategorii nazw związanych ze światem zwierząt. Cozelno (Kozielno) wywodzi się bowiem od słowa "kozieł" (kozieł). Struktura słowotwórcza nazwy tej wioski sugeruje jej przynależność do grupy nazw rozwiniętych, charakteryzujących się odpowiednim formatem nazewniczym. W przypadku Kozielna formant to "-no" (koziel-no). Była to zatem osada, w której zdecydowanie dominowała hodowla owiec i kóz.

Przyjmuje się, że osada Kozielno została założona w 1254 roku. Jej powstaniu sprzyjały korzystne warunki naturalne, w tym przede wszystkim obecność rzeki Nysa Kłodzka (obecnie Zalew Paczkowski), nad którą Kozielno zostało usytuowane. W bliskim sąsiedztwie rzeki występują bowiem dogodne warunki nawodnienia oraz sprzyjające uprawom warunki glebowe.

Podczas II wojny światowej Kozielno uniknęło zniszczeń. Po wojnie, w ramach zasiedlania Ziemi Zachodnich, do wioski przybyło około 120 osób, z czego najliczniejszą grupę stanowili osadnicy z dawnego województwa krakowskiego. Pozostali osadnicy pochodzili z byłych województw: katowickiego, łódzkiego, rzeszowskiego i kieleckiego. Dodatkowo do Kozielna przybyli repatrianci kresowiaci z województw: lwowskiego, wołyńskiego i tarnopolskiego, a także osadnicy z Francji.

LISIE KĄTY

Lisie Kąty to niewielka wieś położona na Przedgórzu Sudeckim, w zakolu granicy z Republiką Czeską, około pięciu kilometrów na południe od Paczkowa, w pobliżu Jeziora Otmuchowskiego. W 1300 roku w dokumentach można znaleźć wzmiankę o obszarze trzech łąnów zalesionego terenu, który prawdopodobnie odpowiadał późniejszemu majątkowi Lisie Kąty. Pierwsze oficjalne źródła potwierdzające początki tej miejscowości sięgają 1378 roku, gdzie figuruje ona pod nazwą "Fochswinkel". Pierwszymi właścicielami tych ziem byli bracia Genczo, Ruprecht von Logaw oraz ich przyrodni brat Mikołaj, którzy wraz z przynależnościami sprzedali posiadłość Lisie Kąty.

W roku 1576 pojawiają się kolejne zapisy dotyczące właściciela majątku Lisie Kąty. W tym czasie ziemia przeszła w ręce Joachima Tschernina (Czernina) von Gabortzi, który był członkiem rady biskupiej od 1580 r. Joachim był synem Hipolita, który pełnił funkcję starosty Zuckmantel (Złotej Góry) i Zigenhals (Głuchołazów). W roku 1586 majątek został sprzedany lub zlicytowany, a nowym nabywcą został Jan Zyrowski z linii dolnośląskiej. W drugiej połowie XVII wieku jako kolejnego właściciela Lisich Kątów odnotowano Adalberta Fryderyka Hantke, burmistrza Bystrzycy Kłodzkiej.

W kolejnych latach majątek przeszedł na jego syna, Franciszka Ludwika (w roku 1694), a później na kolejnych dziedziców. W końcu XVIII wieku dobra należały do Marii Anny Frenin von Stiliried. Od maja 1806 roku zostały nabyte przez Józefa Brosiga, ojca Moritza Brosiga, znanego kompozytora muzyki organowej, profesora i późniejszego wrocławskiego kapelmistrza, który urodził się w Lisich

Kątach. Około połowy XIX wieku majątek znalazł się w rękach Pana Skumowiza - pochodzącego z Austrii.

W początkach XX wieku Lisie Kąty znalazły się w posiadaniu Alberta Fahnela, który zarządzał obszarem 108 hektarów, głównie ziemi ornej. Ponadto założył on zakład przetwórstwa ziemniaków. Na południowo-wschodnim krańcu tej miejscowości znajduje się zespół dworsko-folwarczny. W skład tego zespołu wchodzi renesansowy dwór z około 1600 roku oraz XIX-wieczne budynki gospodarcze. Dwór został przebudowany w drugiej połowie XIX wieku w stylu neogotyckim, dodając dodatkowy trakt od frontu. Elewacje zdobią charakterystyczne łuki Tudorów, ostre łuki i wysunięte gzymsy, które były modne w tamtym czasie. Przy ww. zespole dworsko-folwarcznym znajduje się neogotycka kaplica, a także trójkondygnacyjna, narożna, czworoboczna baszta, spełniająca prawdopodobnie funkcję obronną. Na dziedzińcu usytuowany jest gołębnik z połowy XIX w.

STARY PACZKÓW

Pierwsza wzmianka o wsi Stary Paczków pochodzi z dokumentu lokacyjnego miasta Paczkowa. Wieś istniała już wcześniej, a po założeniu miasta Paczkowa zaczęła być określana jako Stary Paczków. W dokumencie z 1261 roku sygnowanym przez biskupa Tomasza I (1232-1268) wymieniono granice tej wsi, która wówczas nosiła nazwę Antiquum Paczkow. W roku 1300 w katalogu rejestrów biskupstwa wrocławskiego Liber foundationis episcopatus Wratislaviensis możemy znaleźć informacje o Antiquum Paczkow, które posiadało 37,5 małych łanów ziemi. Z tej powierzchni 3 łany były przypisane sołtysowi, a 1 łan należał do lokalnej karczmy (gospody). Biskup sprawował zwierzchność nad całym obszarem wsi oraz posiadał 1 młyn wodny z dwoma kołami.

W tamtym czasie do miejscowego kościoła należały 3 łany ziemi oraz młyn z kołem. W tym samym dokumencie możemy odnaleźć informację potwierdzającą istnienie parafii i kościoła w Starym Paczkowie. W roku 1293 biskup Jan IV Romka (1292-1301) zwolnił sołtysa Petrusa, zwanego również Vlossin, ze wszystkich powinności od dwóch łanów, z których był zobowiązany oddać dziesięciny należnych parafii. W kolejnych dokumentach z 1338 roku pojawia się wzmianka o osobie o imieniu Johannes z Antiguum Paczcow, który figuruje jako świadek.

W XIV wieku pojawiają się informacje o sprzedaży dóbr sołtysich w Starym Paczkowie. W 1372 roku dobra te zostały zakupione za 190 grzywien przez Jacuschiusa, syna zmarłego wójta z Nysy. Tenże sołtys Starego Paczkowa był również wymieniany jako świadek w dokumentach z lat 1376-1377. W kolejnych zapisach historycznych Stary Paczków jest wspominany w kontekście transakcji sprzedaży. Rok 1325 przynosił nieurodzaj i wielki głód w okolicach Paczkowa.

W 1428 roku miał miejsce najazd husytów na Ziemię Nyską i Prudnicką. W tym okresie Czechy były opanowane przez innowierców, zwolenników księdza Jana Husa, straconego w 1415 roku. W 1428 r. oddziały wojskowe liczące około 25 tysięcy ludzi, dobrze wyszkolone i dowodzone przez Prokopa, weszły przez Opawę i Głubczyce na Śląsk. Po opanowaniu Głogówka podążyły w kierunku Nysy, gdzie odniosły zwycięstwo nad wojskami biskupa Oleśnickiego. Podczas odwrotu z oblężenia Nysy splądrowali i zdobyli okoliczne miasta, takie jak Głuchołazy, Otmuchów i Paczków. Stary Paczków ucierpiał w wyniku tego najazdu. Wieś została całkowicie zniszczona, ludność została częściowo zamordowana, uprowadzono bydło. Kościół w Starym Paczkowie również doznał znacznych zniszczeń - skradziono dzwony, księgi i sprzęty liturgiczne, a także żelazne drzwi.

W XV wieku w Starym Paczkowie istniała siedziba rycerska w postaci zamku, którą zajmowali Jordanowie. W źródłach z 1493 roku odnotowano, że Jan Jordan ze Starego Paczkowa, syn Jerzego, starosta księstwa karniowskiego, nabył Bily Potok koło Javornika. W 1512 roku wybuchł spór pomiędzy Jerzym Jordanem, prawdopodobnie synem Jana, właścicielem folwarku w Starym Paczkowie, a Martinem Tscheterwange, właścicielem posiadłości w Gościcach. Spór dotyczył odprowadzania wody z potoku Tarnawka i jej zatrzymywania, co było niezbędne do prawidłowego funkcjonowania dwóch

wodnych młynów we wsi. Jan Jordan otrzymał 17 maja 1531 roku potwierdzenie swojego szlachectwa i herbu. W następnym roku został starostą księstw opolsko-raciborskiego, karniowskiego i bytomskiego. W 1533 roku Jan Jordan sprzedał Stary Paczków miastu Paczków. W celu sfinansowania tej transakcji Rada Miejska w Paczkowie zmuszona była zaciągnąć pożyczkę u cechów i fundacji.

Następnie miasto Paczków dokonało wymiany folwarku w Starym Paczkowie na folwark w Gościcach z Hansem Tscheterwange. Nowy nabywca był zobowiązany do uregulowania długu miasta. Po odliczeniu długu nowy właściciel Starego Paczkowa otrzymał 800 złotych guldenów węgierskich pełnej wagi (500 podczas transakcji, a 300 po upływie roku). Jednak po 1567 roku Stary Paczków powrócił do bycia własnością miasta Paczkowa.

W 1562 roku występuje wzmianka o Zygmacie Jordanie ze Starego Paczkowa. Według protokołu wizytacyjnego z 22 marca 1580 roku obszar Starego Paczkowa wynosił 45 łanów i 4,5 pręta. Spośród tego sołtys posiadał 5 łanów, a kościół 3 łany ziemi. Siedmiu chłopów miało 5 łanów wolnizny. Ponadto wieś miała karczowisko obciążone czynszem w części książęco-biskupiego jesionowego lasu oraz dziedziczne karczowisko. Protokół wizytacyjny z 29 stycznia 1661 roku przekazywał prawie identyczny stan posiadania w Starym Paczkowie. W "Herbarzu Szlachty Śląskiej" zanotowano, że w 1578 roku Krzysztof junior Engel, syn mieszczanina wrocławskiego, był właścicielem Starego Paczkowa.

Tolerancja religijna biskupów wrocławskich stworzyła warunki sprzyjające stosunkowo szybkiemu rozprzestrzenianiu się luteranckiej reformacji od 1522 roku. Ruch reformacyjny na Śląsku miał raczej konserwatywny charakter. Około 1570 roku 90% kraju przyjęło charakter protestancki. Dopiero pod koniec XVI wieku nastąpiło przeciwdziałanie w postaci kontrreformacji, zaczynając od sprowadzenia jezuitów. W okresie wojny trzydziestoletniej (1618-1648) doszło do przymusowych nawróceń na katolicyzm. Wojska szwedzkie, saksońskie i cesarskie spustoszyły kraj, prowadząc do ruiny wielu miast i wsi, a także epidemii zarazy i dżumy, które drastycznie zmniejszyły liczebność ludności. Wzrost populacji na niektórych obszarach był odczuwalny dopiero w połowie XIX wieku. Po podpisaniu pokoju westfalskiego wolność wyznania była przyznana tylko księstwom: legnicko-brzesko-wołowskiemu i ziębicko-oleśnickiemu, a także miastu Wrocław. Na pozostałych terenach, które wróciły do katolicyzmu jako religii państwowej, ewangelicy mieli zgodę na zaledwie trzy kościoły Pokoju poza murami Głogowa, Jawora i Świdnicy. W wyniku ucisku religijnego ograniczenia dostępu do urzędów oraz utraty kościołów, czy szkół, wiele osób emigrowało do sąsiednich prowincji Wielkopolski, Brandenburgii i Łużyc. Ten fakt stał się impulsem do intensywnego rozwoju sukiennictwa na tamtych terenach.

W wyniku działań wojennych Stary Paczków został dotknięty poważnymi zniszczeniami, a duży obszar ziemi leżał odłogiem, ponieważ brakowało ludzi i środków do jej uprawy. Ciągłe przemarsze wojsk i wysokie kontrybucje spowodowały głęboki kryzys i ubóstwo. Dodatkowym ciosem był wybuch epidemii dżumy w 1633 roku, która przyczyniła się do śmierci wielu osób.

W XVII wieku wieś nadal była zależna od miasta Paczkowa. W 1740 roku król Prus, Fryderyk II, wkroczył na teren Śląska, co spowodowało daleko idące zmiany. W ciągu trzech wojen (1740-1742, 1744-1745 i 1756-1763) Śląsk został ponownie spustoszony i zniszczony. Cały Śląsk, z wyjątkiem tzw. Śląska Austriackiego, przeszedł pod panowanie pruskie. W roku 1775 miała miejsce powódź (w lutym) a później duży pożar. Po przejściu dóbr biskupich na własność państwa pruskiego w 1810 roku wszelka zależność wsi od miasta Paczkowa zakończyła się.

W wieku XIX nastąpiły kolejne zmiany w Starym Paczkowie. W 1837 roku majątek ziemski w tej miejscowości został zakupiony przez Karola Boromeusza von Jerin od fundacji Schollenbachów. Według "Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich" z 1886 roku, wieś

składała się z 29 gospodarstw chłopskich, 36 zagrodniczych i 28 komorników. Ponadto w Starym Paczkowie znajdował się kościół filialny, szkoła, 2 młyny wodne i gorzelnia. Przypuszcza się, że ta ostatnia znajdowała się na terenie folwarku.

Zgodnie z "Güter-Adreßbuch Schlesien" z 1894 roku majątek rycerski Ujeździec wraz ze Starym Paczkowem był wówczas własnością Konstantina Rittera von Jerin, członka Herrenhauses, Rittermeistersa oraz deputowanego powiatowego. Majątek ten był dzierżawiony przez Latzela z Barzdorfu, a zarządzał nim Winkler.

Prawdopodobnie tuż po założeniu wsi w Starym Paczkowie zbudowano kościół. Pierwsza wzmianka o kościele parafialnym pw. Wszystkich Świętych pochodzi z 1293 roku. Murowany gotycki kościół powstał w XIV wieku. W 1428 roku, podczas najazdu husytów, kościół został znacznie zniszczony. W wyniku tych zniszczeń Stary Paczków został przyłączony do parafii św. Jana w Paczkowie tracąc swoją niezależność. Dopiero w 1919 roku ponownie utworzono samodzielną parafię w Starym Paczkowie.

Do roku 1638 istnieją zapisy o istnieniu szkółki przykościelnej w Starym Paczkowie. W 1839 roku wybudowano budynek szkoły z dwoma oddziałami (dwuklasową). Po 1945 roku pierwszym kierownikiem szkoły został Edward Owczarz, który był sekretarzem Polskiej Partii Robotniczej. W budynku mieściła się szkoła podstawowa, początkowo 7-klasowa, a później 8-klasowa. Od 1 września 1973 roku, po utworzeniu Zbiorczych Szkół Gminnych, dzieci z wsi zaczęto dowozić do szkoły w Paczkowie.

Dnia 27 listopada 1945 roku, na mocy rozporządzenia wojewody śląsko-dąbrowskiego, dokonano podziału powiatu nyskiego na gminy wiejskie i gromady oraz utworzono w Starym Paczkowie gminę zbiorową. Gmina zbiorowa funkcjonowała do 1954 roku. Na początku istnienia gmina składała się z sześciu gromad: Stary Paczków, Gościce, Henrykowo, Kamieniec, Koźle i Lisów. W kolejnym okresie skład gminy zbiorowej zmienił się i obejmował 6 gromad: Gościce, Kamienica, Kozielno, Lisie Kąty, Stary Paczków i Unikowice. Następnie 29 września 1954 roku gmina zbiorowa została zniesiona w ramach reformy, która wprowadzała gromady jako nową jednostkę administracyjną w miejsce gmin. Wówczas Stary Paczków wszedł w skład gminy Paczków.

ŚCIBÓRZ

Pierwsze wzmianki o Ściborzu pochodzą z 1300 roku kiedy to wieś została założona na prawie polskim i nazwana Stibornsdorf. W 1318 roku odnotowano ją w dokumencie sprzedaży posiadłości spadkowych w Karłowicach Małych i Mardewitz, podpisanym przez braci Nikolausa i Vinzenza von Stibrndorf. W 1368 roku wieś występowała już pod nazwą Stibordor. W 1383 roku Ścibórz należał do Hankoni von Reno. W 1473 roku został przeniesiony na prawo niemieckie. W połowie kolejnego stulecia zapisano związki Ściborza z rodem von Sitsch. Johann VI von Sitsch urodził się tu 18 sierpnia 1552 roku i później był biskupem wrocławskim w latach 1600-1608 oraz Starostą Generalnym Śląska. Po rodzie von Sitschów przez wiele lat tereny te przypadły rodowi von Heymann, pochodzącemu z księstwa nyskiego, który został wpisany do czeskiego stanu rycerskiego w 1669 roku. Jan Henryk Heymann von Rosenthal w 1664 r. połączył Górny i Dolny Ścibórz. Do jego posiadłości w księstwie nyskim należały także Kamiennik, Śliwice, Frączków i Trzeboszowice.

Od 1692 r. wieś była w posiadaniu Kaspra Henryka Wolfa Heymanna von Rosenthal. Po bezpotomnej śmierci jego syna w 1753 r. majorat podzielono. Ścibórz znalazł się w rękach rodziny von Rottenberg. Pod koniec XVIII w. dobra były własnością Marii Theres von Schimonsky. W 1796 r. Ścibórz miał jeden folwark dworski, 22 wolnych zagrodników, dwóch chałupników, młyn wodny, dwie kuźnie i 37 zabudowanych parcel. W 1830 r. wieś liczyła już 48 domów, dwa folwarki, młyn wodny i 305

mieszkańców, w tym 5 ewangelików. Parafią katolicką był kościół w Trzeboszowicach. W 1845 roku posiadłość należała do hrabiny von Strachwitz. W tym czasie w Ściborzu znajdowało się 51 domów zamieszkiwanych przez 315 mieszkańców, w tym 9 wyznawców ewangelickich. Na terenie wsi działały 2 folwarki, młyn wodny, garncarz, kowal. Ponadto hodowano 1000 owiec rasy merynos, a także 154 krowy.

Na terenie przyległym do majątku działały kopalnie łupków pirytu oraz fabryka Witriolu. W tej fabryce produkowano różne kwasy, głównie kwas siarkowy, który był niezbędny do wytwarzania prochu strzelniczego, a także innych siarkowych związków chemicznych i barwników do tkanin. W okresie aż do początku XX wieku dobra w Ściborzu były dzierżawione przez tego samego dzierżawcę, a ich kolejni właściciele rezydowali poza tą miejscowością. W 1930 roku, z uwagi na budowę zbiornika wodnego, majątek stał się własnością państwową, a zarząd dróg wodnych dzierżawił go na rzecz cukrowni. W budynku dworu funkcjonowała szkoła. Po 1945 roku zespół został przejęty przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i przekształcony w ośrodek kolonijno-szkoleniowy. W latach osiemdziesiątych XX wieku rozpoczęto modernizację dworu, co niestety spowodowało nieodwracalne zniszczenia wielu elementów zabytkowych.

Do dziś zachowane są następujące budynki: barokowy dwór z 1668 roku, oficyna dworska z około 1800 roku, stajnia również z około 1800 roku oraz oficyna - budynek robotników folwarcznych, który obecnie pełni funkcję domu pod numerem 40 (wybudowany w połowie XX wieku). Te obiekty stanowią jedyne pozostałości kompleksu. Dwór został wzniesiony przez Jana Henryka Heymanna von Rosenthal w 1668 roku i prawdopodobnie wykorzystano w nim fragmenty murów wcześniejszej budowli, szczególnie w części, gdzie zastosowano sklepienia kolebkowo-krzyżowe.

Dwukondygnacyjny, murowany, otynkowany, częściowo podpiwniczony dwór wzniesiono na planie prostokąta. Częściowo podpiwniczony, dach jest wysoki, czterospadowy, wykonany z ceramicznych dachówek, z wystawką pośrodku. Elewacje zdobione są pilastrami w wielkim porządku, podzielonymi gzymsem kordonowym. Centralnie, na osi budynku, znajduje się portal flankowany pilastrami, które podtrzymują uproszczone belkowanie oraz półkolisty naczółek. W pierwotnym naczółku mieścił się herb Jana Henryka Heymanna.

FRYDRYCHÓW

Wieś znajduje się na obniżeniu Otmuchowskim, na szlaku turystycznym Nysa-Otmuchów-Paczków, blisko Jeziora Otmuchowskiego. Pierwsze wzmianki dokumentarne o wsi pochodzą z XVII wieku, a wtedy wieś wchodziła w skład dóbr biskupich księstwa nyskiego. Folwark, który istniał tutaj, miał charakter gospodarczy i nie posiadał siedziby ziemskiej. Po sekularyzacji majątków kościelnych folwark przeszedł w ręce rodu von Humboldtów.

W 1817 roku, za zasługi dla państwa niemieckiego, baron Hermann von Humboldt otrzymał ten folwark w drodze nadania od króla Fryderyka Wilhelma II. W 1876 roku wsią zaczęli zarządzać spadkobiercy barona. W ich rękach wieś pozostawała do 1905 roku. Później majątek został przejęty przez Zarząd Państwowych Dróg Wojskowych i Fabryki Cukru w Otmuchowie. Około połowy XIX wieku wzniesiono potężny folwark w stylu neogotyckim. W okresie między 1910 a 1920 rokiem powstał dwukondygnacyjny dwór w typie neobarokowej willi. Po II wojnie światowej majątek ziemski wraz z pałacem przeszedł w ręce Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Po 1990 roku pałac został sprzedany.

TRZEBOSZOWICE

Trzeboszowice po raz pierwszy pojawiają się w dokumentach w 1293 r. pod nazwą Swemenicz. W XIII w. wieś była częścią parafii św. Mikołaja w Otmuchowie. Jako rentę z dóbr i sądownictwa Sołtys

Trzeboszowic płacił kolegiacie w Otmuchowie 10 grzywien. Natomiast w 1305 r. w katalogu rejestrów biskupstwa wrocławskiego Liber foundationis episcopatus Wratislaviensis, wieś występuje pod nazwą Swemmeliwitz lub Treboschowitz.

W 1334 r. wieś została zanotowana jako Swemlowitz, a w 1373 jako Swemilwitz. W 1358 r. wieś została lokowana na prawie niemieckim i składała się z 59 domostw. W ciągu dziejów została zniszczona w 1428 r. podczas wojen husyckich oraz w okresie wojny trzydziestoletniej (1618-1648). W XVI wieku należała do biskupa Andreeasa Jerina, a potem od 1652 roku przeszła w ręce biskupa Jana Henryka Heymanna von Rosenthal oraz Kaspra Henryka Wolf Heymanna von Rosenthal, który był synem bratanka wcześniej wspomnianego biskupa. Po śmierci w 1753 r. bezdzietnego syna, barona Karola Józefa Wolfa, rozpadł się utworzony przez niego majorat senioralny, a dobra zostały podzielone. W 1865 r. jako właściciela majątku w Trzeboszowicach odnotowano Wietzela von Wundersbach.

Kościół katolicki w Trzeboszowicach pod wezwaniem św. Jadwigi został wymieniony już w 1334 r. Zapewne był poddawany przebudowom, co potwierdza jego barokowe wyposażenie. Obecna świątynia została zbudowana w latach 1883-1888 w stylu neogotyckim. Rysunki inwentaryzacyjne kościoła z marca 1883 r. przechowywane są w Archiwum Państwowym w Opolu.

W pierwszym tygodniu po zakończeniu wojny światowej rozpoczął się napływ osadników na ziemię odzyskane. Nowi mieszkańcy pochodzili głównie z Żywiecczyny, terenów zaburzańskich, okolic Lwowa oraz Starego Sącza. Wieś stała się siedzibą gminy, a pierwszym wójtem został T. Walak. Od 1949 r. funkcję sołtysa pełnił Mikołaj Grzegorzczyn, a po nim Stanisław Marczyk. W 1999 roku mieszkańcy wybrali bezpośrednio na stanowisko sołtysa Kazimierza Rudnickiego, a od 2007 roku, po raz pierwszy w historii została wybrana kobieta na to stanowisko - Helena Majka, która z powodzeniem pełniła funkcję przez dwie kadencje.

Trzeboszowice pełniły funkcję siedziby Gromadzkiej Rady Narodowej, której przewodniczącym w latach 1962-1974 był Feliks Poślajko. W miejscowości działał także posterunek Milicji Obywatelskiej oraz przez wiele lat aktywnie funkcjonowało Koło Gospodyń Wiejskich. W 1945 roku w wsi rozpoczęła działalność Poczta Polska. W tym samym czasie rozpoczął swoją pracę Ośrodek Zdrowia, który pierwotnie prowadzony był przez siostry zakonne, spoczywające dziś na miejscowym cmentarzu. Pierwszym lekarzem był p. Marian Mazur. W kolejnych latach dołączono do Ośrodka punkt apteczny, izbę porodową oraz gabinet stomatologiczny. Sytuacja ta trwała do roku 1965, kiedy to Szpital Miejski w Paczkowie został rozbudowany i przeniesiono tam aptekę oraz izbę położniczą. W 1947 roku rozpoczęła swoją działalność piekarnia.

UJEŹDZIEC

Ujeździec posiada długą historię sięgającą średniowiecza. Wieś została założona w XIII wieku w wyniku akcji osadniczej na terenie Śląska, co zostało potwierdzone w Rejestrze Nyskim pochodzącym z początku XIV wieku. Zlokalizowana jest w obrębie kasztelani otmuchowskiej, która od połowy XII wieku stanowiła własność biskupstwa wrocławskiego. Tereny te były przedmiotem intensywnej działalności kolonizacyjnej biskupów wrocławskich. Zagospodarowywanie kasztelani i zaludnianie jej osadnikami niemieckimi było szczególnie intensywne za czasów biskupa Wawrzyńca (1207-1237). W okolicach Paczkowa, Jawornika, Widnawy, aż po Jeseník, do roku 1270, założono około 65 wsi.

Ujeździec został założony na prawie niemieckim. Charakteryzował się owalnicowym układem wsi o kształcie wrzeciona, gdzie wydłużony plac znajdował się pomiędzy dwiema łukowymi liniami zabudowy. W dokumentach historycznych wieś pojawia się pod różnymi nazwami: w 1291 r. jako Geseze, w 1232 r. jako Syeszcz proce Paczcow, w 1296 r. jako Vyeszez, a w 1371 r. jako Gesese.

Pierwsza wzmianka o parafii w Ujeźdźcu pochodzi z Liber foundationis Wratislaviensis, gdzie została wymieniona około 1305 r. Z kolei informacje o proboszczu i dochodach nowobudowanego kościoła pochodzą z roku 1416. Istnieją także wzmianki z 1444 r. o "urządzeniach obronnych" w wiosce, prawdopodobnie dotyczących dworu obronnego, którego pozostałości w formie sklepiennych pomieszczeń zachowały się w obecnym budynku dworskim, który był dwukrotnie przebudowywany w XIX w. Wieś składała się z dwóch części: dóbr rycerskich oraz sołtysiej. W drugiej połowie XVI wieku Achilles z czeskiego rodu Baworów był właścicielem dóbr rycerskich Ujeźdźca. Później pod koniec tego wieku wieś stała się własnością biskupa Andrzeja von Jerina, co potwierdza tablica erekcyjna z datą 1595 r. umieszczona przy wejściu do dworu. W następnych latach dobra wielokrotnie zmieniały właściciela. Na przełomie XVI i XVII wieku Woligang von Bibritsch był wspomniany jako właściciel Ujeźdźca, Mikulovic i Kolnovic koło Głuchołaz. Następnie posiadłości te przeszły w ręce rodziny von Brand, a od 1657 roku ponownie stały się własnością von Jerinów, jednej z dwóch śląskich gałęzi tego pochodzącego ze Szwabii rodu. Konstanty Magnus von Jerin, założyciel linii z Ujeźdźca, nabył w 1657 r. miejscowość od von Freund, wdowy po Fryderyku von Brand, gdzie rezydowała druga linia rodziny w Siestrzechowicach. W 1865 r. wieś należała do kapitana Karla Franza von Jerina, który posiadał również Stary Paczków od 1887 r.

W 1937 r. majątek Ujeźdźca należał do Konstantina von Jerina, który pełnił funkcję starosty powiatu nyskiego. Rodzina von Jerinów była właścicielem tych dóbr aż do II wojny światowej. Po II wojnie światowej majątek został upaństwowiony i przekazany do użytku Państwowemu Gospodarstwu Rolnemu. W dawnej rezydencji urządzono mieszkania dla pracowników. Na zachodnim skraju posiadłości znajduje się park krajobrazowy o powierzchni 4,3 ha, który pochodzi z początku XIX w. W drzewostanie parku dominują gatunki liściaste, takie jak dąb szypułkowy, buk zwyczajny, klon zwyczajny, klon jawor, jesion wyniosły i lipa drobnolistna. Większość drzew ma około 100 lat, ale są też samosiejki z drugiej połowy XX w. Park jest przeważnie płaski, choć w południowo-wschodniej części występują niewielkie wzniesienia, wąwozy i wały, co może być pozostałością po pierwotnym, obronnym charakterze tego miejsca z XV w.

Pierwsze wzmianki o kościele w Ujeźdźcu pochodzą z lat 1416 i 1516, a od połowy XVI w. był on filią parafii paczkowskiej. Istnieje prawdopodobieństwo, że jak wiele innych kościołów wiejskich tego okresu, mógł być on drewniany lub kamiennie-drewniany. Pozostałością tego pierwotnego założenia jest część owalnego, kamiennego muru. Obecny kościół został wzniesiony w latach 1834-1836 w stylu klasycystycznym, zastępując wcześniejszą świątynię, która uległa zniszczeniu w pożarze w 1828 r.

UNIKOWICE

Wzmianki w niemieckich dokumentach wskazują, iż Unikowice powstały w XIII w (w katalogu rejestrów biskupstwa wrocławskiego Liber foundationis episcopatus Wratislaviensis Unikowice pojawiają się jako "Heynczendorf"). Jednocześnie znaleziona w 1883 r. potężna kamienna siekiera wskazuje na wczesne osadnictwo na tym terenie. W roku 1366 wieś była własnością szpitala św. Józefa w Nysie i stanowiła ważne źródło utrzymania dla tej książęco-biskupiej instytucji. W dokumencie z 1373 roku Unikowice zostały wymienione jako "Heinczindorf prope Paczkow" i obejmowały obszar 22 łanów i 8 prętów. (łan flamandzki to 16,8 ha; łan frankoński to 24,2 ha; pręt to jedna dwunasta część łana).

Jeden z wójtów Paczkowa (Andreas Koler) posiadał majątek w Unikowicach i przekazał 6 grzywien rocznego czynszu na rzecz nowo urządzonego ołtarza w kościele parafialnym w Paczkowie. Ta fundacja obciążyła jego dobra, w tym 2,5 łana bez jednego pręta w Bogunowie oraz 2,5 łana bez 2,5 pręta w Unikowicach, a także dom i zagrodę w Paczkowie (grzywna piastowska miała około 184

gramów, czyli 48 groszy, a grzywna staropolska miała około 203 gramów, dzielono je na wiardunki, uncje i łuty). W późniejszym czasie spadkobiercy uwolnili się od płacenia czynszu i zaoferowali nową fundację w wysokości 7 grzywien i jednego wiardunku, której zarządzali rajcy miejscy. W 1373 roku synowie wójta Andreasa Kolera - Hanco i Andreas pożyczyci od pewnego duchownego z Paczkowa (opiekującego się ołtarzem) 40 grzywien, obciążając należące do nich rodowe posiadłości (4 łany i 3 pręty) czterema grzywnami % rocznie. W tym samym roku zdecydowali się sprzedać swój majątek Symonowi Ditwinowi z Paczkowa za 192 grzywien. Symon Libousch, inny mieszkaniec Paczkowa, również posiadał grunty w Unikowicach. W 1377 roku sprzedał swoje 15 prętów za 80 grzywien Johannesowi Reynhartowi z Unikowic, co w tamtych czasach stanowiło znaczną sumę pieniędzy. W 1383 roku Nicolas Lubusch z Paczkowa sprzedał swoje 3 łany i 1 pręt ziemi w Unikowicach Henslinusowi Ditmarsdorfowi z Topoli za cenę 57 i 1 grzywien.

W 1544 roku doszło do silnego gradobicia, które spowodowało zniszczenie upraw na polach Unikowic i Starego Paczkowa. W XVI wieku Unikowice posiadały 22 łany i 8 prętów ziemi zamieszkałe przez 21 kmieci i 18 zagrodników. Na przestrzeni kolejnych stuleci liczba mieszkańców i domostw w Unikowicach prezentowała się następująco: 1784 r. - 333 mieszkańców, 46 zagród; 1845 r. - 398 mieszkańców, 54 domy; 1895 r. - 332 mieszkańców, 48 domów, 73 gospodarstwa domowe; 1939 r. - 323 mieszkańców, 73 gospodarstwa domowe. Wieś zamieszkiwali przede wszystkim katolicy i ewangelicy. Pierwsza wzmianka o szkole w Unikowicach pochodzi z dokumentów z 1784 roku. W 1856 roku wybudowano jednopiętrowy budynek na potrzeby szkoły, którym zamieszkiwała rodzina Volkmer. W 1925 roku w jednoklasowej szkole uczyło się 48 dzieci, a w 1939 roku liczba uczniów wzrosła do 72, a nauka odbywała się wówczas już w trzech klasach. W latach 70-tych dokonano reformy szkolnictwa, w wyniku której szkoła w wiosce została zlikwidowana. Od tego czasu dzieci i młodzież z Unikowic uczęszczają do szkół w Paczkowie. Przedszkole zostało natomiast przeniesione do budynku szkolnego. W 1909 roku w Unikowicach rozpoczęła się produkcja płatków ziemniaczanych w fabryce znajdującej się w budynku o numerze 49. W tym okresie istniała również mleczarnia w wiosce. Pod koniec lat 30. XX wieku we wsi powstał posterunek policji, którego głównym policjantem dla Starego Paczkowa i Ujeżdźca był Ernst Bielak. Gospoda Josefa Suchanka pełniła ważną rolę jako centralny punkt w wiosce oferując salę posiedzeń, gdzie odbywały się różne uroczystości, przedstawienia teatralne, a także gry w skata i bilard. Młodzież z Unikowic chętnie spędzała czas nad atrakcyjnym wiejskim stawem. Zimą harcowali na lodzie, korzystając z łyżew i sanek, a latem cieszyli się pływaniami, wioślarstwem oraz wędkowaniem.

Przed II wojną światową w wiosce funkcjonowały różnorodne rzemiosła i usługi, w tym: 2 kuźnie, kołodziej, stolarnia, 2 pracownie krawieckie, 2 młyny, ogrodnik i szewc. Brak jest dokładnych informacji na temat przebiegu działań wojennych w Unikowicach. Wiadomo jednak, że od 25 czerwca 1945 roku w pomieszczeniach gospodarstwa przy obecnym numerze 12 ulokowano żołnierzy polskich z II Batalionu 25 Pułku Piechoty, którzy zostali skierowani do obsadzenia granicy państwowej od Łądka Zdroju do Jasienicy Górnej. Na drogach prowadzących do Czechosłowacji wyznaczono placówki wojskowe. W dniu 8 lipca 1945 roku żołnierze zostali zastąpieni przez Milicję Obywatelską, a wojsko wycofano ze wsi. W 1995 roku w Unikowicach powstała sieć wodociągowa.

Pomimo pozornego braku wyjątkowych atrakcji w Unikowicach wieś może się poszczycić kilkoma zabytkami i ciekawymi historiami. Jednym z zabytków jest kaplica pod wezwaniem Św. Trójcy wybudowana w 1774 r. W przeszłości na miejscu obecnej kaplicy istniała z pewnością inna kapliczka. Niestety brak jest informacji na temat jej wyglądu oraz daty budowy. Jednak obraz Św. Trójcy znajdujący się w ołtarzu kaplicy, którego pochodzenie określa się na lata 1560-1570, może wskazywać na istnienie wcześniejszej kapliczki. Wnętrze kościółka ozdabiają obrazy pochodzące z XVI wieku, które

wcześniej były umieszczone w przydrożnej kapliczce niedaleko Unikowic. W okolicach kościoła do lat 70-80 znajdował się duży granitowy pomnik, będący votum pamięci dla poległych w czasie pierwszej wojny światowej, głównie obywateli niemieckich. Na obelisku widniały wyryte nazwiska poległych. Obecnie nie ma informacji o jego dokładnym położeniu.

Kolejnym interesującym zabytkiem jest krzyż pokutny, znany także jako krzyż pojednania. Te specyficzne pomniki średniowiecznego prawa, wykonane zazwyczaj z granitu lub piaskowca, stanowią milczące świadectwo popełnionych zbrodni. Krzyż ten charakteryzuje się wysokimi, prostopadłościennymi ramionami, osiagającymi wysokość 62 cm oraz stosunkowo niską głową. Na trzonie krzyża, powyżej górnej krawędzi ramion, widnieje wyryta data 1254, która stanowi ważny element tego zabytku. Krzyż jest związany z ludową legendą o dwóch pogrzebanych tu oficerach.

WILAMOWA

Wieś została założona około 1300 rok choć istnieje prawdopodobieństwo, iż powstała ona jednocześnie z Paczkowem. Na terenie Wilamowej znajduje się kościół wybudowany w 1843 roku przez lokalnego gospodarza o imieniu Henkel. Koszt budowy kościoła Henkel pokrył ze swoich własnych środków finansowych, umiejscawiając go na swojej własnej ziemi. W 1901 roku kościół został rozbudowany, wzbogacając go o ołtarz główny, dwa ołtarze boczne i ambonę, które zostały wykonane w stylu barokowym charakterystycznym dla XIX wieku. Z tego okresu pochodzi również marmurowa chrzcielnica znajdująca się w kościele. Początkowo kościół był poświęcony Pannie Marii z Góry Karmel, obecnie nosi wezwanie Matki Bożej Szkaplerznej i należy do Parafii Stary Paczków.

W 1864 roku Wilamowa wybudowała na własny koszt parterowy budynek szkolny, który stał się siedzibą jednoklasowej szkoły. W 1945 roku szkoła została przeniesiona do budynku Szkoły Podstawowej w Trzeboszowicach, a dzieci z Wilamowej uczęszczają tam do dziś. Przez wiele lat wieś była zamieszkiwana przez ludność niemiecką, która w 1946 roku została z niej wysiedlona. W miarę czasu Wilamową zaczęła zasiedlać ludność napływowa z różnych regionów Polski.

W miejscowości 28 maja 1949 roku założono Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną, która w 1977 roku otrzymała Sztandar Pracy II klasy. W latach 1978 i 1979 dołączono do spółdzielni kolejno RSP Ujeździec, RSP Kamienicę i RSP Dziewiętlice. Obecnie Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna działa w następujących miejscowościach gminy Paczków: Wilamowej, Dziewiętlicach, Ujeźdźcu, Kamienicy i Gościcach. Łączna powierzchnia gruntów należących do RSP to około 2400 ha.

5.2.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY

Krajobraz kulturowy to termin z zakresu geografii i antropologii, który odnosi się do obszaru, gdzie ludzie kształtują środowisko naturalne w sposób charakterystyczny dla danej kultury. Jest to wynik oddziaływania człowieka na przestrzeń, gdzie wyrażają się różnorodne elementy kulturowe, zwyczaje, wierzenia, tradycje, architektura, rolnictwo, sztuka, język i inne aspekty życia społecznego.

Krajobraz kulturowy składa się z kilku podstawowych elementów, które można podzielić na dwie główne kategorie: elementy materialne i niematerialne. Wśród elementów materialnych wyróżnia się m.in.:

- architekturę i budowlę – są to charakterystyczne dla danej kultury obiekty takie jak kościoły, świątynie, meczety, pałace, dworki, tradycyjne chaty, czy fortyfikacje,
- tereny mieszkalne - osiedla, wioski, miasta, dzielnice o różnej strukturze urbanistycznej,
- tereny przemysłowe - zakłady produkcyjne, huty, kopalnie, elektrownie,
- systemy rolnicze – to formy uprawy roślin, organizacja pól, tarasowe ogrody, a także hodowla zwierząt i użytkowanie terenów rolniczych,

- infrastrukturę – w tym drogi, mosty, kanały, ścieżki, rynki, place, pomniki i inne struktury publiczne.

Do elementów niematerialnych zaliczyć można przede wszystkim:

- język, dialekty i toponimy – są to charakterystyczne dla danej społeczności języki, akcenty, słownictwo oraz dialekty, a także specyficzne nazwy miejscowe, czy nazewnictwo geograficzne,
- wierzenia i religie - systemy religijne, kulty i wierzenia, które wpływają na organizację przestrzeni i budowlę sakralne,
- tradycje i zwyczaje - obrzędy, festiwale, święta, tańce i inne zwyczaje przekazywane z pokolenia na pokolenie,
- sztukę i rzemiosło - malowidła, rzeźby, hafty, ceramika, tkaniny i inne wytwory artystyczne charakterystyczne dla danej kultury.

Krajobraz kulturowy jest zatem wyrazem dziedzictwa historycznego, społecznego i kulturowego danej społeczności. To kompleksowy obraz, który ewoluował w wyniku długotrwałych oddziaływań między ludźmi a środowiskiem naturalnym. Badanie i ochrona krajobrazu kulturowego są ważne zarówno dla zrozumienia historii ludzkości, jak i dla ochrony dziedzictwa kulturowego przed degradacją i zanikiem w wyniku współczesnych zmian społeczno-gospodarczych.

UKŁADY PRZESTRZENNE MIEJSCOWOŚCI

Układy przestrzenne miejscowości to sposób w jaki zabudowa i infrastruktura osadnicza zostały rozmieszczone i zorganizowane w danej miejscowości. Istnieją różne typy układów przestrzennych, z których dwa najważniejsze to układy ruralistyczne i urbanistyczne.

Układy ruralistyczne charakteryzują się rozmieszczeniem zabudowy i infrastruktury wsi lub osady wiejskiej. W takich miejscowościach dominuje charakterystyczny dla obszarów wiejskich układ zabudowy, który jest zwykle bardziej rozproszony niż w miastach. W wsiach często można spotkać zabudowę wzdłuż dróg, na rozległych działkach, z wydzielonymi terenami rolnymi i przydomowymi ogrodami. Miejscowości te zazwyczaj są mniejsze od miast i mają ograniczoną liczbę usług i infrastruktury.

Układy urbanistyczne odnoszą się do rozmieszczenia zabudowy i infrastruktury w miastach i większych osiedlach miejskich. W miastach zazwyczaj występują bardziej złożone układy przestrzenne, takie jak układ siatki ulic, kwartałów i placów. Cechuje je bardziej zwarte zagospodarowanie przestrzeni, wysokie skupienie budynków, większa dostępność usług, sklepów i innych punktów handlowo-usługowych oraz różnorodność funkcji (mieszkalne, handlowe, usługowe, przemysłowe, rekreacyjne, itp.).

W miastach można również spotkać różne style urbanistyczne, takie jak średniowieczne układy miast z charakterystycznymi rynkami i wąskimi uliczkami, barokowe układy promenad i placów, modernistyczne zespoły miejskie, czy współczesne osiedla z nowoczesnymi rozwiązaniami urbanistycznymi. Dobre planowanie przestrzenne ma kluczowe znaczenie dla funkcjonalności, estetyki i jakości życia w danej miejscowości, zarówno wśród wiejskich, jak i miejskich społeczności.

Układ urbanistyczny miasta Paczków

Układ przestrzenny miasta Paczków posiada szczególne znaczenie jako założenie miejskie o ogromnych wartościach historycznych i kulturowych. Układ urbanistyczny tego miejsca został wpisany do rejestru zabytków pod numerem 37/49 w dniu 10 czerwca 1049 r. Charakteryzuje się on

regularną i przemyślaną strukturą, która opiera się na prostopadle przecinających się ulicach. Centralnym punktem jest prostokątny rynek z ratuszem, wokół którego skupia się ścisła zabudowa na historycznych parcelach. Z rynku odchodzi dziesięć ulic, a plan miasta jest nadal doskonale czytelny i zachowany w niemalże niezmienionym stanie. Kwartałowy podział również przetrwał do dzisiaj.

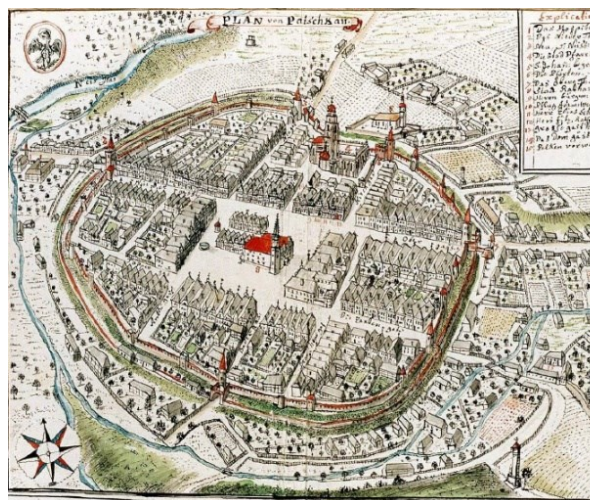
Najcenniejsze elementy to zachowane kamienice mieszczańskie o bogatych detalach architektonicznych, pochodzące głównie z XVIII i XIX wieku, z kilkoma przykładami obiektów szesnastowiecznych z dekoracjami sgraffito. Ciekawym elementem jest renesansowa wieża, która została przebudowana w XIX wieku i wciąż stanowi ważny element miejskiego krajobrazu Paczkowa.

Staromiejskie założenie przestrzenne Paczkowa stanowi najcenniejszy element krajobrazu kulturowego w tej gminie, będąc nie tylko miejscem historycznym, ale także odzwierciedleniem dawnej organizacji przestrzeni i dziedzictwa kulturowego regionu.

Rynek w Paczkowie

źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Paczków z lotu ptaka wg. Fridricha Bernarda Wenera (poł. XVIII w.)

źródło: *Studium historyczno-konserwatorskie Miasta Paczków*, A. Kwaśniewski, Wrocław 2019, s. 158

UKŁADY RURALISTYCZNE UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Układ ruralistyczny Kamienicy

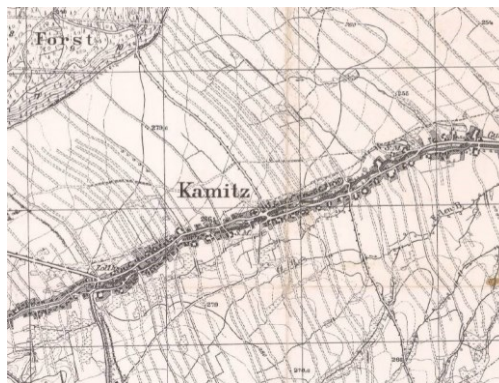
Osada ta wykazuje układ łańcuchowy, gdzie zabudowania, charakterystyczne dla średniowiecznego osadnictwa niemieckiego, rozlokowane są luźno po obu stronach drogi przebiegającej przez tę miejscowość. Wieś ma wyjątkowo długi kształt sięgający około 4,5 km (w granicach obrębu ewidencyjnego Kamienica) i charakteryzujący się łanowym układem pól, gdzie znajdują się zagrody gospodarstw rolnych. Miejscowość łączy się z zabudową miasta Paczkowa z jednej strony (od zachodu) oraz wsią Bila Voda po stronie Czech (od wschodu).

Podążając wzdłuż drogi można dostrzec przepływający nieopodal ciek wodny o nazwie Kamienica (inne nazwy: Kamienna, Kamienicki potok, Bílý Potok, Biała Woda), który stanowi istotny element krajobrazu tej osady. To urokliwe miejsce oddaje ducha i atmosferę dawnej średniowiecznej wioski ukazując unikatowy sposób organizacji przestrzennej, który przez wieki przetrwał do dzisiaj.

Patrząc od strony Czech widoczna jest jednolita zabudowa o charakterystycznych formach budynków o jasnych lub pastelowych murach, które harmonijnie współgrają z różnokolorowymi dachami w odcieniach czerwieni, otoczonych bujną zielenią. Na tle tego urokliwego krajobrazu ukazują się malownicze wzgórza, które dodają wyrazistości panoramie. Szczególnie dominującą cechą jest widoczna z daleka wieża kościoła, która wznosi się ponad okolicą.

Układ ruralistyczny Kamienicy
źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Układ ruralistyczny Kamienicy – fragment mapy z 1930 r.
źródło: Studium krajobrazu kulturowego gminy Paczków, dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, Wrocław 2010, s.11

Układ ruralistyczny Kozielna

Wieś usytuowana jest na pofalowanym terenie osiągającym różnice wysokości od 225 do 245 m n.p.m. i rozciąga się pomiędzy wsią Błotnica (gmina Złoty Stok), a miastem Paczków na długości niespełna 4 km. Sama zabudowa wsi skupiona jest na odcinku ok. 1,5 km. Ciekawostką jest to, że graniczący z nią od północy zbiornik wodny o nazwie Kozielna należy administracyjnie do gminy Kamieniec Ząbkowicki, będącej częścią innego województwa, tj. dolnośląskiego, mimo, że nosi nazwę identyczną z wiejskim obszarem. Zbiornik wraz z położonym bezpośrednio powyżej niego zbiornikiem Topola tworzy Zalew Paczkowski.

Urok Kozielna podkreśla jego położenie między dwoma charakterystycznymi wzgórzami: Złotym Wzgórzem na zachodzie oraz Pełką na wschodzie. Takie otoczenie dodaje uroku i malowniczego charakteru temu miejscu. Zachwycające panoramy roztaczają się z drogi prowadzącej od strony Paczkowa. Zbiornik wodny, Wzgórze Niemczańsko-Strzelińskie oraz fragmenty Sudetów ukazują się malowniczo w dal. Szczególnie godnym uwagi punktem obserwacyjnym jest Złote Wzgórze, które znajduje się w niedalekiej odległości od miejscowości. Z tego miejsca rozciągają się widoki skierowane w stronę wsi Kamienica, a w oddali wyłaniają się Góry Rychlebskie.

Fragment mapy Kozielna z 1933 r.,

źródło: Studium krajobrazu kulturowego gminy Paczków, dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, Wrocław 2010, s.14

Układ ruralistyczny Starego Paczkowa

Stary Paczków położony jest w dolinie, między wysokim brzegiem Nysy Kłodzkiej (na północno), a przedgórzem Sudetów Wschodnich (na południe). Wieś znajduje się po północno-wschodniej stronie drogi, która prowadzi z Nysy przez Otmuchów do Kłodzka.

Stary Paczków reprezentuje charakterystyczny typ wsi jednodrożnej znanej jako "ulicówka", gdzie zabudowa usytuowana jest zwartym układem po obu stronach drogi. Domy są głównie ulokowane szczytowo, tworząc zwarte zagrody w kształcie litery "U". W większości przypadków zagrody składają się z dwóch budynków mieszkalnych, które zlokalizowane są w części frontowej działki, łącząc się w części tylnej z budynkami gospodarczymi. Zagrodę zamyka usytuowana prostopadle od strony pól stodoła.

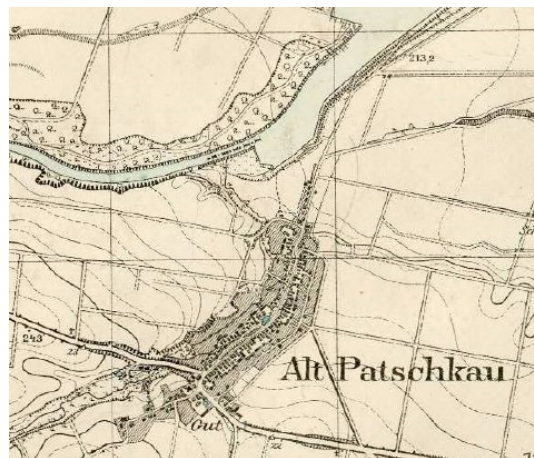
Stary Paczków posiadał wydłużony, wewnętrzny plac, a na jego północno-wschodnim krańcu znajdował się staw służący jako miejsce do pojenia bydła z pastwisk. Ten czytelny układ przetrwał do dziś. Odróżnia się on od typowej wsi owalnicowo-ulicowej, gdzie główny plac pełnił funkcje sakralne lub społeczne, jak kościół, kuźnia czy gospoda. W przypadku Starego Paczkowa kościół oraz rezydencja właściciela wsi zostały usytuowane poza zabudową gospodarczych kmieci, po południowo-zachodniej stronie drogi w kierunku miasta Paczków i na północno-zachodniej stronie wiejskiej drogi prowadzącej do Unikowa.

Kościół, który znajduje się na najwyższym wzniesieniu wsi, stał się dominującym elementem krajobrazu po dobudowie wieży podczas jego rozbudowy w latach 1890-1891. Jego obecność nie tylko wyróżnia wieś, ale także stanowi wyraźną dominantę dla najbliższego otoczenia, przyciągając wzrok i budząc podziw dla jego piękna i historii.

Układ ruralistyczny Starego Paczkowa

źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Układ ruralistyczny Starego Paczkowa – fragment mapy z 1933 r., źródło: Studium krajobrazu kulturowego gminy Paczków, dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, Wrocław 2010, s.19

Układ ruralistyczny Unikowic

Unikowice to urokliwa wieś o charakterystycznym układzie owalnicowym, którego nawsie ma wydłużony kształt. Centralnym punktem nawsia jest obszar zielony, gdzie znajduje się kaplica oraz kilka domów. Unikowice rozciągają się wzdłuż rzeki Tarnawki na odcinku o długości około 1,3 km. Wieś częściowo przypomina tradycyjną ulicówkę, gdzie główna część zabudowań skupiona jest wzdłuż dwóch dróg biegnących po obu brzegach ww. rzeki. Miejscowość sąsiaduje z miastem Paczków, a oddziela je obwodnica, która jednocześnie pełni funkcję granicy między obiema miejscowościami.

W większości zabudowy dominuje układ szczytowy, gdzie zagrody usytuowane są szeregami wzdłuż drogi, z nielicznymi dużymi, czworobocznymi zagrodami znajdującymi się w południowej części wsi.

Układ ruralistyczny Unikowice
źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Układ ruralistyczny Unikowice – fragment mapy z 1933 r., źródło: *Studium krajobrazu kulturowego gminy Paczków*, dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, Wrocław 2010, s.24

Pozostałe układy przestrzenne wsi

Miejscowość Frydrychów usytuowana jest na południowy-wschód od Jeziora Otmuchowskiego, pomiędzy wałem jeziora a korytem rzeki Raczyń. Jej położenie mieści się na wysokości około 210 m n.p.m. Początkowo wieś powstała jako zespół folwarczny, prawdopodobnie będący własnością zamku w Otmuchowie. Od tego czasu przeszła wiele zmian i przekształceń. Dawny zespół folwarczny składa się z budynków wzniesionych na planie prostokąta, tworzące ramę dla wewnętrznego dziedzińca. Od strony ulicy ulokowano zabudowania mieszkalne, natomiast od strony pól wzniesiono obory, spichlerze i inne zabudowania gospodarcze. Najbardziej charakterystycznym elementem krajobrazu Frydrychowa jest wał, który stanowi doskonały punkt obserwacyjny na Jezioro Otmuchowskie z jego malowniczym otoczeniem oraz na Sudety Wschodnie.

Gościce to urokliwa wieś o charakterystycznym układzie ulicówki. Centralnie przez miejscowość przepływa rzeka Tarnawka. W południowej części wsi ulice przebiegają po obu stronach rzeki, natomiast w górnej części po jednej stronie. Zabudowa wsi rozciąga się na odcinku niespełna trzech kilometrów. Występuje zarówno zabudowa usytuowana kalenicowo, jak i szczytowo, o znacznym udziale budynków z dachami stromymi dwuspadowymi.

W Lisich Kątach układ przestrzenny jest wyraźnie zdominowany przez zespół dworski, który znajduje się w centralnym punkcie wsi. W skład tego zespołu wchodzi renesansowy dwór z około 1600 roku oraz XIX-wieczne budynki gospodarcze. Na dziedzińcu usytuowany jest gołębnik z połowy XIX w. Miejscowość wyróżniają widoczne szpalery drzew przy wjazdach, które dodając uroku i podkreślając malowniczą panoramę wsi. Przy wjeździe do Lisich Kątów, od strony Ujeżdżca, można dostrzec w tle Góry Rychlebskie.

Zespół dworski w Lisich Kątach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Ścibórz posiada gęstą zabudowę o nieokreślonym układzie przestrzennym, zlokalizowaną przede wszystkim po obu stronach drogi krajowej nr 46, w obszarze pomiędzy Jeziorem Otmuchowskim a rzeką Raczyzna. W południowo zachodniej części tej wsi znajduje się widoczny od strony Kanału Ulgi dobrze wyeksponowany pałac Heymanna wraz z parkiem.

Trzeboszowice to wieś o układzie ulicówki. Jej oś wyznacza rzeka Raczyzna, wzdłuż której po obu stronach znajdują się drogi. Zabudowa zlokalizowana jest jednostronnie wzdłuż każdej z dróg.

Układ przestrzenny wsi Trzeboszowice, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Ujeździec nie posiada wyraźnie zarysowanego układu przestrzennego. To wieś, która pierwotnie mogła stanowić owalnicę przekształconą następnie w wielodrożnicę. Podobnie Wilamowa, która obecnie jest miejscowością łańcuchową, pierwotnie mogła również stanowić owalnicę.

Układ przestrzenny wsi Ujeździec, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

ARCHITEKTURA SAKRALNA

Architektura sakralna to termin odnoszący się do budowli i obiektów sakralnych, czyli tych związanych z kultem religijnym i praktykami wyznawanymi przez dane wspólnoty religijne. Architektura sakralna obejmuje różnego rodzaju obiekty, w tym kościoły, katedry, klasztory i zakony, kaplice, synagogi, meczety, świątynie i pagody.

Architektura sakralna często wykazuje charakterystyczne cechy stylowe i symboliczne, które odzwierciedlają wierzenia i duchową głębię danej wspólnoty religijnej. W ciągu wieków architektura sakralna ewoluowała, adaptując się do zmieniających się stylów, technik budowlanych i ideologii religijnych, tworząc różnorodne i piękne dzieła sztuki i architektury. Wśród architektury sakralnej w gminie Paczków znajduje się dziesięć kościołów (3 w mieście Paczków i 7 w sołectwach gminy) i pięć większych kaplic.

Kościół parafialny pw. Św. Jana Ewangelisty w Paczkowie

To inkastelowany kościół (zaadaptowany do celów obronnych), który pełnił istotną rolę obronną (dawniej kościół pw. Świętej Trójcy, Panny Marii i św. Mikołaja). Kościół ten jest zlokalizowany poza rynkiem w Paczkowie i w XVI wieku został włączony w zespół miejskich fortyfikacji podczas tzw. trwogi tureckiej. Kościół powstał w latach 1361-1389 w stylu gotyckim i posiada trzy nawy, charakteryzujące się cennymi sklepieniami sieciowymi i gwiaździstymi wewnątrz oraz wieżą o wysokości 64 metrów. Cała budowla wzmocniona jest przyporami zewnętrznymi. W okresie XVI wieku kościół dostosowano do funkcji obronnych m.in. poprzez wydrążenie w jego wnętrzu studni, obniżenie dachów i zasłonięcie ich renesansową attyką, która miała chronić świątynię przed pożarami oraz stanowić osłonę dla stanowisk strzelniczych. W późniejszym okresie, w XIX wieku, wnętrze kościoła otrzymało wyposażenie neogotyckie, które wprowadziło nowe elementy stylowe, zgodne z ówczesnymi trendami architektonicznymi. Kościół ten zasługuje na szczególną uwagę, zarówno ze względu na swój historyczny i obronny charakter, jak również ze względu na wyjątkową estetykę

i skomplikowane konstrukcje gotyckie. Kościół jest wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego – nr rej. 17/50 z dnia 22 maja 1950 r.

Kościół parafialny pw. Św. Jana Ewangelisty w Paczkowie, źródło: K. Bucher, lipiec 2023

Kościół Zakonny Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy (dawny kościół ewangelicki) w Paczkowie

Jest to kościół, który początkowo miał charakter ewangelicki i został wzniesiony w latach 1902-1903 w stylu neogotyckim według projektu Bernarda Nimpfscha. Jego lokalizacja znajduje się poza murami miejskimi na dawnym Przedmieściu Mikołajewskim. Od momentu budowy do roku 1945 nosił nazwę "Kościół Zbawiciela". Po zakończeniu II wojny światowej kościół został przejęty od gminy ewangelickiej przez parafię św. Jana Ewangelisty, a później przejęty przez zakon Redemptorystów. Dnia 28 kwietnia 1946 roku nadano kościołowi wezwanie "Matki Bożej Nieustającej Pomocy". Kościół jest wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego – nr rej. 83/2009 z dnia 28 lutego 2009 r.

Kościół cmentarny pw. św. Jana Ewangelisty (ruina, dawny kościół parafialny) w Paczkowie

Ten położony na wzniesieniu kościół cmentarny istniał już w czasach, gdy Paczków był lokowany jako osada. Kościół zlokalizowany jest poza murami miejskimi, na terenach dawnej wsi Bogunów. Wzmianki o tym kościele sięgają XIII wieku, kiedy nosił on wezwanie Bożego Ciała oraz św. Jana Ewangelisty i pełnił funkcję głównego kościoła miejskiego, zanim zbudowano pobliski kościół farny. Pod koniec XVI wieku oryginalny kościół został rozebrany, a w latach 1604-1606 zbudowano na jego miejscu kolejną murowaną budowlę w stylu renesansowym. Niestety po II wojnie światowej kościół popadł w ruinę. Obecnie z całej konstrukcji pozostały jedynie wieża i fragmenty murów. Obiekt został ujęty w rejestrze zabytków województwa opolskiego – nr rej. 116/66 z dnia 5 lutego 1966 r.

Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach

W miejscowości Dziewiętlice znajduje się kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny, którego został wspomniany już w 1305 roku w Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis. Po okresie reformacji stał się filią Bernartic, a później Trzeboszowic. Dopiero od roku 1782 stał się kościołem z samodzielnym duszpasterzem. Parafia została oficjalnie ponownie utworzona 9 marca 1887 roku. Obecny kościół przeszedł wiele zmian w swojej historii. Został pierwotnie zbudowany w XV wieku, przekształcony w XVII wieku, a następnie rozbudowany w latach 1929-1930 poprzez dobudowanie transeptu. Kościół nie posiada stylowych cech. Konsekracja obiektu odbyła się 22 lipca 1930 roku.

Kościół w Dziewiętlicach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Gościcach

Gościce to miejscowość, gdzie znajduje się kościół parafialny pw. św. Mikołaja, wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 18/50 z dnia 20 lutego 1950 r. Istnienie tego kościoła zostało potwierdzone w dokumentach z lat 1302-1319. Przez większość swojej historii parafia była w rękach biskupów wrocławskich, a pierwszy proboszcz został wymieniony w 1390 roku. Obecny kościół został zbudowany na początku XVII wieku, zachowując prezbiterium wzniesione z kamieni polnych z tamtego okresu. Jego pierwotną funkcją była funkcja obronna. W 1769 roku został rozbudowany w stylu barokowym, a wokół niego wzniesiono mur z bramą wejściową z attyką. W późniejszych latach (1914-1915 r.) cały kościół został całkowicie odnowiony, a także dobudowano nową zakrystię.

Kościół w Gościcach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kościół parafialny pw. św. Jerzego w Kamienicy

W Kamienicy znajduje się kościół parafialny pw. św. Jerzego wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 86/2009 z dnia 24 marca 2009 r. Wzmianka o tym kościele pochodzi z 1326 roku, wspominając proboszcza Dythwina z Kamienicy. Pozostałością z tego okresu jest kamienny mur, który był wielokrotnie przebudowywany w stylu renesansowym w XVI i XVII wieku. W roku 1850 zbudowano nowy kościół w miejscu średniowiecznego. Była to budowla murowana o prostej bryle, pozbawiona wyraźnych cech stylowych, z wysokim dachem dwuspadowym i sygnaturką na środku kalenicy, zwieńczoną hełmem baniastym. Po pożarze kościoła w 1914 roku obiekt został odbudowany i przyjął obecny plan w kształcie krzyża greckiego, przypominając typ kościoła centralnego. Wnętrze zawiera cenne elementy wyposażenia, które przetrwały pożar, w tym barokowo-rokokowe ambony, chrzcielnicę, organy, ołtarze i obrazy.

Kościół w Kamienicy, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kościół pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie

Stary Paczków jest miejscem, gdzie znajduje się kościół pw. Wszystkich Świętych, wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 1123/66 z dnia 8 lutego 1966 r. Pierwsza wzmianka o tym kościele pochodzi z dokumentu z roku 1293. Kościół został zniszczony przez husytów w 1428 roku. Obecny obiekt został odbudowany w XV wieku w stylu gotyckim, a następnie rozbudowany w 1890 roku w stylu neogotyckim. Od 1450 roku parafia związana z tym kościołem została przyłączona do parafii w Paczkowie, jednakże od 1 stycznia 1919 roku ponownie stała się samodzielną parafią. We wnętrzu kościoła znajduje się zachowane cenne wyposażenie, w tym średniowieczny ołtarz, które stanowi bezcenny skarb kultury i sztuki.

Kościół w Starym Paczkowie, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej w Trzeboszowicach

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku 1293. U schyłku XIII wieku należała ona do parafii św. Mikołaja w Otmuchowie. Kościół katolicki w miejscowości jest wspomniany w dokumentach z roku 1334. Istnieje prawdopodobieństwo, iż kościół był przebudowywany, gdyż posiada barokowe wyposażenie. Obecnie istniejący kościół został zbudowany w latach 1883-1888 w stylu neogotyckim. Obiekt został ujęty w rejestrze zabytków województwa opolskiego – nr rej. 235/2015 z dnia 15 lipca 2015 r.

Kościół w Trzeboszowicach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Ujeźdźcu

Po raz pierwszy o kościele w Ujeźdźcu wspomina się w dokumentach z lat 1416 i 1516. W tym okresie, od połowy XVI wieku, stał on pod opieką parafii paczkowskiej jako jej filia. Przymuszczalnie, podobnie jak wiele innych kościołów wiejskich budowanych w tym czasie, kościół w Ujeźdźcu mógł być wzniesiony z drewna lub drewna w połączeniu z kamieniem. Pozostałością po tym pierwszym założeniu jest fragment owalnego, kamiennego muru ogrodzeniowego. Obecny kościół został zbudowany w latach 1834-1836 jako następca poprzedniej świątyni, która uległa zniszczeniu w wyniku pożaru w 1828 roku. Architektura obecnego kościoła prezentuje styl klasycystyczny. Obiekt został ujęty w rejestrze zabytków województwa opolskiego – nr rej. 112/2010 z dnia 18 marca 2010 r.

Kościół w Ujeźdźcu, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kościół parafialny pw. Św. Matki Bożej Szkaplerznej w Wilamowej

Wilamowa to miejscowość, gdzie znajduje się kościół parafialny pw. Matki Bożej Szkaplerznej, wpisany do rejestru zabytków pod numerem 220/2014 z dnia 16 września 2014 r. Kościół ten został zbudowany w roku 1843 w stylu klasycystycznym. Pierwszy kościół był pw. "Marii z Góry Karmel" (w późniejszym okresie zmieniono go na kościół pw. Matki Bożej Szkaplerznej) i powstał dzięki fundacji Henkla, chłopa z Wilamowej. Henkel postawił świątynię na swojej ziemi i sfinansował jej budowę w całości z własnych środków. W roku 1901 kościół został powiększony i rozbudowany, a także wyposażony w nowy ołtarz główny, dwa ołtarze boczne i ambonę, które wykonano w stylu barokowym charakterystycznym dla XIX wieku. Z tego okresu pochodzi również marmurowa chrzcielnica kościelna.

Kościół w Wilamowej, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kaplica pw. św. Mikołaja w Paczkowie

W Paczkowie znajduje się kaplica pod wezwaniem Świętego Mikołaja, która została ujęta w rejestrze zabytków województwa opolskiego - nr rej. 1536/66 z 12 sierpnia 1966 r. W 1831 roku miała miejsce ostatnia przebudowa kaplicy, której zawdzięczamy obecny jej kształt i wygląd. Kościółek jest murowany oraz otynkowany i został wzniesiony na planie prostokąta z półkoliście zamkniętym prezbiterium. Kaplica posiada dwuspadowy dach pokryty dachówką, na szczycie którego znajduje się charakterystyczna, wysoka sygnaturka z cebulastym hełmem. W ścianach kościoła znajdują się półkoliście zakończone okna. Obecnie funkcjonuje jako Kościół Zielonoświątkowy, kontynuując duchową misję w tym miejscu.

Kaplica - dzwonnica przy ul. Robotniczej w Paczkowie

W Paczkowie przy ul. Robotniczej znajdują się dwie kapliczki usytuowane obok siebie. Pierwsza to kapliczka domkowa, szczytowa, wzniesiona na planie prostokąta zakończonego półkoliście. Dach kapliczki jest dwuspadowy pokryty dachówką. Szczyt schodkowy zwieńczono czworoboczną sygnaturką z dachem namiotowym. Wejście i okna w ścianach bocznych są zwieńczone łukowo. Obok tej kapliczki stoi druga kapliczka - słupowa, która została wzniesiona na planie kwadratu. Jest ona

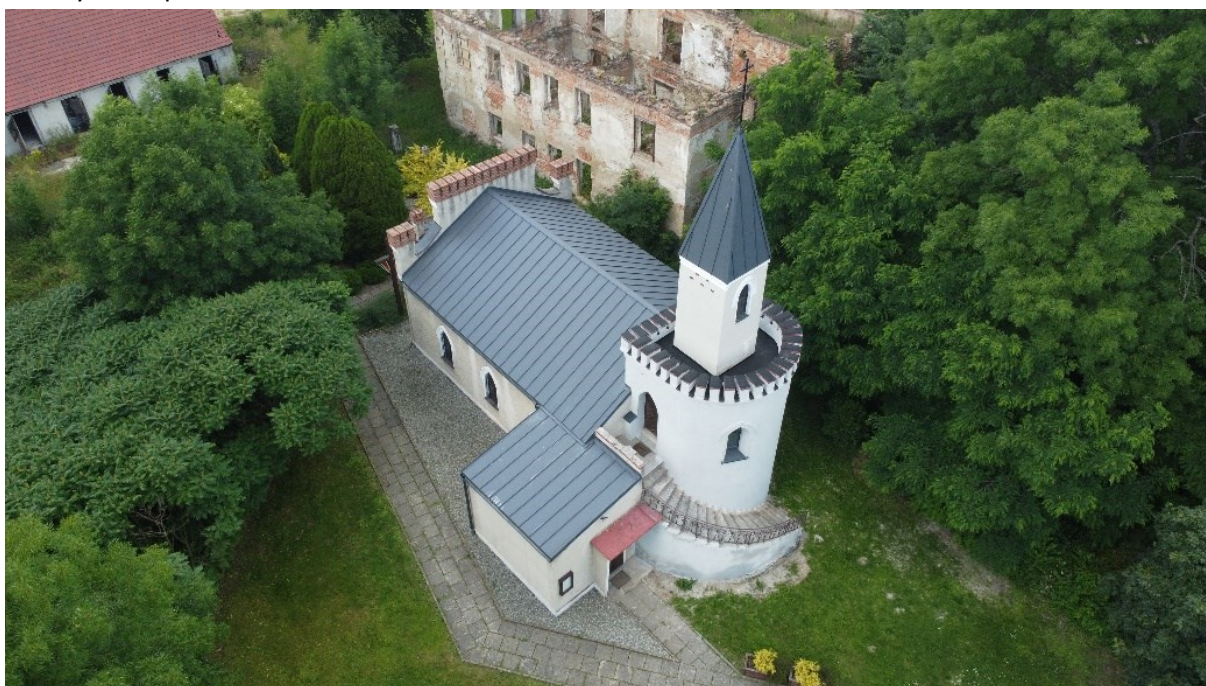
zbudowana z cegły, a jej ściany zdobione są gzymsami wykonanymi z lekko wysuniętych cegieł. Dwuspadowy dach kapliczki wykonany jest z cegły i zwieńczony metalowym krzyżem. Na frontowej ścianie kapliczki znajdują się dwie wnęki: niższa prostokątna oraz wyższa z łukowym zakończeniem, a nad nimi umieszczono przeszklone okienko. Wewnątrz wyższej wnęki znajduje się Pieta.

Kaplica w Kozielnie

Kaplica znajduje się w centralnej części wsi, na skraju drogi. Została wzniesiona w XVII wieku w stylu barokowym, na planie prostokąta, szczytowa. Kaplica jest murowana, otynkowana i nakryta dwuspadowym dachem. Jej szczyt ozdobiony jest wolutowymi spływami, a w części środkowej znajduje się niewielka wnęka zwieńczona tympanonem. W ścianie frontowej kaplicy znajduje się łukowo zwieńczone wejście zabezpieczone metalową, ozdobną kratą. Wnętrze kapliczki posiada sklepienie krzyżowe.

Kaplica dworska w Lisich Kątach

Kaplica dworska, obecnie pełniąca funkcję kościółka pod wezwaniem Matki Bożej Królowej Polski, jest ujęta w wojewódzkim rejestrze zabytków - nr rej. 935/64 z 3 czerwca 1964 r. Zlokalizowana jest w wschodniej części założenia dworsko-folwarcznego w Lisich Kątach. Kaplica została przebudowana w XIX wieku w stylu neogotyckim. Wcześniej w jej miejscu znajdowała się baszta oraz mała kapliczka dworska. Po przeprowadzeniu modernizacji w XIX wieku baszta i kaplica dworska zostały zaadaptowane na niewielki kościółek.

Kaplica w Lisich Kątach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Kaplica pw. św. Trójcy w Unikowicach

Kaplica ta została zbudowana w 1774 roku, w stylu późnobarokowym. Wzniesiona na planie prostokąta z półkolistą apsydą. Dach kaplicy jest siodłowy, pokryty drewnianą, czworoboczną sygnaturką z latarnią. Wnętrze kaplicy jest nakryte płaskim stropem, narożniki zaokrąglone, podziały ścian ramowe. Elewacja frontowa kaplicy jest rozczłonkowana czterema uproszczonymi pilastrami, które wspierają gzyms, nad którym znajduje się zwieńczony segmentowo szczyt ujęty spływami. W szczycie kaplicy umieszczono okno czworolistne. Wewnątrz kaplicy, nad ołtarzem, znajduje się obraz

Świętej Trójcy, a także dwie rzeźby św. Jana Nepomucena i św. Antoniego, stojące na przyściennych wspornikach.

ARCHITEKTURA REZYDENCJONALNA

Architektura rezydencjonalna w kontekście krajobrazu kulturowego odnosi się do budowli mieszkaniowych o charakterze rezydencji, które wpisują się w określony krajobraz kulturowy danego regionu. Jest to rodzaj architektury, który ma istotny wpływ na wygląd i charakter krajobrazu oraz odzwierciedla historyczne, kulturowe i architektoniczne wartości danego miejsca. W ramach krajobrazu kulturowego architektura rezydencjonalna może mieć kilka istotnych aspektów:

- historia i tradycje - rezydencje i budynki mieszkaniowe w danym regionie mogą być związane z określoną historią, tradycjami i kulturą ludności. Często w krajobrazie kulturowym można dostrzec dawne rezydencje szlacheckie, pałace, wille lub tradycyjne domy wiejskie, które odzwierciedlają dawne wzorce życia i architektury,
- styl architektoniczny - w różnych okresach historycznych architektura rezydencjonalna wykazywała różnorodność stylów takich jak gotyk, renesans, barok, klasycyzm, modernizm, czy współczesne trendy. Charakterystyczne cechy tych stylów mogą przyczynić się do wyjątkowego wyglądu i atmosfery krajobrazu kulturowego,
- lokalne materiały i techniki budowlane - w kontekście krajobrazu kulturowego architektura rezydencjonalna może korzystać z lokalnych materiałów i tradycyjnych technik budowlanych, które wpisują się w charakter danego regionu i środowiska naturalnego,
- związki z otoczeniem - wpływ architektury rezydencjonalnej na krajobraz kulturowy wynika również z relacji budynków z otaczającym krajobrazem, przyrodą, układem przestrzennym miejscowości oraz innymi budowlami w okolicy. Harmonijne dopasowanie budynków do krajobrazu może stworzyć spójną i estetyczną całość.

Wszystkie te aspekty wpływają na kształtowanie krajobrazu kulturowego i przyczyniają się do jego unikalnego charakteru. Zrozumienie architektury rezydencjonalnej w kontekście krajobrazu kulturowego jest ważne dla ochrony dziedzictwa kulturowego, zachowania lokalnej tożsamości i dbania o estetykę przestrzeni, w której żyją i pracują ludzie.

Zespoły rezydencjonalno-folwarczne

Zespoły charakterystyczne dla wiejskich posiadłości szlacheckich i arystokratycznych, gdzie rezydencja właściciela ziemskiego była otoczona gospodarczym kompleksem folwarcznym. W skład zespołu rezydencjonalno-folwarcznego zazwyczaj wchodziła rezydencja właściciela ziemskiego, zbudowana w stylu charakterystycznym dla danej epoki i regionu wraz z budynkami folwarcznymi - obejmującymi stajnie, obory, spichlerze, wiatraki, gorzelnie, wozownie i inne budynki gospodarcze służące produkcji, przechowywaniu i obróbce rolnych plonów oraz innych dóbr.

Na terenie gminy Paczków zachowały się murowane dwory w Ścibórzcu, Ujeźdźcu, Lisich Kątach, Frydrychowcie, Trzeboszowicach oraz willa podmiejska w Paczkowie. Czas powstania tych obiektów sięga od XVI do XX wieku. W połowie XIX wieku nastąpił znaczący rozwój założeń rezydencjonalno-folwarcznych wynikający z rewolucji agrarnej. W tym okresie dokonały się zmiany w kompozycji i strukturze przestrzennej folwarków. Wzrosła liczba dużych obór, stodół i spichlerzy, a także powiększył się obszar dziedzińca gospodarczego (przykładem może być Frydrychów). Zwiększenie zamożności społeczeństwa wywołało ogromny ruch budowlany, który znacząco wpłynął na architekturę rezydencji.

W owym okresie powstawały nowe dwory i pałace, a także dokonywano przebudów istniejących obiektów. Architekci coraz częściej sięgali po wzory historyczne z różnych epok budowlanych, w tym często inspirując się formami gotyku angielskiego (jak w przypadku Lisich Kątów). Inny istotny styl kształtujący oblicze architektury rezydencjonalnej to neoklasycyzm z wzorem włoskich willi (jak np. w Paczkowie).

Po 1945 roku, w wyniku zmian geopolitycznych, wiele z tych rezydencji i folwarków zostało przekształconych w państwowe gospodarstwa rolne. Niestety transformacja ta przyczyniła się do ich destrukcji i dewastacji, co wpłynęło na różny stopień zachowania tych zabytków. Jednakże w dzisiejszych czasach podejmowane są starania o rewitalizację niektórych zespołów rezydencjonalno-folwarcznych, co daje nadzieję na przywrócenie im dawnej świetności, jak na przykład dwór w Ściborzu.

Zespół podworski w Ściborzu

Zespół rezydencjonalno-folwarczy w Ściborzu to kompleks składający się z części dworskiej, folwarku, parku oraz ogrodów i użytkowych sadów. W centrum znajduje się dwór otoczony niewielkim parkiem z trzech stron. Na północ od dworu znajduje się oficyna dworska, a na zachód – niewielka oficyna będąca dawną kuchnią, która obecnie służy jako budynek mieszkalny. W park zachowało się starodrzewie lecz bez zaznaczonych cech kompozycji. Folwark posiada rozległy dziedzińiec oraz zachowaną część starej zabudowy folwarcznej - oficyny i stajnię.

Zespół podworski wraz z oficyną, stajnią oraz pozostałościami dawnego parku zostały ujęte w rejestrze województwa opolskiego - nr rej. 2346/95 z 15 lutego 1995 r. Dwór został założony w roku 1668 w stylu barokowym. Jego fasada jest skierowana w stronę podwórza folwarcznego i oddzielona od niego podjazdem, który wzniesiono na prostokątnym tarasie ziemnym. Budynek jest murowany, otynkowany, wzniesiony na planie prostokąta. Posiada dwie kondygnacje, częściowe podpiwniczenie oraz czterospadowy dach kryty ceramiczną dachówką z umieszczoną pośrodku facjatą. Elewacje dworu są zdobione pilastrami w wielkim porządku i podzielone gzymsem kordonowym. Na osi fasady znajduje się portal flankowany pilastrami, które wspierają uproszczone belkowanie i półkolisty naczółek pierwotnie zawierający herb J.H. Heymanna. Okna są prostokątne, posiadają kamienne (granitowe) uszate obramienia. Wewnątrz dworu znajduje się przestronna sień, a w jej przedłużeniu umieszczona jest klatka schodowa z kutą balustradą oraz dekoracyjną bramką z kartuszem herbowym. W pomieszczeniach na parterze i piętrze znajdują się sztukaterie sufitowe, dodające wnętrzu uroku i wyjątkowego charakteru.

Oficyna dworska jest usytuowana po północnej stronie dworu. Jej powstanie datowane jest na około 1800 rok, a około 1920 roku przeszła gruntowną przebudowę. Budynek składa się z dwóch kondygnacji, jest murowany z cegły, otynkowany. Na piętrze znajdowały się mieszkania służby dworskiej, a na parterze zlokalizowane były pomieszczenia gospodarcze. Oficyna wzniesiona na planie prostokąta, kryta wysokim, dwuspadowym dachem. Jej okna są prostokątne i zamknięte łukiem odcinkowym, a ich ramy ujęte są płaskimi opaskami.

W części folwarcznej założenia w Ściborzu znajduje się również stajnia. Została ona zbudowana około 1800 roku i jest wykonana z murowanej cegły, gładko otynkowana. Stajnia została wzniesiona na planie prostokąta, posiada dwuspadowy dach i okna w kształcie prostokąta. Wewnątrz stajni zachowany jest układ dwóch rzędów kamiennych kolumn, które wspierają ceglane sklepienia żagłowe o odcinkowym przekroju, podzielone na przęsła masywnymi gurtami. Po II wojnie światowej stajnia została poddana przebudowie i zaadaptowana na świetlicę.

Otoczający dwór park został założony w pierwszej połowie XIX wieku i zajmuje obszar po północnej, zachodniej i południowej stronie dworu. Pierwsze nasadzenia w parku datowane są na koniec XVII wieku. Układ kompozycyjny tego parku nie wykazuje wyraźnych odniesień do naturalistycznych układów ogrodowych ani wcześniejszych form ogrodowych. Stanowi on zbiór przypadkowych nasadzeń, które nie tworzą spójnej i jednorodnej kompozycji ogrodowej. Pomimo tego park wciąż zachowuje swoje uroki i jest cennym elementem krajobrazu, stanowiąc ważną część założenia dworskiego.

Dwór w Ściborzu, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Dwór z zabudowaniami w Ujeźdźcu

Dwór w Ujeźdźcu został wzniesiony w 1585 roku w stylu renesansowym z myślą o biskupie Andrzeju von Jerinie. Prawdopodobnie istniała tam wcześniejsza siedziba związana z systemami obronnymi, wzmiankowana w 1444 roku. Prezentowany XVI wieczny dwór przeszedł dwie główne przebudowy: w pierwszej połowie XIX wieku dodano skrzydło od północy, a w 1877 roku dokonano gruntownej przebudowy w stylu neobarokowym, z wnętrzami zaaranżowanymi w duchu neogotyckim.

Budynek jest murowany, otynkowany, wzniesiony na planie kwadratu z prostokątnym skrzydłem od północy. Dwór posiada trzy kondygnacje i pokryty jest ceramicznym dachem czterospadowym. Na środku dachu znajdują się fasady o neobarokowych, bogato zdobionych szczytach ze spływami wolutowymi. Budynki gospodarcze zostały rozmieszczone wzdłuż trzech boków prostokątnego dziedzińca. Na wschodniej stronie znajduje się spichlerz z pierwszej połowy XIX wieku.

Park w Ujeźdźcu rozciąga się na północ i północny-zachód od dworu. Został założony w drugiej ćwierci XIX wieku i reprezentuje typ założenia swobodnego, charakteryzującego się dużymi polanami, na których obsadzone są klomby drzewne. W północnej części parku znajdują się dwa wzgórza widokowe pokryte drzewami. Na jednym z tych wzgórz zachowały się relikty dawnej altany.

Dwór wraz z zabudowaniami (dwór, spichlerz) oraz park w Ujeźdźcu zostały ujęte w rejestrze zabytków województwa opolskiego nr rej. 1027/65 z 9 czerwca 1965 r. (dwór i spichlerz) oraz 96/84 z 28 stycznia 1984 r. (park).

Dwór w Ujeźdźcu, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Dwór i baszta z zabudowaniami w Lisich Kątach

Nietypowy dwór z wieżową, czworoboczną basztą znajdujący się w obrębie obszernego podwórzka folwarcznego. Został zbudowany około 1600 roku w stylu renesansowym, pierwotnie będąc znacznie mniejszym dworem z sienią pośrodku, zakrytą sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi oraz dwiema salami, których sklepienia utworzone były w formie kolebek z lunetami. Otwory okienne i drzwiowe zostały oprawione w kamienne, profilowane obramienia. Dwór został rozbudowany w XVII i drugiej połowie XIX wieku w stylu neogotyku angielskiego. Niestety obecnie znajduje się w stanie ruiny.

Przysadzista, czworoboczna baszta, prawdopodobnie pełniąca w przeszłości rolę obronną, przybrała obecną neogotycką formę w drugiej połowie XIX wieku. Sklepienie przyziemie wieży pełniło funkcję mieszkalną, natomiast na wyższych kondygnacjach mieścił się spichlerz.

Dziewiętnastowieczne zabudowania gospodarcze otaczają dziedziniec założony na planie o kształcie trapezu. W niemal niezmiennym stanie zachował się ciąg zabudowań folwarcznych, w tym spichlerz i stajnia, które łączą się z basztą. Na dziedzińcu usytuowany jest gołąbnik z połowy XIX w.

Dwór wraz z zabudowaniami znajduje się w rejestrze zabytków województwa opolskiego nr rej. 935/64 z 3 czerwca 1964 r.

Dwór wraz z basztą w Lisich Kątach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Zespół dworsko-folwarczny z parkiem w Ścibórz – Frydrychowie

Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem składa się z dwóch oddzielonych, niepowiązanych kompozycyjnie części, rozdzielonych drogą wiejską. Dwór znajduje się w zachodniej części naturalistycznego parku, który zajmuje obszar o kształcie wydłużonego trójkąta. Część folwarczna posiada oddzielny wjazd.

Dwór został zbudowany w latach 1910-1920 w stylu neobarokowej willi, nawiązując do charakterystycznych rozwiązań siedzib wiejskich tego okresu. Dwór został ujęty w rejestrze zabytków województwa opolskiego – nr rej. 928/64 z 2 czerwca 1964 r.

Zespół folwarczny posiada kompozycję geometryczną z neogotycką zabudową gospodarczą, skoncentrowaną wokół czworobocznego dziedzińca. Budynek posiadają monumentalne rozmiary, ze szczytami schodkowymi i dekoracyjnymi motywami maswerkowymi, co doskonale odzwierciedla stylistykę epoki.

Znajdujący się w pobliżu park urządony został w stylu swobodnym i charakteryzuje się pojedynczymi drzewami o wyjątkowej wartości historycznej oraz obszerną polaną, która nadaje mu wyjątkowy urok. Został on wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego – nr rej. 95/84 z 28 stycznia 1984 r.

Dwór w Trzeboszowicach

Dwór w Trzeboszowicach został wzniesiony około 1800 roku w stylu późnobarokowym. Jest to murowany, otynkowany budynek o skromnej dekoracji architektonicznej. Dwór ma jedno piętro i jest pokryty wysokim dachem mansardowym, który posiada facjatę ze spływami. Elewacja dworu ma siedem osi, a wejście znajduje się pośrodku. Narożniki budynku są opięte szkarpami sięgającymi do wysokości piętra. Dwór został ujęty w rejestrze zabytków województwa opolskiego – nr rej. 1026/65 z 21 maja 1965 r.

Willa z parkiem w Paczkowie

Willa podmiejska powstała w XIX wieku w stylu nawiązującym do willi włoskich. Dwukondygnacyjny budynek opiera się na wysokich piwnicach. Jego elewacje zostały starannie otynkowane, a naroża ozdobione boniowaniem, które dodaje mu elegancji. Obramienia okien posiadają półkoliste zwieńczenia, co nadaje całości harmonijny wygląd. Budynek został wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego – nr rej. 2323/93 z 7 września 1993 r.

ARCHITEKTURA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Architektura użyteczności publicznej w kontekście krajobrazu kulturowego odnosi się do budynków i obiektów publicznych, które pełnią ważne funkcje społeczne, kulturalne, edukacyjne, rekreacyjne lub służą do celów publicznych. Obiekty te są częścią krajobrazu kulturowego co oznacza, że ich rozmieszczenie, forma i charakter wpływają na estetykę, tożsamość i wartość kulturową danego regionu.

W kontekście krajobrazu kulturowego architektura użyteczności publicznej odgrywa kilka istotnych ról:

- wartość kulturowa i historyczna - budynki użyteczności publicznej mogą być związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi, miejscowymi tradycjami lub osobami, co czyni je istotnym elementem dziedzictwa kulturowego. Szczególnie w przypadku zabytkowych budynków użyteczności publicznej zachowanie ich oryginalnej formy i stylu architektonicznego może być ważne dla zachowania dziedzictwa historycznego,
- reprezentacyjność i tożsamość miejsca - niektóre budynki użyteczności publicznej, takie jak ratusze, biblioteki, muzea, teatry czy galerie sztuki, stanowią ważne punkty reprezentacyjne i symbole tożsamości danego miejsca czy regionu,
- dostępność i funkcjonalność - architektura użyteczności publicznej odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu odpowiednich usług i udogodnień dla społeczności. Funkcjonalne rozwiązania architektoniczne powinny uwzględniać potrzeby i wymagania użytkowników oraz sprzyjać interakcji społecznej.

Wartość architektury użyteczności publicznej w kontekście krajobrazu kulturowego polega na harmonijnym współbrzmieniu funkcjonalności z estetyką, historycznym dziedzictwem z nowoczesnością oraz dbałością o tożsamość i wartości lokalne. Dzięki temu budynki użyteczności publicznej stają się nie tylko praktycznymi obiektami, ale także ważnymi elementami, które kształtują charakter i piękno krajobrazu kulturowego danego miejsca.

Ratusz z wieżą ratuszową w Paczkowie

Na przestronnym, prostokątnym placu rynkowym w zachodniej części bloku śródmiejowego w Paczkowie znajduje się Ratusz. Jego architektura obejmuje dwupiętrowy budynek ratusza z dachem dwuspadowym z naczółkami oraz osadzoną w północno-zachodnim narożniku wieżę.

Ratusz w Paczkowie powstał w okresie gotyku i był wielokrotnie przebudowywany oraz poddawany remontom w późniejszych czasach. W połowie XVI wieku przeprowadzono prace remontowe koncentrujące się głównie na transformacji elewacji wieży. Przekształcono gotycką wieżę dodając renesansowe elementy przy jednoczesnym zachowaniu pewnych detali gotyckich, które jedynie poddano subtelnej korekcie i modyfikacji. Zmiany w partii czworobocznej wieży polegały na wprowadzeniu arkadowego motywu opartego na półkolumnach kompozytowych. W narożnikach na gzymsie umieszczono sterczyny w formie obelisków z wolutowymi przyporami. Zmian dokonano także

w ośmiobocznej części wieży poprzez wydzielenie trzech kondygnacji za pomocą gzymsów o różnych wysokościach. Narożniki wieży zostały ujęte półkolumnami, na których oparto profilowane arkad. Na czwartej kondygnacji zmieniono balustradę zastępując ją nową ażurową wersją z tralkami i poręczami oraz narożnymi sterczynami. Zmodyfikowano również hełm wieży. Wprowadzono wokół niego niską attykę składającą się z postumentów z obeliskami. Niektóre gotyckie pinakle w części wieży zostały usunięte, a ich miejsce zajęły wysokie obeliski. W podobny sposób postąpiono z hełmem, gdzie zmieniono zwieńczenie poprzez rozebranie kamiennego kwiatonu..

Modyfikacje w wieży miały miejsce także w baroku. W celu zamontowania dwóch dzwonów konieczne było wykonanie konstrukcji podtrzymującej je na najwyższej kondygnacji. Drugi dzwon umieszczono w hełmie, zawieszając go od dolnej powierzchni łuku przenikających się arkad. W związku z klasycystyczną przebudową głównego budynku ratusza w latach 1821-1822, wprowadzono pewne drobne zmiany w elewacjach wieży. Nowe prostokątne wejście od zachodu zostało osadzone w portalu z dwoma pilastrami jońskimi, na których oparto trójkątny naczółek.

W roku 1863 przeprowadzono pierwsze prace renowacyjne na wieży ratusza. W celu przywrócenia dobrej kondycji budowli podjęto działania mające na celu usunięcie zniszczonych tynków oraz architektonicznych ozdób. Zniszczoną attykę rozebrano, a całą dekorację elewacji zrekonstruowano. Kamienne granitowe balustrady w stylu renesansowym zachowano na trzech bokach ośmioboku (od północy, północnego wschodu i wschodu). Pozostałe pięć odcinków zostało odtworzone z piaskowca na wzór oryginalnych. Narożne słupki balustrady zostały usunięte i zastąpione nowymi wykonanymi ze sztucznego kamienia, zapewne umocowanymi w koronie muru obwodowego wieży. Uzupełniono również brakujące elementy kamienne, takie jak piramidy na zwieńczeniach obelisków, a także wykonano nowe elementy żelazne takie jak kotwy sterczyn i klamry w balustradzie. Po II wojnie światowej prace renowacyjne skupiły się na nałożeniu cienkiej warstwy szlichty cementowej o grubości około 5 mm (na bazie szarego cementu). Dodatkowo elewacje były malowane co najmniej dwukrotnie w delikatnych, pastelowych kolorach, bez szczególnego podkreślenia elementów renesansowej architektury.

Obecnie wieża jest konstrukcją składającą się z sześciu kondygnacji - dwie dolne mają formę kwadratu, a cztery górne przyjmują kształt ośmioboku. Wejście główne do wieży znajduje się na parterze od strony zachodniej. Jest ono zdobione klasycystycznym portalem z trójkątnym naczółkiem. Do wejścia prowadzą schody z balustradą wykonaną z kamienia. Na środku wieży, w połowie jej wysokości, widnieją cztery tarcze zegarowe, otoczone pilastrami z gzymsem i wolutowym zwieńczeniem. Pod jedną z tarcz widnieje data 1552, a na osi wejścia pod tarczą zegara znajduje się herb biskupa Baltazara Pomnity z inskrypcją mówiącą o fundacji w 1550 roku. Wieżę zwieńcza ostrosłupowy hełm zbudowany z dwóch przenikających się arkad ostrołucznych. Na szczycie hełmu umieszczono iglicę z bańką oraz chorągiewką z datą 1788. Dostępna z parteru i umieszczona w grubości muru obwodowego klatka schodowa zapewnia komunikację pionową w wieży. Jest ona oświetlana szeregiem prostokątnych otworów. Pomieszczenia na parterze i piętrach mają sklepienia kolebkowe oraz kolebkowe z lunetami. W najwyższej kondygnacji i w partii hełmu umieszczone są dwa dzwony. Wieża ratuszowa, będąca jedną z najlepiej zachowanych wież renesansowych na Śląsku, stanowi znakomity punkt widokowy na panoramę miasta.

Sam Ratusz posiada trzy piętra (trzecie piętro stanowi poddasze). Okna w budynku są ujęte w obramowania z klasycystyczną dekoracją w formie sznurów i girland. Elewacja frontowa posiada klasycystyczne podziały z osią środkową ujętą parami uproszczonych pilastrów z rozetami. Na parterze znajduje się portal kolumnowy, a na piętrze okno zwieńczone przerywanym naczółkiem, powyżej którego znajduje się kartusz z herbem Księstwa Nyskiego. Elewacja jest zwieńczona półszczytem,

w którym znajduje się wnęka półkolista z oknem i dwiema dekoracyjnymi rozetami, zamknięta naczółkiem dachu.

Ratusz wraz z wieżą ratuszową jest wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego – nr rej. 924/64 z 2 czerwca 1964 r.

Rynek w Paczkowie, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Dom kata w Paczkowie

"Dom Kata" w Paczkowie powstał w XVIII wieku. Dolna kondygnacja budynku jest murowana z kamienia i otynkowana, natomiast piętro zbudowano w konstrukcji szkieletowej. Budynek jest dwutraktowy z sienią na przestrzał. Przyziemie posiada pięć osi, a piętro jest nieco mniejsze z czterema osiami i nieregularnie rozmieszczonymi oknami. Dach czterospadowy z wydatnym okapem pokryty gontem. Lokalna legenda głosi, że w domu tym mieszkał paczkowski kat wraz z rodziną. Usytuowanie domu w pobliżu cmentarza i pierwszej szubienicy przypuszczalnie potwierdza tę historię.

Budynek został ujęty w rejestrze zabytków województwa opolskiego – nr rej. 1194/66 z 10 marca 1966 r.

Dom Kata, źródło: K. Bucher, lipiec 2023

Inne budynki użyteczności publicznej

W gminie Paczków istnieją również inne budynki, które mają wpływ na charakter miejscowości, takie jak szkoły i przedszkola, na przykład monumentalny gmach szkoły przy ul. Sienkiewicza 22, który dawniej pełnił funkcję Królewskiego Preparandium.

Budynek szkoły w Paczkowie przy ul. Sienkiewicza 22, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Innymi interesującymi budynkami są chociażby szkoła przy ul. Kołłątaja 9 w Paczkowie oraz budynek szkoły/przedszkola w Dziewiętlicach, zbudowany z czerwonej cegły, nawiązujący do neogotyku, a także podobne w stylu budynki w Ujeźdźcu i Unikowicach. Warto również zauważyć budynek szpitala przy ul. Staszica 3 w Paczkowie, który dawniej był Domem Biskupim i obecnie pełni

funkcję Domu Zakonnego przy ul. Wojska Polskiego 21. Nie można też pominąć budynku prewentorium przy ul. Chrobrego w Paczkowie.

Charakterystycznym elementem krajobrazu gminy są również tradycyjne domy ludowe, gospody, karczmy i zajazdy. W miejscowościach Gościce i Kamienica wyróżniają się domy gminne o klasycystycznej architekturze. Szczególnie interesujący jest budynek w Starym Paczkowie, prawdopodobnie wzniesiony na miejscu dawnego zamku, o nieregularnym układzie wnętrza i osi zewnętrznych z późnogotyckim portalem w elewacji tylnej.

ARCHITEKTURA OBRONNA

Architektura obronna w kontekście krajobrazu kulturowego odnosi się do budowli obronnych, które zostały wzniesione w przeszłości w celu zapewnienia ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi. Obiekty te są często umiejscowione na strategicznych pozycjach, stanowią istotną część krajobrazu kulturowego, zachowując ślady historii, kultury i dziedzictwa regionu. Przykłady architektury obronnej w kontekście krajobrazu kulturowego to zamki, twierdze, warownie, czy mury obronne. Architektura obronna odzwierciedla techniki budowlane obowiązujące w danej epoce oraz wyobrażenie o konieczności obrony i bezpieczeństwa. Obiekty te są ważnym elementem krajobrazu kulturowego przypominającym o historii, tradycjach i unikalnym dziedzictwie danego obszaru.

Zespół murów obronnych z basztami

Mury obronne Paczkowa wykonane są z kamienia łamanego. Posiadają charakterystyczny, eliptyczny i regularny zarys o długości ok. 1200 metrów w obwodzie. Początki murów sięgają średniowiecza (ok. 1350 roku), kiedy to zostały wzniesione na polecenie biskupa Przecława z Pogorzeli. W roku 1429, ze względu na zły stan techniczny, część murów i baszt zburzono i odbudowano je w późniejszych latach. W roku 1514, na rozkaz biskupa Jana Thurzo, mury i baszty zostały naprawione. Do naprawy użyto kamieni pochodzących z jego posiadłości. W trakcie tych prac przywrócono krenelaż, a kurtynę murów ozdobiono fryzem arkadkowym. Dodatkowo za fosą, w odległości około 10 wzniesiono drugi, zewnętrzny mur o wysokości 4 metrów. Ten dodatkowy element systemu fortyfikacji wyposażony był w liczne stanowiska artyleryjskie, lecz nie tworzył pełnego pierścienia. Mur biegł prawdopodobnie po północnej stronie, od Wieży Kłodzkiej do baszty łupinowej zlokalizowanej między Wieżą Wrocławską i basztą Nyską.

W XVI wieku w mieście istniały trzy bramy: Wrocławską, Ząbkowicką i Kłodzką i Ząbkowicką, a także furta cmentarna. W XIX wieku dokonano gruntownych napraw i uporządkowania miejskich fortyfikacji. W 1846 roku zburzono pozostałości muru zewnętrznego. Rok później rozebrano budynki i mosty bramne. Zasypano także fosę miejską, a w jej miejscu założono planty miejskie. W 1889 roku Rada Miejska zatwierdziła decyzję o rozebraniu murów miejskich przed fosą oraz zasypaniu fosy od bramy Górnej (Kłodzkiej) do bramy Dolnej (Wrocławskiej), aby stworzyć promenadę. Wieże bram Wrocławskiej, Kłodzkiej i Ząbkowickiej zostały wyremontowane w 1840 roku, a wieża Kłodzka otrzymała połączony szpic. Wykonano również przejście przez mury miejskie do promenady przy nowo umiejscowionej katolickiej szkole.

W celu poprawy komunikacji w drugiej połowie XIX wieku w murze przebito cztery nowe przejścia: w 1870 roku u wylotu ulic Słowackiego, Piastowskiej i Emilii Plater, a w 1873 roku również ulicy Kołłątaja. Kolejne fragmenty murów zostały rozebrane z powodu budowy gimnazjum przy ul. Kołłątaja i rozbudowy szkoły przy ul. Kościelnej. Wtedy również zburzono pięć baszt. Prace przy fortyfikacjach trwały do początku XX wieku. Odtworzono wtedy przejazd bramny przy Wieży Kłodzkiej, a później również Wrocławskiej. Dawniej mury sięgały wysokości 9 metrów i były osadzone w nich

baszty łupinowe, z których do dziś przetrwało 19 (pierwotnie było ich 24). Ich wygląd jest różny - niektóre sięgają wysokości murów obronnych, inne je przewyższają. W wielu z baszt zachowały się liczne otwory strzelnicze.

CMENTARZE I MOGIŁY

Cmentarze i mogiły mają znaczący wpływ na krajobraz kulturowy, zarówno jako miejsca pamięci i refleksji, jak również jako świadectwa naszych tradycji, kultury i historii. Na terenie gminy Paczków znajduje się łącznie 9 cmentarzy. Dwa cmentarze zlokalizowane są w mieście Paczków, a pozostałe znajdują się w Dziewiętlicach, Gościcach, Kamienicy, Starym Paczkowie, Trzeboszowicach, Ujeźdźcu i Wilamowej.

Cmentarz w Dziewiętlicach

Cmentarz znajduje się w otoczeniu kościoła parafii pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach. To starodawny, nadal aktywny cmentarz o niemieckich korzeniach, który jest częściowo otoczony kamiennym murem z XV wieku. Pozostała część muru powstała w XX wieku. Cmentarz został założony w roku 1760. Charakteryzuje się czytelnym charakterem i jest wpisany w plan kwadratu. W jego narożnikach usytuowane są kapliczki domkowe zbudowane w okresie od XVII do XIX wieku zawierające figury religijne. Nad półkolistymi wejściami do kapliczek widoczne są faliste gzymsy i wolutowe szczyty zwieńczone krzyżami maltańskimi.

Cmentarz w Dziewiętlicach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Gościcach

Cmentarz założony przed 1945 r. na płaskim terenie wokół kościoła w Gościcach – czynny do dziś. Rozplanowanie cmentarza ma charakter przejrzysty – cmentarz powstał na planie nieregularnego kwadratu. Granicę cmentarza wyznacza kamienny mur z renesansową bramą. W bramie znajduje się półkolista prześwit i jest ona zwieńczona attyką w formie „jaskółczych ogonów” oraz sterczyn typowych dla tego regionu. Cmentarz podzielony na trzy sektory wyznaczone przez trzy aleje biegnące w kierunkach południowy-wschód – północny-zachód oraz dwie w kierunku południowy-zachód – północny-wschód. Aleje wyłożone kostką brukową. W odległości ok. 120 m na północny zachód od cmentarza, przy boisku LZS, znajduje się nowy cmentarz założony na planie prostokąta.

Cmentarz w Gościcach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Kamienicy

Wokół kościoła pw. św. Jerzego w Kamienicy istnieje czynny cmentarz założony w 1914 roku. Cmentarz ten ma wyraźnie zarysowany kształt i jest zaplanowany w formie regularnego prostokąta. Cmentarz otacza w części mur, a w części drzewa iglaste. Oprócz pojedynczych nagrobków na terenie cmentarza znajduje się 45 nagrobków przyściennych.

Cmentarz w Kamienicy, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Kozielnie

Cmentarz w Kozielnie usytuowany jest przy drodze biegnącej wzdłuż wsi. Został założony przed rokiem 1945 i jest nadal czynny. Jego kształt jest wyraźnie zarysowany w formie regularnego prostokąta. Na cmentarzu znajduje się kaplica mszalna pw. Matki Bożej Różańcowej, a całość otacza mur.

Cmentarz w Kozielnie, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Trzeboszowicach

Cmentarz w Trzeboszowicach umiejscowiony jest wokół kościoła pw. św. Jadwigi i jest cmentarzem czynnym. Jego charakter jest czytelny i zarysowany na planie kwadratu. Oprócz wolnostojących nagrobków na terenie cmentarza znajdują się również cztery płyty nagrobne datowane na drugą połowę XX wieku. Teren cmentarza otoczony jest murem, który pochodzi z drugiej połowy XIX wieku, a wejście na jego teren zapewniają dwie bramy, również z tego samego okresu.

Cmentarz w Trzeboszowicach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Ujeźdźcu

Cmentarz w Ujeźdźcu znajduje się na terenie za kościołem pw. św. Katarzyny. Cała przestrzeń cmentarza jest ogrodzona murem, a wejście zapewnia jedna brama z XIX w. Charakter cmentarza jest czytelny, a jego układ przestrzenny opisany jest na planie prostokąta.

Cmentarz w Ujeźdźcu, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Unikowicach

Powstanie cmentarza w Unikowicach datuje się na ok. 1200 r. Jest to cmentarz nieczynny, zniszczony, położony przy drodze biegnącej z Paczkowa do Unikowic. Cmentarz należał pierwotnie do miejscowości Unikowice. Od momentu powstania w Paczkowie cmentarza komunalnego zaprzestano na nim pochówków. Na jego terenie, mniej więcej po środku, znajduje się krzyż.

Cmentarz w Unikowicach, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Cmentarz w Wilamowej

W miejscowości Wilamowa istnieje czynny, przedwojenny cmentarz założony w 1860 roku. Zlokalizowany jest w otoczeniu kościoła pw. Matki Bożej Szkaplerznej. Teren cmentarza ogrodzony jest murem pochodzącym z drugiej połowy XX wieku, a dostęp na jego obszar umożliwiają trzy bramy zachowane z drugiej połowy XIX wieku. Charakter cmentarza jest czytelny – opisany na planie zbliżonym do litery „L”.

Cmentarz w Wilamowej, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

ZABYTKI TECHNIKI

Zabytki techniki w kontekście krajobrazu kulturowego odnoszą się do obiektów i infrastruktury technicznej, które mają znaczenie historyczne, kulturowe, naukowe lub artystyczne i wpisują się w charakter danego krajobrazu. Obiekty te reprezentują osiągnięcia techniczne i inżynierskie przeszłości, a ich zachowanie i ochrona są ważne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tożsamości danego miejsca. Przykładami zabytków techniki mogą być m.in. mosty, młyny i wiatraki, czy zabytkowe zakłady przemysłowe.

W gminie Paczków zachowane są przykłady architektury i budownictwa przemysłowego, które dokumentują rozwój gospodarczy tych terenów sięgający początków XIX wieku. W XX w., kiedy postęp techniczny i industrializacja nabierały tempa, Paczków także przeżywał dynamiczne ożywienie gospodarcze. Miasto stało się miejscem powstawania zakładów przemysłowych oraz obiektów infrastruktury miejskiej. W 1874 roku miasto uzyskało swoje pierwsze połączenie kolejowe w ramach trasy Kamieniec Ząbkowicki-Goświnowice, co przyczyniło się do aktywizacji nie tylko samego Paczkowa, ale także pobliskich miejscowości. Około 1900 roku wzniesiono obecny budynek dworca kolejowego.

Dworzec kolejowy w Paczkowie, źródło: M. Jahn, lipiec 2023

Pod koniec XIX wieku powstała miejska gazownia zlokalizowana przy obecnej ulicy Pocztowej 6. Na początku XX wieku wybudowano stację uzdatniania wody (mieszczącą się przy obecnej ul. Miraszewskiego) mającą dostarczać miastu wodę pitną oraz użytkową. W roku 1921 uruchomiono elektrownię miejską mieszczącą dostarczającą energię również do pobliskich miejscowości.

Paczkowska gazownia powstała w latach 1898-1901. Jej głównym celem było dostarczanie gazu na oświetlenie ulic na rynku, napęd pomp wodociągowych oraz gotowanie posiłków. Początkowo funkcjonował tylko jeden pięcioretortowy piec. W kolejnych latach sieć gazowa w Paczkowie była stopniowo rozbudowywana. Pomimo działań wojennych miasto Paczków poniosło niewielkie straty i już w połowie 1945 roku gazownia dostarczała gaz do mieszkańców miasta. W okresie największej prosperity, czyli w latach dwudziestych XX wieku, w Paczkowie działało ponad sto zakładów, zatrudniających 1143 mieszkańców. Około 1890 roku został zbudowany młyn wodny przy ul. Młyńskiej 6, który później został przekształcony na młyn elektryczny (około 1920 r.). Energię do jego funkcjonowania uzyskiwano dzięki przekierowaniu wody z rzeki Nysa Kłodzka poprzez kanał energetyczny. W 1839 roku powstała Fabryka Świec przy ul. Pocztowej 4. Zakład znacznie się rozbudował około roku 1900. Po II wojnie światowej mieściła się tam Fabryka Świec i Mydła "Silesia", a od lat 80. XX wieku Paczkowskie Zakłady Chemii Gospodarczej "Pollena". W procesie industrializacji Paczkowa istotną rolę odegrała także fabryka sprzętu pożarniczego przy ul. Pocztowej zbudowana w roku 1868. Zakład ten produkował m.in. wozy strażackie i drabiny, a od roku 1882 również maszyny rolnicze. W roku 1850 powstała fabryka "Chemiczne Wyroby Płonące" (fabryka zapalek) Juliusza Hucha przy ul. Bonischstrasse (ul. Kopernika). Od roku 1917 pracowało tam 50 pracowników. Drewno świerkowe do produkcji zapalek pochodziło z lasów Paczkowa, a do produkcji pudełek używano topoli.

W roku 1908 w Paczkowie przy ul. Kolejowej 9 powstała renomowana fabryka ram złożonych i linijek. Początkowo jej działalność obejmowała produkcję mebli, drewnianych linijek i innych materiałów biurowych. W późniejszym czasie produkcję poszerzono o ramy złożone. Do zasilania maszyn wykorzystywano stacjonarną maszynę parową, a około roku 1950 zakład zelektryfikowano. W Paczkowie działały również mniejsze zakłady z branży przetwórstwa rolno-spożywczego takie jak rzeźnia miejska przy ul. Armii Krajowej 40, zbudowana w latach 1893-1894 w stylu ceglany nawiązującym do historyzmu oraz mleczarnia przy ul. Składowej 3 zbudowana około roku 1900.

We wsiach znajdujących się na terenie gminy Paczków, w dziedzinie zabytków techniki, szczególne miejsce zajmują obiekty związane z przetwórstwem rolno-spożywczym. Przykłady to charakterystyczne spichlerze i remizy strażackie, które świadczą o dominującej roli rolnictwa w gospodarce na tych terenach. Warto wyszczególnić spichlerze w Dziewięticach 12, Starym Paczkowie 25, 32, 78 oraz we Frydrychowie, Trzeboszowicach i Ujeźdźcu. Szczególnie interesujący jest zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku spichlerz w Ujeźdźcu, który został ujęty w rejestrze zabytków – nr rej. 1027/65 z 9 czerwca 1965 r. To imponujący, dwukondygnacyjny obiekt wykonany z cegły, nakryty dachem siodłowym z dwoma rzędami okienek strychowych. W Paczkowie i Trzeboszowicach zachowały się historyczne remizy strażackie. Nie można pominąć także zabytków hydrotechnicznych, takich jak kompleks wodno-retencyjny "Jezioro Otmuchowskie" w Ścibórze oraz tamy i mostu na rzece w Trzeboszowicach.

PARKI

Parki w kontekście krajobrazu kulturowego są istotnymi elementami, które wpływają na wygląd, charakter i tożsamość danego miejsca. Niektóre parki mają znaczenie historyczne i są związane z ważnymi wydarzeniami, postaciami czy okresami historycznymi. Mogą być miejscem pamięci i refleksji, które przypominają o przeszłości i dziedzictwie kulturowym.

Rolę parku miejskiego w Paczkowie pełnią planty, których początek datuje się na 1839 rok. Wtedy to Rada Miejska zatwierdziła decyzję o usunięciu murów miejskich w Paczkowie oraz zasypaniu fosy od bramy Górnej (Kłodzkiej) do bramy Dolnej (Wrocławskiej), tworząc w ich miejscu promenady. W 1846 roku zburzono resztki muru zewnętrznego, a rok później przystąpiono do rozbiórki budynków i mostów bramnych oraz zasypania fosy, w miejscu której założono planty.

W gminie Paczków, poza ww. plantami miejskimi, na terenach wiejskich zlokalizowane są cztery parki związane z historycznymi rezydencjami: w Ścibórze, Ujeźdźcu, Trzeboszowicach i Frydrychowie. Trzy z nich zostały wpisane do rejestru zabytków, co podkreśla ich wartość i znaczenie dla kulturowego dziedzictwa regionu (park w zespole dworskim w Ścibórze – nr rej. – 2346/95 z 15 lutego 1995 r., park przy pałacu w Ujeźdźcu – nr rej. – 96/84 z 28 stycznia 1984 r., park przy dworze we Frydrychowie – nr rej. 95/84 z 28 stycznia 1984 r.).

Park w Ujeźdźcu

Przy pałacu w Ujeźdźcu rozciąga się urokliwy park krajobrazowy, którego kształt przypomina regularny kwadrat. Park od południa graniczy z przebiegającą przez wieś drogą, od wschodu z zabudowaniami gospodarczymi, od zachodu z obszarem wsi, a od północy z rozległymi polami uprawnymi.

Historia założenia dworskiego ma swe korzenie przypuszczalnie w XVI wieku. Choć już w tamtym okresie mogły istnieć tam ogrody, to założenie parkowe w swobodnym stylu zaczęło kształtować się głównie od połowy XIX wieku. Z tego bowiem okresu pochodzą najstarsze okazy drzew znajdujące się w parku - lipy drobnolistne i buki pospolite. W 1877 roku podczas przebudowy dworu prace obejmowały również park, szczególnie jego zachodnią część. Wówczas dodano sztucznie formowane wały i wąwozy w południowo-zachodniej części parku.

Obecnie park jest ogrodzony metalową siatką i żywopłotem od strony drogi. Teren jest w większości wyrównany, choć w jego południowo-zachodniej części występują wąwozy, a w części północnej wzniesienia widokowe. Sieć ścieżek jest gęsta. Trudno odczytać pierwotne założenie z uwagi na spora ilość tzw. „przedęptów”. Dominującymi gatunkami drzew w parku są dęby szypułkowe, buki pospolite i jesiony wyniosłe. Występują też liczne gatunki iglaste, takie jak sosny pospolite, świerki

pospolite i modrzewie europejskie. Park został przecięty i zmniejszony przez drogę, która obecnie stanowi jego południową granicę.

Park podworski w Ściborzu

W otoczeniu dworu w Ściborzu zachowały się fragmenty parku krajobrazowego, który kryje w sobie okazy starodrzewu, w tym imponujący dąb szypułkowy, który jest objęty formą ochrony przyrody (pomnik przyrody). Barokowy pałacyk, datowany na 1668 rok, jest najstarszym tego typu obiektem na Śląsku. Niegdyś był własnością Jana Henryka Heymanna, prałata Kościoła św. Jakuba. Obecnie stanowi prywatną własność.

Park podworski we Frydrychowie

Park we Frydrychowie ma charakterystyczny kształt przypominający wydłużony trójkąt. Rozciąga się między drogą - obwodnica prowadzącą do Paczkowa, a rzeką Rycyna. W zachodniej części parku znajduje się pałacyk wzniesiony na miejscu dawnego dworu w latach 1910-1920. W latach 1810-1905 dwór należał do Alexandra Heinricha Friedricha von Humboldta - znanego niemieckiego podróżnika, przyrodnika i twórcy nowoczesnej geografii.

Początki historii parku sięgają drugiej połowy XIX wieku o czym świadczy m.in. pomnikowy okaz platana klonolistnego, który pochodzi z tego okresu. Najstarsze drzewa na terenie parku mają około 200-250 lat. Są to dęby pochodzenia prawdopodobnie łęgowego z czasów, gdy obszar ten był łąką przy biskupim folwarku. Drzewa rosnące na obrzeżach parku mogą być pozostałościami celowych nasadzeń przy starej drodze z Paczkowa do Otmuchowa.

Obecnie pierwotny charakter parku uległ znacznym zmianom. W okresie powojennym obszar parku doświadczył istotnych negatywnych modyfikacji. Na północny wschód od pałacyku znajduje się mocno przekształcona część parku, gdzie wybudowano budynki gospodarcze przeznaczone dla mieszkańców pałacyku, w tym kurnik i garaże. Centralna część parku ma regularny układ, a dominującym drzewostanem są pomnikowe dęby, urozmaicane przez drzewa iglaste. Przed pałacem, od strony południowo-zachodniej, znajduje się kolisty klomb otoczony drogą prowadzącą od wjazdu do pałacu.

Park w Trzeboszowicach

W Trzeboszowice znajduje się park otaczający historyczny dwór wybudowany około 1800 roku. Park ten kryje w sobie interesujące elementy - stary mur oraz dawną chlewnię z XVII/XIX wieku. W parku występują liczne dęby szypułkowe i lipy drobnolistne.

5.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME

DZIEWIĘTLICE

Na terenie wsi Dziewiętlice nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Na terenie Dziewiętlic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół pw. św. Marii Magdaleny,
- kapliczka I – zlokalizowana przed kościołem pw. św. Marii Magdaleny,
- kapliczka II – zlokalizowana przed kościołem pw. św. Marii Magdaleny,
- kapliczka III – zlokalizowana przy kościele pw. św. Marii Magdaleny w obrębie cmentarza,
- kapliczka IV – zlokalizowana przy kościele pw. św. Marii Magdaleny w obrębie cmentarza,
- ogrodzenie z bramą – zlokalizowane przy kościele pw. św. Marii Magdaleny,

- dom w zagrodzie nr 12,
- stodoła przy domu nr 12,
- spichlerz przy domu nr 12,
- dom nr 26, 28, 94, 95, 96, 97,
- budynek użyteczności publicznej usytuowany w centralnej części wsi,
- wieża ciśnień w niewielkiej odległości od domu nr 94,
- stodoła przy domu nr 56 i 56a,
- cmentarz rzymsko-katolicki na terenie wokół kościoła pw. św. Marii Magdaleny.

FRYDRYCHÓW

Na terenie wsi Frydrychów nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Na terenie Frydrychowa znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- dom nr 1,
- obora przy domu nr 1,
- budynek mieszkalny nr 3 i 3a w zespole dworskim,
- budynek mieszkalny nr 5 w zespole dworskim,
- budynek mieszkalny nr 9,
- budynek mieszkalny nr 19,
- obora I w zespole dworskim – w zach. części zabudowań folwarcznych,
- obora II w zespole dworskim – w pd. części zabudowań folwarcznych,
- obora III w zespole dworskim – w pd. części zabudowań folwarcznych,
- stodoła I w zespole dworskim – w pd. części zabudowań folwarcznych,
- stodoła II w zespole dworskim – w pn. części zabudowań folwarcznych,
- spichlerz w zespole dworskim – we wsch. części zabudowań folwarcznych,
- hydroforownia w zespole dworskim na południe od dworu,
- park przy dworze,
- dwór nr 7,
- stodoła przy domu nr 9.

GOŚCICE

Na terenie wsi Gościce znajdują się dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół pw. św. Mikołaja,
- dom gminny.

Na terenie Gościc znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół pw. św. Mikołaja,
- ogrodzenie kościoła,
- brama kościelna,
- dom gminny nr 37,
- dom nr 29,
- cmentarz rzymsko-katolicki pw. św. Jadwigi.

KAMIENICA

Na terenie wsi Kamienica znajduje się sześć zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. św. Jerzego,
- mur kościelny z bramami,
- dom nr 7, 27, 82,
- dom gminny nr 93, ob. poczta.

Na terenie Kamienicy znajdują się zabytki nieruchomości ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ ruralistyczny wsi Kamienica,
- dom w zespole folwarku nr 1a,
- dawne wozownie - stodoły w zespole folwarku 1a,
- gołębnik w folwarku 1b,
- dawne obory - chlewnie w zespole folwarku 1c,
- dawne stodoły w folwarku 1b,
- dom w zagrodzie nr 7,
- stodoła I w zagrodzie nr 7,
- stodoła II w zagrodzie nr 7,
- dom nr 8,
- dom w zagrodzie nr 27,
- stodoła w zagrodzie nr 27,
- dom w zagrodzie nr 82,
- stodoła w zagrodzie nr 82,
- kapliczka przy domu nr 87a,
- dom nr 91,
- dom gminny nr 93,
- kościół parafialny pw. św. Jerzego,
- ogrodzenie kościoła,
- brama ogrodzenia kościoła,
- wieżyczka - część ogrodzenia kościoła pw. św. Jerzego,
- cmentarz rzymsko-katolicki.

KOZIELNO

Na terenie wsi Kozielno znajdują się dwa zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- folwark nr 27,
- dom nr 35.

Na terenie Kozielna znajdują się zabytki nieruchomości ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ ruralistyczny wsi Kozielno,
- dom w zagrodzie nr 26,
- stodoła w zagrodzie w zagrodzie przy domu nr 26 (d.27),
- obora w zagrodzie nr 26 (d.27),
- dom w zagrodzie nr 35,
- stodoła I przy zagrodzie nr 35,

- stodoła II przy domu nr 35,
- most drogowy w km 0+413 DP nr 1645 O Paczków - Kozielno nad Białą wodą,
- dom w zagrodzie nr 55,
- stodoła przy domu nr 55,
- obora w zagrodzie nr 55,
- dom w zagrodzie nr 57,
- stodoła przy domu nr 57,
- cmentarz rzymsko-katolicki,
- kaplica w niewielkiej odległości od domu nr 45.

LISIE KĄTY

Na terenie wsi Lisie Kąty znajdują się trzy zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego:

- dwór i baszta,
- kaplica,
- gołębnik.

Na terenie Lisich Kątów znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- dwór i baszta,
- kaplica,
- gołębnik,
- budynek gospodarczy.

PACZKÓW

Na terenie miasta Paczków znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- stare miasto w ramach średniowiecznych założeń,
- kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty,
- ruina kościoła cmentarnego pw. św. Jana Ewangelisty,
- kaplica pw. św. Mikołaja,
- kościół zakonny Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy,
- zespół murów miejskich z basztami: wieża Wrocławska, wieża Ząbkowicka, wieża Kłodzka,
- planty miejskie,
- dom, ul. Armii Krajowej 3,
- dom mieszkalny, ul. Daszyńskiego 5,
- dom, ul. Daszyńskiego 36,
- willa, ul. Jagiellońska 6,
- park, ul. Jagiellońska,
- dom mieszkalny, ul. Kołtątaja 8,
- dom, ul. Kościelna 11,
- dom, ul. Kościuszki 4,
- otoczenie willi z parkiem w granicach dz. nr 466/1 przy ul. Kościuszki 4,
- dom, ul. Narutowicza 2,
- dom, ul. Narutowicza 8,

- dom, ul. Narutowicza 10,
- budynek mieszkalny, ul. Narutowicza 16,
- dom-kamienica, ul. Plater 2,
- willa, ul. Pocztowa 19 z parkiem,
- ratusz z wieżą ratuszową, Rynek 1,
- dom, Rynek 3,
- dom, Rynek 4,
- dom, Rynek 5,
- dom, Rynek 6,
- dom, Rynek 7,
- dom, Rynek 8,
- dom, Rynek 9,
- dom, Rynek 10,
- dom, Rynek 14,
- dom, Rynek 15,
- dom, Rynek 16,
- dom, Rynek 17,
- dom, Rynek 18,
- budynek (kamienica), Rynek 19,
- dom, Rynek 20,
- dom, Rynek 22,
- dom, Rynek 23,
- dom, Rynek 25,
- kamienica wraz z gruntem w granicach fundamentowania, Rynek 26,
- dom, Rynek 27,
- dom, Rynek 28,
- dom, Rynek 29,
- dom, Rynek 31,
- dom, Rynek 33,
- dom, Rynek 35,
- dom, Rynek 36,
- dom, Rynek 38,
- dom, Rynek 39,
- dom, Rynek 40,
- dom, Rynek 43,
- dom, Rynek 44,
- dom, Rynek 48,
- dom, Rynek 49,
- dom, Rynek 50,
- dom, Rynek 52,
- dom, Rynek 55,
- dom, folwark (czworak, brama wjazdowa), ul. Sienkiewicza 6,
- kamienica wraz z gruntem w granicach fundamentowania, ul. Staszica 11,

- dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 4,
- dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 17,
- dom, ul. Wojska Polskiego 23,
- dom, ul. Wrocławska 6,
- dom, ul. Wrocławska 10.

Na terenie miasta Paczkowa znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ urbanistyczny starego miasta w ramach założenia średniowiecznego,
- zespół murów miejskich z basztami łupinowymi,
- wieża bramna Wrocławska (d. Dolna),
- wieża bramna Kłodzka (d. Górna),
- wieża bramna Ząbkowicka (d. Łazienna),
- planty miejskie,
- park, ul. Jagiellońska,
- kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty,
- kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy (d. kościół ewangelicki),
- ruina kościoła cmentarnego (d. kościoła parafialnego), ul. Wojska Polskiego,
- kaplica pw. św. Mikołaja, ul. Armii Krajowej 23,
- kaplica – dzwonnica, ul. Robotnicza,
- kaplica ul. Jana Pawła II,
- cmentarz komunalny, ul. Jana Pawła II,
- cmentarz żydowski,
- dawny cmentarz parafialny, ul. Wojska Polskiego 18,
- budynek mieszkalny, ul. Armii Krajowej 1, 21, 35
- kamienica, ul. Armii Krajowej 2, 3, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 20
- willa, ul. Armii Krajowej 28, 30, 32, 34
- budynek zakładu kamieniarskiego, ul. Armii Krajowej 31a,
- dom w zagrodzie, ul. Armii Krajowej 37,
- budynek mieszkalny (d. budynek biurowy zakładów), ul. Armii Krajowej 40,
- budynek zakładów mięsnych, ul. Armii Krajowej 40,
- budynek pomocniczy przy zakładach mięsnych ul. Armii Krajowej 40,
- budynek mieszkalny, ul. Armii Krajowej 42,
- prewentorium, ul. Chrobrego 1,
- kamienica, ul. Daszyńskiego 1, 3, 4, 5, 6, 16, 40,
- zespół dawnych zakładów przemysłowych przyrządów drewnianych Augusta Schneidera, ul. Daszyńskiego 12/14,
- budynek mieszkalny, ul. Daszyńskiego 17, 20, 22, 23, 24, 26, 28, 33, 36,
- budynek mieszkalny z oborą, ul. Daszyńskiego 21,
- obora w zespole zagrody, ul. Daszyńskiego 26,
- dawna stodoła ul. Daszyńskiego 32,
- budynek mieszkalny szeregowy, ul. Dąbrowskiego 2-14,
- budynek mieszkalny, ul. Dąbrowskiego 18-20, 22,
- budynek mieszkalny, ul. Górska 2,

- willa, ul. Jagiellońska 2 (d. 6),
- dworzec PKP, ul. Dworcowa 16,
- budynek mieszkalny, ul. Kolejowa 3,
- kamienica, ul. Kołtątaja 2, 4, 8, 10/12
- gmach szkoły, ul. Kołtątaja 9
- willa, ul. Kopernika 3
- budynek mieszkalny, ul. Kopernika 6, 8, 10, 20, 22, 24, 28, 32,
- willa, ul. Kopernika 12, 14, 16,
- kamienica, ul. Kościelna 2, 3, 4, 5, 7, 9,
- budynek mieszkalny, ul. Kościelna 11,
- plebania, ul. Kościelna 13,
- budynek mieszkalny, ul. Kościuszki 2,
- dom w zespole folwarku, ul. Kościuszki 4,
- otoczenie willi z parkiem w granicach dz. nr 466/1 przy ul. Kościuszki 4,
- budynek mieszkalny, ul. Kościuszki 5, 7, 8, 10, 12/14/16,
- willa, ul. Kościuszki 18,
- dom (w d. zagrodzie), ul. Kościuszki 19, 26,
- kamienica, ul. Krasińskiego 1, 2, 3,
- willa, ul. 1 Maja 1, 3, 5, 12,
- budynek mieszkalny, ul. Mickiewicza 2/4, 6/8,
- willa, ul. Mickiewicza 9, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 28, 30, 36/38,
- dom szeregowy, ul. Mickiewicza 23-37, 41-51,
- kamienica, ul. Mickiewicza 32/34,
- dom, ul. Mickiewicza 53/55, 57,
- dom, ul. Miraszewskiego 2,
- stacja uzdatniania wody, ul. Miraszewskiego 3,
- dom w zagrodzie, ul. Młyńska 2,
- dom, ul. Młyńska 3, 5, 13,
- willa, ul. Młyńska 4,
- dawny młyn/pomieszczenia gospodarcze, ul. Młyńska 4,
- młyn zbożowy ul. Młyńska 6,
- dom z zagrodą ul. Młyńska 21,
- budynek przedszkola, ul. Młyńska 29,
- budynek mieszkalny, ul. Moniuszki 2,
- dawny młyn, ul. Moniuszki 4,
- willa, ul. Moniuszki 9,
- kamienica, ul. Narutowicza 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
- willa, ul. Okrzei 1, 2, 3, 4, 5, 6-8, 7-9, 10, 13,
- kamienica, ul. Piastowska 1, 4,
- kamienica, ul. Plater 1, 2, 7, 11, 13, 15,
- kamienica, ul. Pocztowa 1,
- dom, ul. Pocztowa 2,
- zespół zabudowań zakładów Pollena, ul. Pocztowa 4,

- budynek biurowy w ob. Muzeum Gazownictwa, ul. Pocztowa 6,
- budynek aparatuwni, piecowni przedpiecowni w ob. Gazownictwa, ul. Pocztowa 6,
- willa, ul. Pocztowa 9, 11, 13, 15,
- willa z parkiem, ul. Pocztowa 19,
- willa, ul. Polna 13,
- dom, ul. Poniatowskiego 1, 8, 10,
- willa, ul. Robotnicza 8,
- dom w zagrodzie, ul. Robotnicza 8a,
- obora w zespole zagrody, ul. Robotnicza 8a,
- dom, ul. Robotnicza 10, 13, 14,
- dom (d. zajazd), ul. Robotnicza 21,
- ratusz, Rynek 1,
- kamienica, Rynek od 2 do 55a-c,
- kamienica, ul. Sienkiewicza 1, 2b, 2c,
- budynek mieszkalny, ul. Sienkiewicza 2, 3,
- folwark (czworak, brama wjazdowa), ul. Sienkiewicza 6,
- dom w zespole folwarku, ul. Sienkiewicza 6a,
- dom, ul. Sienkiewicza 7, 8, 10, 14a, 16, 17, 19,
- budynek biurowy zakładów Pollena, ul. Sienkiewicza 18,
- wieża ciśnień, ul. Sienkiewicza 20,
- dawna stodoła/budynek gospodarczy, ul. Sienkiewicza 19,
- gmach szkoły (d. Królewskie Preparandium), ul. Sienkiewicza 22,
- willa, ul. Sienkiewicza 23, 25, 29,
- kamienica, ul. Sikorskiego 1, 2, 12,
- dawna remiza strażacka, ul. Sikorskiego 14,
- kamienica, ul. Słowackiego 2, 7,
- gmach szpitala, ul. Staszica 3,
- kamienica, ul. Staszica 4, 5, 6, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 30,
- dom, ul. Staszica 7, 8, 9,
- willa, ul. Staszica 21,
- dom, ul. Staszica 23, 26,
- willa, ul. Staszica 24, 25, 27,
- dom w zagrodzie, ul. Staszica 29, 29a,
- willa, ul. Witosa 2,
- dom, ul. Witosa 4,
- kamienica, ul. Wojska Polskiego 4, 17, 20,
- d. biskupi dom starców – ul. Wojska Polskiego 21
- dom, ul. Wojska Polskiego 22, 25, 29,
- dom (tzw. Dom Kata), ul. Wojska Polskiego 23,
- willa, ul. Wojska Polskiego 31, 32, 32a, 33, 35, 37, 39,
- budynek Domu Dziecka, ul. Wojska Polskiego 34,
- gmach urzędu miasta, ul. Wojska Polskiego 43,
- gmach szkoły, ul. Wojska Polskiego 45,

- kamienica, ul. Wrocławska 6, 8, 9, 10, 12,
- willa, ul. Jana Pawła II 2, 4, 5, 9, 10, 12-14, 17, 21,
- budynek mieszkalny, ul. Jana Pawła II 15,
- dom, ul. Żeromskiego 1
- most drogowy nad rzeką Kamienną w ciągu ul. Pocztowej,
- most drogowy nad rzeką Młynówką w ciągu ul. Armii Krajowej,
- most drogowy nad rzeką Kamienicą w ciągu ul. Daszyńskiego,
- most drogowy nad rzeką Kamienną w ciągu ul. Wesolej.

STARY PACZKÓW

Na terenie wsi Stary Paczków znajdują się dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych,
- dom gminny.

Na terenie Starego Paczkowa znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ ruralistyczny wsi Stary Paczków,
- kościół pw. Wszystkich Świętych,
- cmentarz rzymsko-katolicki,
- dom gminny nr 87,
- kapliczka przy domu nr 84 ,
- dom nr 88a,
- stodoła przy domu nr 88a,
- dom w zagrodzie nr 15,
- stodoła w zagrodzie nr 15,
- obora przy zagrodzie nr 15,
- dom w zagrodzie nr 17,
- dom w zagrodzie nr 25,
- spichlerz przy zagrodzie nr 25,
- dom w zagrodzie nr 27,
- oficyna, ob. budynek mieszkalny nr 28,
- dom w zagrodzie nr 29,
- obora w zagrodzie nr 29,
- dom w zagrodzie nr 32,
- spichlerz w zagrodzie nr 32,
- dom w zagrodzie nr 41,
- oficyna, ob. budynek mieszkalny nr 39,
- oficyna, ob. dom nr 43,
- dom w zagrodzie nr 45,
- stodoła przy zagrodzie nr 45,
- obora w zagrodzie nr 45,
- dom w zagrodzie nr 46,
- dom w zagrodzie nr 47,

- dom w zagrodzie nr 48,
- dom w zagrodzie nr 49,
- dom w zagrodzie nr 54,
- stodoła w zagrodzie nr 54,
- dom w zagrodzie nr 54a,
- dom w zagrodzie nr 55,
- oficyna, ob. dom nr 57,
- dom w zagrodzie nr 59,
- oficyna, ob. dom nr 61,
- dom w zagrodzie nr 60,
- budynek gospodarczy, ob. Domdrugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 60,
- dom w zagrodzie nr 62,
- oficyna, ob. dom nr 64,
- dom nr 66,
- dom w zagrodzie nr 67,
- stodoła w zagrodzie nr 67,
- dom w zagrodzie nr 74,
- oficyna, ob. dom drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 74,
- dom w zagrodzie nr 75,
- stodoła w zagrodzie nr 75,
- dom w zagrodzie nr 78,
- oficyna, ob. dom drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 78,
- dom w zagrodzie nr 79,
- spichlerz w zagrodzie nr 79,
- dom w zagrodzie nr 83,
- stodoła w zagrodzie nr 83,
- dom nr 88,
- dom w zagrodzie nr 85,
- dom w zagrodzie nr 89,
- stodoła I w zagrodzie nr 89,
- stodoła II w zagrodzie nr 89,
- willa nr 94,
- dom nr 95.

ŚCIBÓRZ

Na terenie wsi Ścibórz nie znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Na terenie Ściborza znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- most - kanał ulgi przy wyjeździe ze wsi Ścibórz,
- dwór nr 42,
- oficyna w zespole dworskim nr 41,
- stajnia w zespole dworskim 39,
- park w zespole dworskim przy dworze nr 42,
- dom nr 40,

- wieża ciśnień, w niedalekiej odległości od zajazdu nr 10,
- dom nr 32,
- stodoła przy domu nr 32,
- dom nr 33,
- obora przy domu nr 33,
- dom nr 6,
- dom nr 31,
- obora przy domu nr 31,
- dom nr 34,
- stodoła przy domu nr 34,
- dom nr 37,
- stodoła przy domu nr 37,
- dom nr 38,
- stodoła przy domu nr 38.

TRZEBOSZOWICE

Na terenie wsi Trzeboszowice znajdują się dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej wraz z otoczeniem i murem ogrodzeniowym,
- dwór za domem nr 11.

Na terenie Trzeboszowic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej wraz z otoczeniem i murem ogrodzeniowym,
- cmentarz rzymsko-katolicki pw. św. Jadwigi,
- plebania nr 23,
- dwór za domem nr 11,
- park przy dworze,
- dawna remiza strażacka przy domu nr 77,
- stodoła za domem nr 11,
- chlewnia przy domu nr 108,
- dom w zagrodzie 40,
- spichlerz w zagrodzie nr 40,
- kapliczka przy domu nr 40,
- dom w zagrodzie nr 52,
- obora w zagrodzie nr 52,
- dom w zagrodzie nr 109,
- obora przy domu nr 109,
- dom w zagrodzie nr 110,
- stodoła w zagrodzie nr 110,
- dom w zagrodzie nr 113,
- dom nr 112b,
- dom nr 77,
- dom nr 9, 10,
- dom w zagrodzie nr 101,

- kapliczka nr przy domu nr 101,
- dom nr 103,
- dom w zagrodzie nr 98
- kapliczka przy domu nr 92 wraz z gruntem w granicach fundamentowania,
- most z tamą przy kanale ulgi,
- most drogowy nad rzeką Raczyną.

UJEŹDZIEC

Na terenie wsi Ujeździec znajdują się cztery zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kościół parafialny pw. św. Katarzyny,
- dwór,
- spichlerz przy dworze,
- park.

Na terenie Ujeźdźca znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- dom w zagrodzie nr 4,
- stodoła w zagrodzie nr 4,
- dwór nr 51,
- stodoła przy zabudowaniach dworu,
- kuźnia w niedalekiej odległości od pałacu,
- spichlerz w niedalekiej odległości od pałacu,
- park przy pałacu,
- stodoła I w niewielkiej odległości od pałacu,
- kościół parafialny pw. św. Katarzyny,
- cmentarz rzymsko-katolicki,
- dom nr 65,
- kapliczka przy domu nr 10b,
- kapliczka – 200 m od pałacu po drugiej stronie rzeki,
- most drogowy nad ciekim wodnym Czerwony Potok (Szronka) przy budynku nr 52a.

UNIKOWICE

Na terenie wsi Unikowice znajdują się dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Są to:

- kaplica,
- dom nr 39.

Na terenie Unikowic znajdują się zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- układ ruralistyczny wsi,
- kaplica w centralnej części wsi,
- dom nr 39,
- cmentarz przy drodze nr 382 w kierunku Paczkowa,
- przedszkole nr 21,
- dom w zagrodzie nr 12a,
- stodoła w zagrodzie nr 12a,

- dwór nr 24,
- stajnia przy domu nr 24,
- stodoła przy domu nr 24,
- dom nr 15,
- stodoła przy domu nr 14a,
- dom w zagrodzie nr 16,
- stodoła w zagrodzie nr 16,
- obora w zagrodzie nr 16,
- dom w zagrodzie nr 40,
- stajnia w zagrodzie nr 40,
- kapliczka przy drodze nr 382 w kierunku Paczkowa,
- most drogowy w ciągu drogi powiatowej przy budynku nr 49 przez ciek wodny Tarnawka.

WILAMOWA

Na terenie wsi Wilamowa znajduje się pięć zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego:

- kościół pw. MB Szkaplerznej,
- dom nr 12,
- domy nr 16/17,
- domy nr 36/37,
- dom nr 39.

Na terenie Wilamowej znajdują się zabytki nieruchomości ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to:

- dom nr 12,
- budynek gospodarczy przy domu nr 12,
- budynek mieszkalny nr 16,
- budynek mieszkalny nr 17,
- budynek mieszkalny nr 36/37,
- dom w zagrodzie nr 5,
- stodoła w zagrodzie nr 5,
- obora w zagrodzie nr 5,
- budynek mieszkalny nr 6,
- stodoła w zagrodzie nr 6,
- obora w zagrodzie nr 6,
- kapliczka przy domu nr 6,
- dom w zagrodzie nr 7,
- budynek mieszkalny nr 8,
- dom w zagrodzie nr 10,
- budynek mieszkalny nr 13,
- dom w zagrodzie nr 18,
- budynek gospodarczy przy domu nr 18,
- dom w zagrodzie nr 22,
- budynek mieszkalny nr 29, 29a,
- dom w zagrodzie nr 38,

- stodoła w zagrodzie nr 36 i 37,
- budynek mieszkalny nr 40,
- stodoła w zagrodzie nr 40,
- obora w zagrodzie nr 40,
- budynek mieszkalny nr 41,
- dom w zagrodzie nr 42,
- obora przy domu nr 42,
- budynek mieszkalny nr 43,
- dom w zagrodzie nr 44,
- obora w zagrodzie nr 44,
- kościół pw. MB Szkaplerznej,
- cmentarz rzymsko-katolicki,
- budynek wodociągów - przy domu nr 41.

5.2.4. ZABYTKI RUCHOME

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.). Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Dotychczas rozpoznane i poddane ochronie konserwatorskiej zabytki ruchome z terenu gminy Paczków to:

- wyposażenie kościołów w Dziewiętlicach, Gościcach, Kamienicy, Paczkowie, Starym Paczkowie, Trzeboszowicach i Ujeźdźcu,
- zegar wieżowy w Ratuszu w Paczkowie,
- wyposażenie kaplicy w Unikowicach oraz kapliczki w Trzeboszowicach,
- wyposażenie dworu w Ściborzu,
- rzeźby św. Jana Nepomucyna w Kamienicy, Paczkowie oraz Ściborzu,
- krzyż pokutny w Kamienicy,
- figura Matki Boskiej w Kamienicy
- płyta herbowa w murze przy plebani kościoła pw. św. Jana Ewangelisty w Paczkowie.

5.2.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy Paczków zlokalizowanych jest 105 stanowisk archeologicznych usytuowanych w poszczególnych miejscowościach:

- Dziewiętlice – 9 stanowisk,
- Gościce – 1 stanowisko,
- Kamienica – 11 stanowisk,
- Kozielno – 9 stanowisk,
- Paczków – 12 stanowisk,
- Stary Paczków – 20 stanowisk,
- Ścibórz – 14 stanowisk,
- Trzeboszowice – 15 stanowisk,
- Ujeździec – 3 stanowiska,
- Unikowice – 3 stanowiska,
- Wilamowa – 8 stanowisk.

Część z nich określa się jako stanowiska archiwalne, jednak zostały one wskazane na mapach ewidencyjnych w celu zwrócenia uwagi na wyjątkowość tych miejsc oraz konieczności obserwacji terenów wokół tego obszaru.

Teren gminy Paczków został w całości przebadany w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). W archiwum zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu przechowywane są wyniki badań AZP z terenu gminy Paczków w postaci kart ewidencji stanowisk archeologicznych.

Program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) realizowany jest od lat końca 70. XX w celu rozpoznania metodą badań powierzchniowych oraz za pomocą kwerend źródłowych stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz stworzenia bazy informacji o rozpoznanych stanowiskach archeologicznych.

Wyniki całościowo zrealizowanych badań stanowią podstawową bazę informacji o zasobach archeologicznych gminy Paczków, a więc liczbie, funkcji, wielkości oraz chronologii stanowisk archeologicznych i jest podstawą dla dalszych etapów badań – prac wykopaliskowych.

Wyniki badań AZP są podstawowym źródłem dla WUOZ w precyzowaniu wytycznych dla władz gminnych w zakresie ustalania stref ochrony konserwatorskich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ponadto są wyjściową dla wnioskowania o przeprowadzenie badań ratowniczych oraz nadzoru konserwatorskiego w przypadku planowanej inwestycji.

W myśl przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochroną konserwatorską objęte są wszystkie stanowiska archeologiczne zlokalizowane na obszarze gminy Paczków, tj. zarówno stanowiska rejestrowe jak i ewidencyjne.

5.2.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego została uchwalona przez UNESCO w 2003 r. Nakłada ona na Państwa – Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe: zwyczaje, obrzędy w tym m.in. rodzinne, sposoby świętowania, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym i rękodziełem,

oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Niematerialnym dziedzictwem kulturowym zajmuje się Narodowy Instytut Dziedzictwa. Na specjalnie przygotowanej stronie internetowej (niematerialne.nid.pl) odnaleźć można informacje nt. dziedzictwa niematerialnego, trybu zgłaszania wniosków oraz krajową listę, a także zapoznać się z zagrożeniami i metodami przeciwdziałania zanikaniu tych elementów dziedzictwa.

Na terenie gminy Paczków działają twórcy ludowi, zespoły regionalne, działają Stowarzyszenia Rozwoju Wsi.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa jest prowadzony przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Rejestr prowadzony jest w formie odrębnych ksiąg dla zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznych. Wpis do rejestru zabytku nieruchomości może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1). Wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków wydając decyzję administracyjną. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2). W załączniku stanowiącym aneks nr 1 „Wykaz obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków” w formie tabeli przedstawiono zestawienie ww. zabytków. Na obszarze gminy Paczków zlokalizowanych jest 103 obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego o różnej funkcji. Obejmują one m.in.:

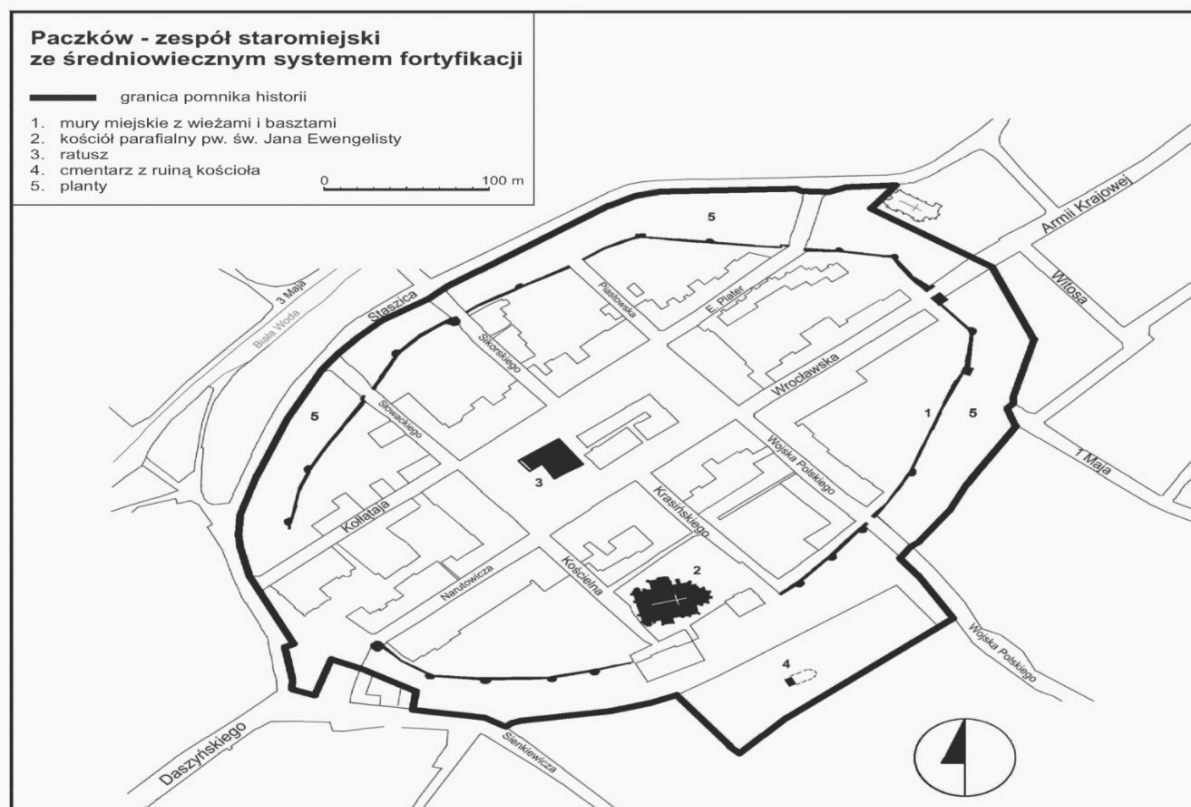
- kościoły,
- cmentarze,
- parki,
- dwory,
- dom mieszkalne,
- układ urbanistyczny miasta,
- mury obronne wraz z basztami,
- kamienice.

5.3.2. POMNIKI HISTORII

Zgodnie z art. 7 pkt 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) jedną z form ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, której dokonuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w drodze rozporządzenia, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Objęcie tą formą ochrony może dotyczyć zabytku nieruchomości wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury.

Na obszarze gminy Paczków za pomnik historii uznano zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji. Podstawę prawną stanowi Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 października 2012 r. w sprawie uznania za pomnik historii "Paczków - zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji" (Dz. U. z 2012 r. poz. 1240). Obszar pomnika historii obejmuje zespół historycznej zabudowy miasta, otoczony pierścieniem murów i plantami, wraz z cmentarzem

i ruiną kościoła po południowej stronie murów. Granica pomnika otacza planty i biegnie z południowego zachodu (skrzyżowanie ulic Daszyńskiego i Staszica) wzdłuż ul. Staszica (z wyłączeniem ulicy) do północnego naroża działki nr 336, skręca na południowy zachód i biegnie wzdłuż północno-wschodniej granicy działki nr 335 oraz południowo-wschodniej granicy działki nr 416, dochodzi do ul. Wojska Polskiego, przecina ulicę i skręca w kierunku południowo-wschodnim wzdłuż granicy działki nr 341, następnie skręca na południowy zachód, i biegnąc wzdłuż ogrodzenia dawnego cmentarza, obejmuje działkę nr 386, ponownie skręca na północny wschód do granicy działki nr 341, po czym skręca na zachód i wzdłuż południowej granicy tej działki dochodzi do ul. Narutowicza, przecina ulicę, i otaczając od południa działkę nr 378, dochodzi do ul. Staszica.

Granice obszaru pomnika historii „Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji”,
źródło: (Dz. U. z 2012 r. poz. 1240).

5.3.3. PARKI KULTUROWE

Park kulturowy, jako jedna z form ochrony zabytków (art. 7 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), może zostać utworzony na podstawie uchwały rady gminy. Uchwała rady gminy o utworzeniu parku kulturowego musi być poprzedzona zasięgnięciem opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Park kulturowy tworzy się w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Procedurę utworzenia parku kulturowego określają przepisy art. 16 ustawy z dnia o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego są natomiast wskazane w art. 17 ww. ustawy. Na obszarze gminy Paczków nie utworzono do tej pory żadnego parku kulturowego.

5.3.4. USTALENIA OCHRONY W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Zgodnie z art. 7 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) kolejną z form ochrony zabytków są ustalenia ochrony w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- decyzji o warunkach zabudowy,
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przy sporządzaniu planów miejscowych oraz studiów należy w szczególności:

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami;
- uwzględnić ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- uwzględnić ochronę innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- uwzględnić ochronę parków kulturowych;
- w zależności od potrzeb ustalić strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których wprowadza się ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami na poziomie gminy odnosi się do uwzględniania tego zagadnienia przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy określa się rozwiązania niezbędne do ochrony zabytków oraz przywracania ich do jak najlepszego stanu. W zależności od potrzeb możliwe jest ustalenie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, gdzie mogą obowiązywać określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, które mają na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W planach miejscowych ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami, a w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. Ww. dokumenty powinny uwzględniać krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz gminny program opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 11 i 17 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.) burmistrz zawiadamia o przystąpieniu do sporządzenia studium i planów miejscowych ustawowo określone instytucje i organy, informując o możliwości składania wniosków – wśród nich wojewódzki konserwator zabytków, który po otrzymaniu zawiadomienia o podjęciu uchwały intencyjnej składa

wnioski konserwatorskie, a w późniejszym etapie uzgadnia projekt planu, zaś projekt studium opiniuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dla inwestycji planowanych na obszarze, dla którego gmina nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, burmistrz wydaje decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzje o warunkach zabudowy. Zgodnie z art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym burmistrz wydaje ww. decyzje po uprzednim ich uzgodnieniu z ustawowo określonymi instytucjami i organami, wśród nich wojewódzki konserwator zabytków, który uzgadnia projekty decyzji w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Ewidencja zabytków nie jest formą ochrony zabytków, stanowi natomiast zbiór wszystkich obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych. Jest ona podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Gminna ewidencja zabytków prowadzona jest przez Burmistrza Paczkowa w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy na podstawie *Zarządzenia nr 247/2020 Burmistrza Gminy Paczków z dnia 20.05.2020 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Paczków*. W skład gminnej ewidencji zabytków wchodzi:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Na terenie gminy w ewidencji ujętych jest 605 obiektów i obszarów (aneks nr 2 – *Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków*). Dane te wymagają stałego monitoringu, jest on realizowany w gminie Paczków poprzez kontrolę i uzupełnianie ewidencji.

5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Wśród obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Paczków szczególną uwagę przykuwają zachowany zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji miasta Paczkowa, który został uznany za pomnik historii.

Widok na zabytkowy układ urbanistyczny miasta Paczkowa; źródło: Krzysztof Bucher, 08.2023 r.

Zabytkami o bardzo wysokim znaczeniu dla gminy jest ponadto zachowany układ ruralistyczny wsi Stary Paczków, Kamienica, Kozielno oraz tworzące go obiekty zabytkowe (budynki mieszkalne i gospodarcze oraz kościół parafialny), ponadto dwory w Trzeboszowicach, Ujeźdźcu, Frydrychowie, Ściborzu.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Diagnoza oraz ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Paczków została wykonana na podstawie:

- analizy kart zabytków oraz inwentaryzacji terenowej obiektów zabytkowych,
- analizy dokumentów strategicznych Gminy,
- publikacji książkowych i wydań broszurowych dotyczących gminy i regionu,
- informacji o inwestycjach zrealizowanych na terenie gminy oraz projektów do realizacji w najbliższych latach.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej wysunięto wnioski:

- znaczna część zabytków wpisanych do rejestru zabytków nie budzi zastrzeżeń,
- stan wiejskich parków zabytkowych na terenie Gminy jest zły i wymaga zabiegów pielęgnacyjnych oraz przywrócenia pierwotnej funkcji poprzez ich zagospodarowanie w urządzenia rekreacyjne (alejki, mała architektura itp.),
- prace modernizacyjne obiektów prowadzone na terenie Paczków (szczególnie ocieplenie obiektów oraz wymiana pokrycia dachowego) skutkują w wielu wypadkach zatraceniem szczególnych walorów budynków.

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego została przedstawiona poniżej.

Tabela 1 Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego gminy Paczków

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – bogaty i różnorodny zasób zabytków powstałych w różnych odstępach czasowych, – uwzględnienie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w gminnych dokumentach strategicznych i planistycznych (studium, mpzp), – podejmowanie przez władze gminy działań na rzecz poprawy walorów środowiska kulturowego, – istniejący system dotacji prac – konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z budżetu gminy, – bardzo dobrze zachowane historyczne układy ruralistyczne (w szczególności w Kamieniu Śląskim), – sieć szlaków turystycznych, – atrakcyjna i na bieżąco aktualizowana strona internetowa, – odbywające się regularnie imprezy kulturalne, – prężna działalność instytucji kultury, – aktywne, zorganizowane społeczności lokalne, – obecność znawców historii lokalnej i ich zaangażowanie, – zróżnicowany i bogaty zasób dziedzictwa kulturowego, – dobra dostępność komunikacyjna i położenie geograficzne, – walory przyrodnicze, – zwiększająca się świadomość ważności zasobów dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, – dobrze utrzymane zabytki sakralne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wtórne, niezgodne z pierwotną funkcją użytkowanie obiektów zabytkowych, powodujące niewłaściwe podziały wewnątrz oraz własności, – niewystarczające w stosunku do potrzeb fundusze na prace remontowe zabytków, – zły stan zachowania części obiektów zabytkowych, zwłaszcza prywatnych z podziałem na różne powody takiego stanu rzeczy – brak zrozumienia dla wartości zabytkowych obiektów, niewystarczające środki finansowe właścicieli obiektów zabytkowych na ich konserwację i rewaloryzację, – zły stan bezpośredniego otoczenia niektórych obiektów zabytkowych, – niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, – niepełne rozpoznanie zasobu zabytkowego, szczególnie na obszarach wiejskich, – niekorzystne prawo podatkowe, wpływające na rozbiórkę historycznej zabudowy gospodarczej na obszarach wiejskich, – zły stan większości pieców wapienniczych, – zły stan, zaniedbanie parków wiejskich, – niewystarczające zewnętrzne środki (w tym unijne i państwowe) w działania na rzecz poprawy stanu dziedzictwa kulturowego.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – zwiększająca się rola samorządu gminnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju miasta, – wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych pracami konserwatorskimi, – działania na rzecz uporządkowania przestrzeni publicznej miasta, – możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: samorządowe, państwowe, środka UE i innych, – rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, 	<ul style="list-style-type: none"> – powszechny trend niewłaściwego stosowania nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych, co prowadzi do degradacji ich wartości zabytkowych, – niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska, – częściowy zanik tradycji, związane ze zmianami stylu życia, wpływający na zmiany otoczenia, w tym likwidacja tradycyjnej roślinności ogrodów i sadów, alei i zadrzewień wiejskich, – zanikanie tradycji związanych z tzw. dziedzictwem niematerialnym, – niewykorzystanie potencjału regionu, – brak dostatecznego oznakowania zabytków,

<ul style="list-style-type: none"> – promocja przykładów dobrych praktyk opieki nad zabytkami, – tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby, – przygotowane konkretne zadania związane z rewitalizacją obiektów i obszarów zabytkowych, – współpraca z mieszkańcami (konsultacje społeczne, konkursy) angażowanie społeczności lokalnej w działania, – rosnąca wiedza i świadomość władz lokalnych o wartości dziedzictwa kulturowego, – poprawa edukacji w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym, – potencjał dziedzictwa kulturowego jako czynnika stymulującego rozwój turystyczny – wzrost roli inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w ochronie zabytków. 	<ul style="list-style-type: none"> – klęski żywiołowe.
---	---

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE - PRIORYTETY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI

Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Paczków na lata 2024-2027 będzie odbywać się w oparciu o trzy priorytety:

- **Priorytet I** – Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego,
- **Priorytet II** – Ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego,
- **Priorytet III** – Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego.

W ramach każdego z nich ustalone zostały kierunki działań oraz zaplanowane zadania do zrealizowania w okresie 2024-2027. Przyjęty sposób realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Paczków na lata 2024-2027 ma doprowadzić do:

- ugruntowania konsekwentnej polityki samorządu w sferze ochrony i opieki nad zabytkami, w tym w szczególności w sferze polityki przestrzennej,
- wdrożenia norm prawnych oraz dobrych praktyk w sferze ochrony krajobrazu kulturowego gminy,
- racjonalnego wykorzystania środków finansowych pochodzących z budżetu gminy do prowadzenia lub wspierania prac konserwatorskich przy zabytkach oraz wypracowania polityki pozyskiwania środków (na realizację zadań konserwatorskich i rewitalizacyjnych) na rzecz gminy oraz w ramach partnerstw z innymi podmiotami,
- włączenie lokalnej społeczności (partycypacja społeczna) w działania na rzecz opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym gminy i wspieranie aktywności w tej sferze instytucji kultury i organizacji społecznych,
- wspieranie działań edukacyjnych, promujących dziedzictwo materialne i niematerialne gminy, stworzenie mechanizmów wspierania w tej sferze aktywności miejskich instytucji kultury oraz organizacji społecznych.

PRIORYTETY, KIERUNKI I DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI

Priorytet I - *Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego* będzie realizowany poprzez następujące kierunki oraz przypisane tym kierunkom działania programu opieki:

1) Kierunek nr 1 – *Zahamowanie degradacji i poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego*, do którego przypisano następujące zadania:

- prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy oraz pozyskiwanie środków finansowych na ich realizację
- monitoring stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy,
- dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich obiektów zabytkowych niestanowiących własności gminy,
- coroczne przeznaczenie środków z budżetu gminy na dotację na renowację zabytków wpisanych do rejestru zabytków,
- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości finansowania prac remontowo-konserwatorskich,
- adaptacja obiektów zabytkowych celem przywrócenia lub nadania nowych funkcji,
- ochrona stanowisk archeologicznych,
- interwencje przy naruszeniach prawa budowlanego przy obiektach zabytkowych,
- rewaloryzacja/rewitalizacja zespołów zabytkowej zieleni,
- zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą;

2) Kierunek nr 2 – *Zwiększenie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne*, do którego przypisano następujące zadania:

- przedstawianie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych w materiałach promocyjnych,
- tworzenie i promocja szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych wzdłuż obiektów zabytkowych,
- oznakowanie obiektów zabytkowych z podaniem podstawowych informacji historycznych o tych obiektach,
- określenie zasad sytuowania szyldów, reklam i obiektów małej architektury,
- tworzenie iluminacji świetlnej najbardziej eksponowanych obiektów zabytkowych,
- udostępnianie obiektów zabytkowych (w tym we współpracy z ich właścicielami) dla zwiedzających;

3) Kierunek nr 3 – *Odnowa wsi w celu poprawy stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa lokalnego*, do którego przypisano następujące zadania:

- rewitalizacja/rewaloryzacja wsi, historycznych układów ruralistycznych,
- wsparcie i promocja dla wydarzeń, inicjatyw z zakresu lokalnego folkloru,
- organizacja konkursów na najpiękniejszą wieś,
- wsparcie i promocja dobrych praktyk w zakresie troski o dziedzictwo kulturowe;

Priorytet II – *Ochrona zabytków, dziedzictwa i krajobrazu kulturowego* będzie realizowany poprzez następujące kierunki oraz przypisane tym kierunkom działania programu opieki:

1) Kierunek nr 1 – *Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego*, do którego przypisano następujące zadania:

- egzekwowanie ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

- podjęcie zarządzeniem gminnej ewidencji zabytków,
 - zakładanie nowych kart adresowych dla zabytków dotychczas nierozpoznanych,
 - systematyczna aktualizacji kart adresowych o pozyskane nowe dane dot. zabytków,
 - wykreślenie obiektów nieistniejących i pozbawionych cech zabytkowych z gminnej ewidencji zabytków,
 - udostępnienie kart adresowych dla celów projektowych, badawczych, analitycznych dla odpowiednich instytucji, służb, projektantów,
 - sporządzenie sprawozdania z realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków,
 - publikacja gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na stronie internetowej Urzędu Gminy,
 - promocja istniejących wartości krajobrazowych gminy oraz jego ochrona jako tła krajobrazowego dla obiektów zabytkowych;
- 2) Kierunek nr 2 – *Ochrona układów ruralistycznych***, do którego przypisano następujące zadania:
- poprawa ładu przestrzennego wsi oraz przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy,
 - ochrona historycznie ukształtowanego układu zabudowy i układu dróg,
 - uzupełnianie zabudowy w nawiązaniu do historycznej kompozycji przestrzennej oraz formy architektonicznej zabudowy;
- 3) Kierunek nr 3 – *Stworzenie warunków prawnych i organizacyjnych do zachowania, utrzymania i ochrony dziedzictwa kulturowego***, do którego przypisano następujące zadania:
- przyjęcie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Paczków oraz okresowy monitoring jego realizacji,
 - współpraca z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- 4) Kierunek nr 4 – *Ochrona dziedzictwa archeologicznego i zabytków ruchomych***, do którego przypisano następujące zadania:
- wspieranie właścicieli zabytków ruchomych na terenie gminy Paczków w pozyskiwaniu dotacji na prace konserwatorskie,
 - wspieranie badań archeologicznych poprzez badania terenowe stanowisk archeologicznych w ramach AZP,
 - inwentaryzacja obiektów małej architektury (krzyże, kapliczki, miejsca pamięci) oraz wpisanie najcenniejszych z nich do gminnej ewidencji zabytków w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Priorytet III – *Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego* będzie realizowany poprzez następujące kierunki oraz przypisane tym kierunkom działania programu opieki:

- 1) Kierunek nr 1 – *Edukacja i popularyzacja informacji o dziedzictwie kulturowym***, do którego przypisano następujące zadania:
- udostępnienie danych o zabytkach i działaniach w zakresie dziedzictwa kulturowego na stronie internetowej Urzędu Miejskiego,
 - współpraca z właścicielami i użytkownikami bardziej cennych obiektów zabytkowych celem udostępnienia dla zwiedzających,
 - przekazywanie informacji właścicielom i użytkownikom zabytków o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków,

- przygotowywanie i prezentacja wystaw stałych i czasowych o dziedzictwie kulturowym (materialnym i niematerialnym),
- przygotowanie i promocja publikacji związanych z dziejami gminy,
- publikacja folderów promocyjnych, przewodników, map tematycznych z zakresu dziedzictwa kulturowego,
- działalność edukacyjna skierowana do młodzieży przez organizację wystaw, konkursów w tematyce dziedzictwa kulturowego gminy,
- przygotowanie kompendium wiedzy o niezbędnych pracach i obowiązkach dla właścicieli obiektów zabytkowych,
- informowanie mieszkańców gminy o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych,
- promocja wydarzeń folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych zwyczajów i obrzędów,
- popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy obiektach zabytkowych,
- opracowanie mapy obiektów zabytkowych gminy,
- wyznaczanie szlaków turystycznych wzdłuż obiektów zabytkowych.

2) Kierunek nr 2 – *Rozpoznanie badawcze elementów dziedzictwa kulturowego*, do którego przypisano następujące zadania:

- monitoring i weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne zabytków planowanych do remontu, opracowanie katalogu typowej zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków będzie opierała się na wypełnianiu określonych zadań, które mają służyć osiągnięciu ustalonych w nim priorytetów. Podstawę tego programu stanowią obowiązujące przepisy prawne oraz regulacje związane z instrumentami ekonomiczno-prawnymi, społecznymi i finansowymi. Zakłada się, że zadania opracowywanego dokumentu będą realizowane przy współpracy władz samorządowych z właścicielami obiektów zabytkowych, instytucjami działającymi w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Narodowym Instytutem Dziedzictwa – Oddziałem Terenowym w Opolu, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami. W ramach programu przewiduje się wykorzystanie następujących instrumentów w celu realizacji określonych zadań:

1) instrumenty prawne – wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych, obejmujące przepisy prawne, które regulują ochronę zabytków oraz zasady działania w tym zakresie tj.:

- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
- sporządzanie i uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w kolejnych częściach gminy, a także aktualizowanie obowiązujących dokumentów planistycznych,
- wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej,
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,

- działania mające na celu ustanawianie społecznych opiekunów zabytków na terenie gminy,
 - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- 2) instrumenty finansowe** – dotyczące środków finansowych, które są przeznaczone na ochronę i konserwację zabytków:
- finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
 - finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacji, subwencji, dofinansowań, nagród, zachęt finansowych właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych,
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
- 3) instrumenty koordynacji i współpracy** – służące koordynowaniu działań między różnymi podmiotami zaangażowanymi w ochronę zabytków:
- realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju itp.,
 - współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi – np. z uczelniami z Opolszczyzny,
 - prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych,
 - współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
 - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- 4) instrumenty społeczne** – mające na celu angażowanie społeczności lokalnej w opiekę nad zabytkami oraz podnoszenie świadomości ich wartości:
- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków,
 - prowadzenie działań edukacyjnych, promocyjnych i informacyjnych odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Paczków,
 - współdziałanie z organizacjami społecznymi i pozarządowymi,
 - wypracowanie systemu szkoleń dla właścicieli obiektów zabytkowych;
- 5) instrumenty kontrolne** – mające na celu zapewnienie odpowiedniej kontroli i nadzoru nad przestrzeganiem przepisów związanych z ochroną zabytków:
- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
 - monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego,
 - monitorowanie stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
 - ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy,
 - prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W myśl art. 87 ust. 1 i ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) Gminny Program Opieki nad Zabytkami sporządza się na okres czterech lat, a wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata, sprawozdania z realizacji tego programu, które następnie przedstawia radzie gminy. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami mogą obejmować następujące zagadnienia:

- zgodność z celami programu – ocena powinna uwzględniać stopień, w jakim działania podejmowane w ramach programu przyczyniają się do realizacji określonych celów ochrony i opieki nad zabytkami. Program powinien być oceniany pod kątem skuteczności w osiągnięciu założonych rezultatów;
- stan zabytków – ocena powinna uwzględniać stan zabytków objętych programem w porównaniu z ich stanem na początku programu. Należy sprawdzić, czy działania podejmowane w ramach programu przyczyniają się do poprawy stanu zabytków, czy też występuje ich degradacja lub pogorszenie;
- wykorzystanie środków finansowych – ocena powinna obejmować skuteczność wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na realizację programu. Należy sprawdzić, czy środki są alokowane w sposób efektywny i zgodny z priorytetami programu oraz czy przyczyniają się do osiągnięcia założonych celów;
- współpraca i partnerstwo – ocena powinna uwzględniać stopień zaangażowania i efektywność współpracy między różnymi podmiotami zaangażowanymi w ochronę i opiekę nad zabytkami, takimi jak organy administracji publicznej, organizacje pozarządowe, właściciele zabytków itp. Ocena powinna uwzględniać również stopień zaangażowania społeczności lokalnej i innych interesariuszy w proces opieki nad zabytkami;
- działania edukacyjne i świadomość społeczna – ocena powinna sprawdzić skuteczność działań podejmowanych w ramach programu w zakresie edukacji, podnoszenia świadomości społecznej i promocji znaczenia zabytków. Należy ocenić, czy program przyczynia się do wzrostu świadomości społecznej na temat dziedzictwa kulturowego i zachęca do zaangażowania się w opiekę nad zabytkami.

Kryteriami i miernikami oceny realizacji programu powinny zatem być przede wszystkim:

- poziom wydatków z budżetu Gminy Paczków na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość pozyskanych środków zewnętrznych (z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, dotacji, subwencji, dofinansowań, nagród, zachęt finansowych właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych) na prace przy zabytkach,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów zabytkowych poddanych pracom remontowo-konserwatorskich,
- zakres wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- ilość wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- ilość przeprowadzonych aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków,
- ilość oznakowanych obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- ilość tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych,
- ilość tras rowerowych, ścieżek przyrodniczych propagujących dziedzictwo kulturowe i zasoby przyrodnicze gminy,
- poziom pokrycia obszary gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,

- ilość zagadnień związanych z zabytkami ujętych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- ilość szkoleń bądź udział pracowników gminy w szkoleniach związanych z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego,
- ilość zrealizowanych konkursów, działań edukacyjnych, wystaw na terenie gminy o tematyce związanej z ochroną zabytków,
- ilość wystaw stałych i czasowych poświęconych dziedzictwu kulturowemu w gminie,
- ilość działań dotyczących promocji dziedzictwa kulturowego w gminie,
- ilość akcji edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego,
- ilość akcji propagujących szlaki kulturowe i ich tworzenie,
- ilość wydanych publikacji zawierających informacje na temat dziedzictwa kulturowego gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zapis art. 5 obowiązującej ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) wskazuje, iż właściciel lub posiadacz zabytku ma obowiązek sprawowania opieki nad nim, co obejmuje następujące aspekty:

- naukowe badanie i dokumentowanie zabytku – właściciel lub posiadacz zabytku powinien zapewnić przeprowadzenie badań naukowych oraz odpowiednie dokumentowanie zabytku. Dotyczy to zbierania i udostępniania informacji o jego historii, znaczeniu oraz wszelkich istotnych danych;
- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku – właściciel lub posiadacz zabytku jest odpowiedzialny za prowadzenie działań mających na celu konserwację, restaurację oraz prace budowlane, które utrzymają zabytek w dobrym stanie technicznym i wizualnym;
- zabezpieczanie i utrzymywanie zabytku oraz jego otoczenia – właściciel lub posiadacz zabytku ma za zadanie chronić go przed uszkodzeniami, degradacją oraz niekorzystnymi czynnikami zewnętrznymi. Odpowiada także za utrzymanie otoczenia zabytku w odpowiednim stanie, tak aby sprzyjało jego prezentacji i wartości.
- korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości – właściciel lub posiadacz zabytku powinien dbać o to, aby korzystanie z niego odbywało się w sposób zgodny z zasadami ochrony zabytków. Powinien podejmować działania, które zapewnią trwałe zachowanie wartości zabytku, np. poprzez odpowiednie użytkowanie, ekspozycję czy zarządzanie ruchem turystycznym;
- popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury – właściciel lub posiadacz zabytku powinien propagować wiedzę na temat zabytku, jego wartości historycznej i kulturowej. Może to obejmować organizację edukacyjnych działań, promocję zabytku wśród społeczności lokalnej i szerszego kręgu osób zainteresowanych.

Finansowanie tych działań nie spoczywa jedynie na właścicielu zabytku, ale również na każdym podmiocie posiadającym prawo do zabytku, czyli np., osobie fizycznej, czy jednostce organizacyjnej. W odniesieniu do jednostki samorządu terytorialnego, która posiada tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Ochrona i opieka nad zabytkami, jak również wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej, popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane ze źródeł publicznych, jak i od podmiotów prywatnych (zależnie od rodzaju podejmowanych działań). Środki publiczne na te cele są pozyskiwane z budżetów jednostek

samorządów terytorialnych na wszystkich szczeblach, dotacji udzielanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz funduszy europejskich. Natomiast podmioty prywatne, takie jak osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne oraz kościelne, również wnoszą wkład finansowy w ochronę zabytków.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Kwestie związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1733). Dotacja może być udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innym podmiotom będącym właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, lub posiadającym taki zabytek w trwałym zarządzie (art. 73 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami). Jej celem jest wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, które są planowane do wykonania w roku składania wniosku lub w kolejnym roku, lub też może być udzielona w formie refundacji już poniesionych kosztów prac, pod warunkiem, że wniosek zostanie złożony przed upływem 3 lat od zakończenia prac. Jeśli chodzi o refundację, wniosek powinien być złożony w roku następnym po zakończeniu wszystkich prac konserwatorskich i robót budowlanych, które kwalifikują się do dofinansowania. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister, a także wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda (art. 74 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami).

Szczegółowy wykaz prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, które mogą podlegać dofinansowaniu, określono w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wśród nich znajdują się: sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich, przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych, wykonanie dokumentacji konserwatorskiej, opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich, wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego, sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku, odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności, odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych, działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu, zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy

zabytku wpisanym do rejestru, zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jeśli natomiast zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może wynieść do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót (art. 78 ust. 1-2 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami).

Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dotacja na prace przy zabytku w gminie Paczków, który został wpisany do rejestru zabytków lub znajduje się w gminnej ewidencji zabytków, jest udzielana zgodnie z przepisami artykułu 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) oraz na podstawie uchwały Nr XXXIX/423/2018 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 27 marca 2018 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego.

Dotacje gminne

W myśl art. 81 ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach stanowi obowiązek jednostki samorządu terytorialnego. Jeśli jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest dodatkowo jej zadaniem własnym. Tryb i zasady postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na w/w prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, w gminie Paczków, określa specjalna uchwała nr LXI/457/2023 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 9 lutego 2023 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, sposobu jej rozliczania oraz sposobów kontroli w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków

Dotacje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz kościelny

Fundusz Kościelny został powołany na podstawie przepisów zawartych w ustawie z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczenia proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzenia Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) w celu rekompensaty kościołom za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, które posiadają uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Fundusz Kościelny może zostać przyznany na realizację zadań związanych z konserwacją i remontami obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo. Wśród takich zadań znajdują się m.in. remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymiana zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej. W wyjątkowych sytuacjach istnieje możliwość finansowania z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych, takich jak instrumenty muzyczne czy dzwony, oraz stałych elementów wystroju

wnętrz, takich jak ołtarze, polichromie, freski czy posadzki. Jednakże, zgodnie z zasadą, prace związane z otoczeniem obiektu, takie jak chodniki, ogrodzenia czy trawniki, nie są finansowane z tego źródła.

Programy Operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z głównych źródeł finansowania działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami są środki pochodzące z budżetu państwa, będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Minister corocznie ogłasza odpowiednie programy, które umożliwiają wykorzystanie tych środków. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego są ogłaszane na stronie internetowej ministerstwa. W 2023 r., na stronie <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2023>, można znaleźć m.in. następujące programy dedykowane ochronie i opiece nad zabytkami:

- „Ochrona zabytków” – którego nadrzędnym celem jest zabezpieczenie i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez przeprowadzanie prac konserwatorskich i rewaloryzacyjnych zarówno dla zabytków nieruchomych, jak i ruchomych. Dodatkowo, istotnym aspektem jest udostępnianie tych zasobów dla celów publicznych, aby umożliwić społeczeństwu ich odkrywanie i doświadczanie. Aby osiągnąć cele programu, istotne jest podjęcie działań mających na celu ochronę, zachowanie i utrwalenie substancji zabytków. W ramach programu dotacyjnego nie będą uwzględniane projekty, które zakładają adaptację, przebudowę lub znaczącą rekonstrukcję obiektów zabytkowych;
- „Ochrona zabytków archeologicznych” – którego celem jest zapewnienie ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez wsparcie kluczowych działań związanych z tym obszarem. Zadania te obejmują identyfikację i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego, a także opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych;
- „Wspieranie działań muzealnych” – którego celem jest udzielanie wsparcia dla działań związanych z opieką konserwatorską muzeów, archiwów i księgozbiorów, a także prezentacją ich zbiorów w atrakcyjnej formie - poprzez projekty wystawiennicze i wydawnicze, które przyczyniają się do poszerzania wiedzy i poznawania. Główny nacisk w ramach programu jest kładziony na kompleksowe projekty o wysokiej wartości merytorycznej oraz innowacyjnych rozwiązaniach aranżacyjnych, wzbogaconych o odpowiednio wykorzystane elementy multimedialne. Podstawowym rezultatem finansowanego programu powinno być wzmocnienie muzeów i innych podmiotów działających w tym obszarze jako istotnych ośrodków kultury, które przyczyniają się do kształtowania świadomości historycznej i tożsamości kulturowej obywateli, stanowiąc kluczowy element współczesnej przestrzeni społecznej;
- „Kultura ludowa i tradycyjna” – którego celem jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, w tym transformacją poszczególnych elementów oraz ich współczesnymi kontekstami ich występowania. Program ma na celu m.in. wspieranie działań dotyczących zarówno materialnego, jak i niematerialnego wymiaru dziedzictwa kulturowego. Ważne jest gromadzenie, dokumentowanie i archiwizowanie zarówno materialnych, jak i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych, opracowywanie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i popularyzacji, a także rozwijanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie kontaktów interdyscyplinarnych i międzyrodowiskowych;
- „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” – którego celem jest doskonalenie stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego, które znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, a także propagowanie wiedzy na jego temat. Założeniem programu jest stworzenie odpowiednich warunków do skutecznej ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego obejmującego zarówno dziedzictwo materialne z okresu I i II Rzeczypospolitej, jak i dorobek kulturowy polskiej emigracji powstały po 1945 roku;

- „Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju” – którego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad ważnymi miejscami pamięci, które stanowią materialne świadectwo dla narodowej tożsamości. Program promuje również działania mające na celu upowszechnienie wiedzy o miejscach, faktach i postaciach związanych z walką i męczeństwem. Założeniem programu jest również zapewnienie kompleksowej opieki nad miejscami pamięci i trwałych upamiętnień, polegającej m.in. na: dokumentowaniu miejsca pamięci i wydarzeń oraz osób z nimi związanych, ich naukowym badaniu; przeprowadzanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, a także zabezpieczanie i utrzymanie miejsc pamięci oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie. Dodatkowo, program dąży do zachowania autentyczności i wartości miejsc pamięci, a także do popularyzacji i upowszechniania wiedzy o ich znaczeniu dla historii, dziedzictwa narodowego i tożsamości.
- „Promesa dla Kultury” – którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich w dziedzinie rozwoju kultury. Głównym zamierzeniem jest udostępnienie środków finansowych na pokrycie tzw. wkładu własnego dla projektów realizowanych w ramach programów europejskich. Ponadto program ma również na celu dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi określonymi w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich;
- „Edukacja kulturalna” – którego celem jest wspieranie zadań związanych z edukacją kulturalną, które są istotne dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe zostanie skierowane na projekty, które obejmują działania edukacyjno-animacyjne, mające na celu stymulację kreatywności i aktywizację uczestników z różnych grup wiekowych i społecznych. Głównym rezultatem zadań, które będą wspierane w ramach programu, powinno być podniesienie poziomu kompetencji artystycznych i twórczych u uczestników, a także kształtowanie świadomości, że kultura jest nieodłącznym elementem rozwoju osobistego i społecznego;
- „Kultura cyfrowa” – którego celem jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystania zasobów cyfrowych w celach popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, w tym poprzez opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego. Projekty realizowane w ramach programu powinny skupiać się na digitalizacji cennych zbiorów, takich jak muzealia, starodruki, księgozbiory oraz inne cenne obiekty dziedzictwa nieruchomego, a także archiwalia i zbiory filmowe, zwłaszcza w przypadkach, gdy dostęp do tych zbiorów jest ograniczony dla odbiorców.

Fundusze unijne

Oprócz głównych źródeł finansowania, takich jak środki publiczne z budżetu państwa i budżetów samorządów, finansowanie odbywa się także dzięki znaczącemu wsparciu funduszy pochodzących z Unii Europejskiej. Aktualne informacje na temat europejskich funduszy strukturalnych oraz działających w ich ramach programów można znaleźć na stronach internetowych: Portalu Funduszy Europejskich (<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>) oraz Programu Interreg Europa Środkowa 2021-2027 (<https://www.interreg-central.eu/>).

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Dotacje dot. realizacji uchwały nr LXI/457/2023 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 9 lutego 2023 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, sposobu jej rozliczania oraz sposobów kontroli w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków będą przyznawane w 2024 r. Obecnie trwa procedura po czym będą podejmowane uchwały o przyznaniu

konkretnej kwoty dotacji. Prace przy zabytkach będą rozpoczęte najprawdopodobniej nie wcześniej niż w 2024 r.

W latach 2016-2023 na podstawie Uchwały nr nr X/73/07 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 23 sierpnia 2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków udzielono czterech dotacji na łączną kwotę blisko 60 000 zł.

W okresie obowiązywania Program Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Paczków na lata 2024-2027, gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczane na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

12. LITERATURA I ŹRÓDŁA

Dokumenty strategiczne, plany, programy:

- 1) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 (Uchwała nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.)
- 2) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020
- 3) Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 roku)
- 4) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)
- 5) Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” (uchwała Rady Ministrów Nr 16 z dnia 5 lutego 2013 r.)
- 6) Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 (Uchwała nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r.)
- 7) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (Uchwała nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r.)
- 8) Program Opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023 (uchwała nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.)
- 9) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114, poz. 946)
- 10) Studium historyczno-ruralistyczne Starego Paczkowa, mgr Teresa Palacz, Poznań 2011
- 11) Studium historyczno-konserwatorskie miasta Paczków, Artur Kwaśniewski, Wrocław 2019
- 12) Studium krajobrazu kulturowego gminy Paczków, dr hab. inż. arch. Irena Niedźwiecka-Filipiak, Wrocław 2010
- 13) Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2023 (uchwała Nr XXI/173/2020 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 maja 2020 r.)
- 14) Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019 (uchwała Nr XXI/157/2016 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 kwietnia 2016 r.)
- 15) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Paczków (uchwała nr XLVIN/389/2018 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 25 kwietnia 2018 r.)
- 16) Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Paczków do roku 2023 (uchwała Nr XXVI/190/2016 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 września 2016 r.)
- 17) Program Ochrony Środowiska dla Gminy Paczków na lata 2018-2022 z perspektywą do 2026 r. (uchwała Nr II/12/2018 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 20 grudnia 2018 r.)

Akty prawne – ustawy i rozporządzenia:

- 1) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.)
- 2) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.)
- 3) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.)
- 4) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682, z późn. zm.)
- 5) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, z późn. zm.)
- 6) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916, z późn. zm.)
- 7) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2023 r. poz. 344)
- 8) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571)
- 9) Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70)
- 10) Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2409)
- 11) Ustawa z dnia 9 października o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485, z późn. zm.)
- 12) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, z późn. zm.)
- 13) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194, z późn. zm.)
- 14) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385)
- 15) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393)
- 16) Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r. poz. 553, z późn. zm.)
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny (Dz. U. z 2015 r. poz. 1733).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56),
- 19) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81),
- 20) Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa, udzielania dotacji celowej na zadania nim objęte oraz udzielania dofinansowań podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. z 2021 r. poz. 721),
- 21) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153),
- 22) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1304, z późn. zm.),

- 23) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259),
- 24) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 979),
- 25) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1470),
- 26) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwolenia na stały wywóz za granicę dobra kultury niebędącego zabytkiem, objętego zwrotem na terytorium państwa obcego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1590),
- 27) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Paczków:

- 1) Uchwała nr 170/96 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 16 sierpnia 1996 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- 2) Uchwała nr XXIV/207/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 stycznia 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- 3) Uchwała nr XXIV/208/2001 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 stycznia 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Paczków,
- 4) Uchwała nr V/28/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- 5) Uchwała nr V/29/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa,
- 6) Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnicy i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej,
- 7) Uchwała nr XII/67/03 z Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 18 września 2003 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczkowa w rejonie ulic Stanisława Staszica, Ignacego Daszyńskiego i Górskiej,
- 8) Uchwała nr XII/68/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 18 września 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie obejścia drogowego w ciągu drogi krajowej nr 46 w Paczkowie,
- 9) Uchwała nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków,
- 10) Uchwała nr XXXV/214/05 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego drogi dojazdowej od ulicy Armii Krajowej do oczyszczalni ścieków w Paczkowie,
- 11) Uchwała nr XVII/127/08 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 28 marca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewd. 932/2, 930/2 i 930/7 położonych w Paczkowie,
- 12) Uchwała nr XXXVIII/276/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę nr ewid. 469/2, położoną w Paczkowie,

- 13) Uchwała nr XXXVIII/277/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działki nr ewd. 330, 389/3, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 535/5, 554, 567, 568, 584, 609/6 cz., 609/7, 609/8, 614/5, 643, 644, 645, 646/13, 680/1, 701/3, 701/4, 701/5, 701/8, 701/9, 701/10, 701/11, 701/12, 879/1, 919/4, 919/6, 992/7, 1181/6, 1195, 1216/1, położone w Paczkowie,
- 14) Uchwała nr XXXIII/283/2013 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 31 października 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Paczków, obejmującego działki nr 427/10, 277/2, 418/17, 418/3, 418/5, 418/6, 418/12, 418/13, 418/14, 418/16,
- 15) Uchwała nr XIII/96/2019 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 26 września 2019 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 482/1, 482/2, 482/3, 481 obręb Stary Paczków, 78/13 obręb Unikowice, 1157/4 obręb Paczków,
- 16) Uchwała nr XXXII/255/2021 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa,
- 17) Uchwała nr XXXVII/301/2021 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 września 2021 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 324, 325, 326, 327, 381, 382, 383, 384, 385/1, 385/2, 386/1, 386/2, 387/1, 387/2, 388/1, 388/2, 389/1, 389/2, 390/2, 390/4, 390/5, 390/6, 391/1, 391/2, 392/1, 392/2, 393/1, 393/2, 394/1, 394/2, 395/1, 395/2, 412 obręb Kozielno, Gmina Paczków-obszar wiejski,
- 18) Uchwała nr LVIII/433/2022 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa .

Strony internetowe:

- 1) www.nid.pl
- 2) www.wuozopole.pl
- 3) [www. https://paczkow.bip.net.pl/](https://paczkow.bip.net.pl/)
- 4) www.gov.pl/web/kultura/polityka-kulturalna-dokumenty
- 5) www.gov.pl/web/kultura/programy-2023
- 6) <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>
- 7) <https://www.interreg-central.eu>
- 8) <https://www.palaceslaska.pl/index.php/index-alfabetyczny/l/798-lisie-katy>
- 9) <https://www.palaceslaska.pl/index.php/index-alfabetyczny/u/1556-ujezdziec>
- 10) <http://psptrzeboszowice.szkolnastrona.pl/index.php?c=article&id=6>
- 11) <https://www.palaceslaska.pl/index.php/index-alfabetyczny/ss/1488-sciborz>
- 12) https://polska-org.pl/3345597,Mala_historia_Sciborza_i_dworu.html

13. ANEKSY**13.1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW**

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR REJ.	DATA WPISU	DATA POWSTANIA
1.	GOŚCICE	kościół pw. św. Mikołaja	Gościce	18/50	20.02.1950 r.	XVII w., 1853 r.
2.	GOŚCICE	dom gminny	Gościce	1667/66	23.09.1966 r.	XIX w.
3.	KAMIENICA	kościół parafialny pw. św. Jerzego	Kamienica	86/2009	24.03.2009 r.	1914 r.
4.	KAMIENICA	mur kościelny z bramami	Kamienica	1680/66	26.09.1966 r.	XVI w.
5.	KAMIENICA	dom nr 7	Kamienica 7	1682/66	26.09.1966 r.	XIX w.
6.	KAMIENICA	dom nr 27	Kamienica 27	1683/66	26.09.1966 r.	XIX w.
7.	KAMIENICA	dom nr 82	Kamienica 82	1684/66	26.09.1966 r.	XIX w.
8.	KAMIENICA	dom gminny nr 93, ob. poczta	Kamienica	1681/66	26.09.1966 r.	XIX w.
9.	KAMIENICA	dom nr 27	Kamienica 27	1683/66	26.09.1966 r.	XIX w.
10.	KOZIELNO	folwark nr 27	Kozielno 27	1687/66	26.09.1966 r.	XIX w.
11.	KOZIELNO	dom nr 35	Kozielno 35	1688/66	26.09.1966 r.	XIX w.
12.	LISIE KĄTY	dwór i baszta z zabudowaniami (kaplica, gołębnik)	Lisie Kąty	935/64	03.06.1964 r.	1600 r., 2 poł. XIX w.
13.	PACZKÓW	stare miasto w ramach średniowiecznych założeń	Paczków	37/49	10.06.1949 r.	
14.	PACZKÓW	kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty	Paczków	17/50	22.05.1950 r.	1361-89 r., XV, XVI w.
15.	PACZKÓW	ruina kościoła cmentarnego pw. św. Jana Ewangelisty	Paczków	1116/66	05.02.1966 r.	1604-1606 r.
16.	PACZKÓW	kaplica pw. św. Mikołaja	Paczków	1536/66	12.08.1966 r.	XIX w.
17.	PACZKÓW	kościół zakonny Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy	Paczków	83/2009	28.02.2009 r.	1902 - 1903 r.
18.	PACZKÓW	zespół murów miejskich z basztami: wieża Wrocławska, wieża Ząbkowicka, wieża Kłodzka	Paczków	923/64	01.06.1964 r.	XIV-XVI w., XIX w.
19.	PACZKÓW	planty miejskie	Paczków	283/91	10.01.1991 r.	po 1846 r.

20.	PACZKÓW	dom	Armii Czerwonej 3	1562/66	16.08.1966 r.	XIX w.
21.	PACZKÓW	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 5	2401/2000	27.11.2000 r.	4 ćw. XIX w.
22.	PACZKÓW	dom	ul. Daszyńskiego 36	1563/66	16.08.1966 r.	XIX w.
23.	PACZKÓW	willa	ul. Jagiellońska 6	2122/86	15.05.1986 r.	ok. 1890 r.
24.	PACZKÓW	park	ul. Jagiellońska	2122/86 179/88	15.05.1986 r. 26.07.1988 r.	ok. poł. XIX w.
25.	PACZKÓW	dom mieszkalny	ul. Kołłątaja 8	2362/96	20.12.1996 r.	XIX/XX w.
26.	PACZKÓW	dom	ul. Kościelna 11	1564/66	16.08.1966 r.	XIX w.
27.	PACZKÓW	dom	ul. Kościuszki 4	1571/66	17.08.1966 r.	XIX w.
28.	PACZKÓW	otoczenie willi z parkiem	w granicach dz. nr 466/1 przy ul. Kościuszki 4	254/2016	15.07.2016 r.	
29.	PACZKÓW	dom	ul. Narutowicza 2	1566/66	17.08.1966 r.	XVII, XIX w.
30.	PACZKÓW	dom	ul. Narutowicza 8	1565/66	16.08.1966 r.	XVII, XIX w.
31.	PACZKÓW	dom	ul. Narutowicza 10	1567/66	17.08.1966 r.	XVIII-XIX w.
32.	PACZKÓW	budynek mieszkalny	ul. Narutowicza 16	A-2361	07.10.1996 r.	
33.	PACZKÓW	dom-kamienica	ul. Plater 2	139/201	29.12.2010 r.	XVIII w.
34.	PACZKÓW	willa z parkiem	ul. Pocztowa 19	2323/93	07.09.1993 r.	XIX/XX w.
35.	PACZKÓW	ratusz z wieżą ratuszową	Rynek 1	924/64	02.06.1964 r.	1550 r., 1821-2 r.
36.	PACZKÓW	dom	Rynek 3	1190/66	10.03.1966 r.	XVII w.
37.	PACZKÓW	dom	Rynek 4	1537/66	12.08.1966 r.	XVII, XIX w.
38.	PACZKÓW	dom	Rynek 5	1538/66	12.08.1966 r.	XVII, XIX w.
39.	PACZKÓW	dom	Rynek 6	431/58	08.10.1958 r.	XVIII w.
40.	PACZKÓW	dom	Rynek 7	1539/66	12.08.1966 r.	XVIII - XIX w.
41.	PACZKÓW	dom	Rynek 8	1540/66	13.08.1966 r.	XIX w.
42.	PACZKÓW	dom	Rynek 9	1541/66	13.08.1966 r.	
43.	PACZKÓW	dom	Rynek 10	1542/66	13.08.1966 r.	XIX w.

44.	PACZKÓW	dom	Rynek 14	1543/66	13.08.1966 r.	I poł. XIX w.
45.	PACZKÓW	dom	Rynek 15	1544/66	13.08.1966 r.	XIX w.
46.	PACZKÓW	dom	Rynek 16	1545/66	13.08.1966 r.	XIX w.
47.	PACZKÓW	dom	Rynek 17	1546/66	13.08.1966 r.	XVIII/XIX w.
48.	PACZKÓW	dom	Rynek 18	1547/66	13.08.1966 r.	XIX w.
49.	PACZKÓW	budynek (kamienica)	Rynek 19	2404/2001	14.03.2001 r.	pocz. XX w.
50.	PACZKÓW	dom	Rynek 20	741/64	17.03.1964 r.	XVIII/XIX w.
51.	PACZKÓW	dom	Rynek 22	1191/66	10.03.1966 r.	XVIII w.
52.	PACZKÓW	dom	Rynek 23	1192/66	10.03.1966 r.	XIX w.
53.	PACZKÓW	dom	Rynek 25	925/64	02.06.1964 r.	1600 r.
54.	PACZKÓW	kamienica wraz z gruntem w granicach fundamentowania	Rynek 26	268/2017	13.03.2017 r.	k. XIX w.
55.	PACZKÓW	dom	Rynek 27	1548/66	13.08.1966 r.	XIX w.
56.	PACZKÓW	dom	Rynek 28	1549/66	13.08.1966 r.	XIX w.
57.	PACZKÓW	dom	Rynek 29	1550/66	13.08.1966 r.	
58.	PACZKÓW	dom	Rynek 31	1551/66	13.08.1966 r.	XIX w.
59.	PACZKÓW	dom	Rynek 33	1552/66	13.08.1966 r.	XV/XVI, XIX w.
60.	PACZKÓW	dom	Rynek 35	926/64	02.06.1964 r.	1560 r.
61.	PACZKÓW	dom	Rynek 36	1193/66	10.03.1966 r.	XVIII w.
62.	PACZKÓW	dom	Rynek 38	1553/66	16.08.1966 r.	XIX w.
63.	PACZKÓW	dom	Rynek 39	1554/66	16.08.1966 r.	XVI/XVII, XIX w.
64.	PACZKÓW	dom	Rynek 40	1555/66	16.08.1966 r.	XVI/XVII, XIX w.
65.	PACZKÓW	dom	Rynek 43	1556/66	16.08.1966 r.	XIX w.
66.	PACZKÓW	dom	Rynek 44	1557/66	16.08.1966 r.	XIX w.
67.	PACZKÓW	dom	Rynek 48	742/64	17.03.1964 r.	XVIII w.
68.	PACZKÓW	dom	Rynek 49	1559/66	16.08.1966 r.	XVII, XIX w.

69.	PACZKÓW	dom,	Rynek 50	1560/66	16.08.1966 r.	XIX w.
70.	PACZKÓW	dom	Rynek 52	1561/66	16.08.1966 r.	XIX w.
71.	PACZKÓW	dom	Rynek 55	2197/89	29.08.1989 r.	1870 r.
72.	PACZKÓW	dom, folwark (czworak, brama wjazdowa)	ul. Sienkiewicza 6	1572/66	17.08.1966 r.	XIX w.
73.	PACZKÓW	dom,	ul. Sienkiewicza 8	1568/66	17.08.1966 r.	XIX w.
74.	PACZKÓW	dom	ul. Słowackiego 1	1569/66	17.08.1966 r.	XVIII/XIX w.
75.	PACZKÓW	dom mieszkalny	ul. Słowackiego 8	605/59	22.10.1959 r.	XVIII w.
76.	PACZKÓW	kamienica wraz z gruntem w granicach fundamentowania	ul. Staszica 11	287/2018	22.10.2018 r.	k. XIX w.
77.	PACZKÓW	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 4	1919/67	23.10.1967 r.	I poł. XIX w.
78.	PACZKÓW	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 17	1920/67	23.10.1967 r.	I poł. XIX w.
79.	PACZKÓW	dom	ul. Wojska Polskiego 23	1194/66	10.03.1966 r.	XVIII w.
80.	PACZKÓW	dom	ul. Wrocławska 6	1570/66	17.08.1966 r.	XVIII/XIX w.
81.	PACZKÓW	dom	ul. Wrocławska 10	970/65	28.01.1966 r.	poł. XIX w.
82.	PACZKÓW	folwark	Paczków, ul. Robotnicza	1701/66	27.09.1966 r.	XIX w.
83.	STARY PACZKÓW	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	Stary Paczków	1123/66	08.02.1966 r.	XV, XIX w.
84.	STARY PACZKÓW	dom gminny	Stary Paczków	1705/66	27.09.1966 r.	XIX w.
85.	FRYDRYCHÓW	dwór nr 68	Frydrychów 68	928/64	02.06.1964 r.	1668 r.
86.	FRYDRYCHÓW	zespół podworski: oficyna oraz pozostałości dawnego parku	Frydrychów	2346/95	15.02.1995 r.	pocz. XIX w.
87.	FRYDRYCHÓW	zespół podworski: stajnia oraz pozostałości dawnego parku	Frydrychów	2346/95	15.02.1995 r.	pocz. XIX w.
88.	FRYDRYCHÓW	park	Frydrychów	95/84	28.01.1984 r.	XIX/XX w.
89.	FRYDRYCHÓW	dawny zajazd	Frydrychów	1706/66	28.09.1966 r.	XIX w.
90.	TRZEBOSZOWICE	kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej wraz z otoczeniem i murem ogrodzeniowym	Trzeboszowice	235/2015	15.07.2015 r.	IV ćw. XIX w.
91.	TRZEBOSZOWICE	dwór	Trzeboszowice	1026/65	21.05.1965 r.	1800 r.
92.	TRZEBOSZOWICE	kapliczka przy domu nr 92 wraz z gruntem w granicach fundamentowania	Trzeboszowice	279/2017	06.09.2017 r.	

93.	UJEŹDZIEC	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	Ujeździec	112/2010	18.03.2010 r.	
94.	UJEŹDZIEC	dwór z zabudowaniami: dwór	Ujeździec	1027/65	09.06.1965 r.	XVI, XIX w.
95.	UJEŹDZIEC	dwór z zabudowaniami: spichlerz	Ujeździec	1027/65	09.06.1965 r.	1 poł. XIX w.
96.	UJEŹDZIEC	park	Ujeździec	96/84	28.01.1984 r.	2 poł. XIX w.
97.	UNIKOWICE	kaplica	Unikowice	1710/66	28.09.1966 r.	1774 r.
98.	UNIKOWICE	dom nr 39	Unikowice 39	1711/66	28.09.1966 r.	XVIII/XIX w.
99.	WILAMOWA	kościół pw. MB Szkaplerznej	Wilamowa	220/2014	16.09.2014 r.	1828 r.
100.	WILAMOWA	dom nr 12	Wilamowa 12	1713/66	28.09.1966 r.	XIX w.
101.	WILAMOWA	dom nr 16/17 (dwa domy)	Wilamowa 16/17	1714/66	28.09.1966 r.	XIX w.
102.	WILAMOWA	dom nr 36/37 (dwa domy)	Wilamowa 36/37	1715/66	28.09.1966 r.	XIX w.
103.	WILAMOWA	dom nr 39	Wilamowa 39	1716/66	28.09.1966 r.	XIX w.

13.2. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

NR GEZ	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES
1	Paczków	układ urbanistyczny starego miasta w ramach założenia średniowiecznego	Paczków
2	Paczków	zespół murów miejskich z basztami łupinowymi	Paczków
3	Paczków	wieża bramna Wrocławska (d. Dolna) w obrębie murów miejskich	u wylotu ul. Wrocławskiej
4	Paczków	wieża bramna Kłodzka (d. Górna) w zespole murów miejskich	u wylotu ul. Narutowicza
5	Paczków	wieża bramna Ząbkowicka (d. Łazienna) w zespole murów miejskich	u wylotu ul. Sikorskiego
6	Paczków	planty miejskie	wokół staromiejskiego układu urbanistycznego
7	Paczków	park	ul. Jagiellońska
8	Paczków	kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty	ul. Kościelna
9	Paczków	kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy (d. kościół ewangelicki)	ul. Staszica
10	Paczków	ruina kościoła cmentarnego (d. kościoła parafialnego)	ul. Wojska Polskiego
11	Paczków	kaplica pw. św. Mikołaja	ul. Armii Krajowej 23
12	Paczków	kaplica - dzwonnica	ul. Robotnicza
13	Paczków	kaplica	ul. Jana Pawła II
14	Paczków	cmentarz komunalny	ul. Jana Pawła II
15	Paczków	cmentarz żydowski	
16	Paczków	dawny cmentarz parafialny	Wojska Polskiego 18
17	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Armii Krajowej 1
18	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 2
19	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 3
20	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 5
21	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 6
22	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 7
23	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 11
24	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 12
25	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 13
26	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 14
27	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 16
28	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 17
29	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 20
30	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Armii Krajowej 21
31	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 28
32	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 30
33	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 32
34	Paczków	budynek zakładu kamieniarskiego	ul. Armii Krajowej 31a

35	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 34
36	Paczków	dom	ul. Armii Krajowej 35
37	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Armii Krajowej 37
38	Paczków	budynek mieszkalny (d. budynek biurowy zakładów)	ul. Armii Krajowej 40
39	Paczków	budynek zakładów mięsnych	ul. Armii Krajowej 40
40	Paczków	budynek pomocniczy przy zakładach mięsnych	ul. Armii Krajowej 40
41	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Armii Krajowej 42
42	Paczków	prewentorium	ul. Chrobrego 1
43	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 1
44	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 3
45	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 4
46	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 5
47	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 6
48	Paczków	zespół dawnych zakładów przemysłowych przyrządów drewnianych Augusta Schneidera	ul. Daszyńskiego 12/14
49	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 16
50	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 17
51	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 20
52	Paczków	budynek mieszkalny z oborą	ul. Daszyńskiego 21
53	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 22
54	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 23
55	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 24
56	Paczków	budynek mieszkalny w zagrodzie	ul. Daszyńskiego 26
57	Paczków	obora w zespole zagrody	ul. Daszyńskiego 26
58	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 28
59	Paczków	dawna stodoła	ul. Daszyńskiego 32
60	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 33
61	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 36
62	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 40
63	Paczków	budynek mieszkalny szeregowy	ul. Dąbrowskiego 2-14
64	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 18-20
65	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 22
66	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Górska 2
67	Paczków	willa	ul. Jagiellońska 2 (d. 6)
68	Paczków	dworzec PKP	ul. Dworcowa 16
69	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 3
70	Paczków	kamienica	ul. Kołtątaja 2
71	Paczków	kamienica	ul. Kołtątaja 4

72	Paczków	kamienica	ul. Kołłątaja 8
73	Paczków	gmach szkoły	ul. Kołłątaja 9
74	Paczków	kamienica	ul. Kołłątaja 10/12
75	Paczków	willa	ul. Kopernika 3
76	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 6
77	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 8
78	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 10
79	Paczków	willa	ul. Kopernika 12
80	Paczków	willa	ul. Kopernika 14
81	Paczków	willa	ul. Kopernika 16
82	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 20
83	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 22
84	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 24
85	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 28
86	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kopernika 32
87	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 2
88	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 3
89	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 4
90	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 5
91	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 7
92	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 9
93	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościelna 11
94	Paczków	plebania	ul. Kościelna 13
95	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 2
96	Paczków	dom w zespole folwarku	ul. Kościuszki 4
97	Paczków	otoczenie willi z parkiem w granicach dz. nr 466/1 przy ul. Kościuszki 4	ul. Kościuszki 4
98	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 5
99	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 7
100	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 8
101	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 10
102	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 12/14/16
103	Paczków	willa	ul. Kościuszki 18
104	Paczków	dom (w d. zagrodzie)	ul. Kościuszki 19
105	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Kościuszki 26
106	Paczków	kamienica	ul. Krasieńskiego 1
107	Paczków	kamienica	ul. Krasieńskiego 2
108	Paczków	kamienica	ul. Krasieńskiego 3
109	Paczków	willa	ul. 1 Maja 1

110	Paczków	willa	ul. 1 Maja 3
111	Paczków	willa	ul. 1 Maja 5
112	Paczków	willa	ul. 1 Maja 12
113	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza 2/4
114	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza 6/8
115	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 9
116	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 14
117	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 15
118	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 17
119	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 18
120	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 19
121	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 20
122	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 21
123	Paczków	dom szeregowy	ul. Mickiewicza 23-37
124	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 24
125	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 26
126	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 28
127	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 30
128	Paczków	kamienica	ul. Mickiewicza 32/34
129	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 36/38
130	Paczków	dom szeregowy	ul. Mickiewicza 41-51
131	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 53/55
132	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 57
133	Paczków	dom	ul. Miraszewskiego 2
134	Paczków	stacja uzdatniania wody	ul. Miraszewskiego 3
135	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Młyńska 2
136	Paczków	dom	ul. Młyńska 3
137	Paczków	willa	ul. Młyńska 4
138	Paczków	dawny młyn/pomieszczenia gospodarcze	ul. Młyńska 4
139	Paczków	dom	ul. Młyńska 5
140	Paczków	młyn zbożowy	ul. Młyńska 6
141	Paczków	dom	ul. Młyńska 13
142	Paczków	dom z zagrodą	ul. Młyńska 21
143	Paczków	budynek przedszkola	ul. Młyńska 29
144	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Moniuszki 2
145	Paczków	dawny młyn	ul. Moniuszki 4
146	Paczków	willa	ul. Moniuszki 9
147	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 1

148	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 2
149	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 3
150	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 4
151	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 5
152	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 6
153	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 7
154	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 8
155	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 9
156	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 10
157	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 11
158	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 12
159	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 13
160	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 14
161	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 15
162	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 16
163	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 17
164	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 18
165	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 19
166	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 20
167	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 21
168	Paczków	willa	ul. Okrzei 1
169	Paczków	willa	ul. Okrzei 2
170	Paczków	willa	ul. Okrzei 3
171	Paczków	willa	ul. Okrzei 4
172	Paczków	willa	ul. Okrzei 5
173	Paczków	willa	ul. Okrzei 6-8
174	Paczków	willa	ul. Okrzei 7-9
175	Paczków	willa	ul. Okrzei 10
176	Paczków	dom	ul. Okrzei 13
177	Paczków	kamienica	ul. Piastowska 1
178	Paczków	kamienica	ul. Piastowska 4
179	Paczków	kamienica	ul. Plater 1
180	Paczków	kamienica	ul. Plater 2
181	Paczków	kamienica	ul. Plater 7
182	Paczków	kamienica	ul. Plater 11
183	Paczków	kamienica	ul. Plater 13
184	Paczków	kamienica	ul. Plater 15
185	Paczków	kamienica	ul. Pocztowa 1

186	Paczków	dom	ul. Pocztowa 2
187	Paczków	zespół zabudowań zakładów Pollena	ul. Pocztowa 4
188	Paczków	budynek biurowy w ob. Muzeum Gazownictwa	ul. Pocztowa 6
189	Paczków	budynek aparatuwni, piecowni przedpiecowni w ob. Gazownictwa	ul. Pocztowa 6
190	Paczków	willa	ul. Pocztowa 9
191	Paczków	willa	ul. Pocztowa 11
192	Paczków	willa	ul. Pocztowa 13
193	Paczków	willa	ul. Pocztowa 15
194	Paczków	willa z parkiem	ul. Pocztowa 19
195	Paczków	willa	ul. Polna 13
196	Paczków	dom	ul. Poniatowskiego 1
197	Paczków	dom	ul. Poniatowskiego 8
198	Paczków	dom	ul. Poniatowskiego 10
199	Paczków	willa	ul. Robotnicza 8
200	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Robotnicza 8a
201	Paczków	obora w zespole zagrody	ul. Robotnicza 8a
202	Paczków	dom	ul. Robotnicza 10
203	Paczków	dom	ul. Robotnicza 13
204	Paczków	dom	ul. Robotnicza 14
205	Paczków	dom (d. zajazd)	ul. Robotnicza 21
206	Paczków	ratusz	Rynek 1
207	Paczków	kamienica	Rynek 2
208	Paczków	kamienica	Rynek 3
209	Paczków	kamienica	Rynek 4
210	Paczków	kamienica	Rynek 5
211	Paczków	kamienica	Rynek 6
212	Paczków	kamienica	Rynek 7
213	Paczków	kamienica	Rynek 8
214	Paczków	kamienica	Rynek 9
215	Paczków	kamienica	Rynek 10
216	Paczków	kamienica	Rynek 11
217	Paczków	kamienica	Rynek 12
218	Paczków	kamienica	Rynek 13
219	Paczków	kamienica	Rynek 14
220	Paczków	kamienica	Rynek 15
221	Paczków	kamienica	Rynek 16
222	Paczków	kamienica	Rynek 17
223	Paczków	kamienica	Rynek 18

224	Paczków	kamienica	Rynek 19
225	Paczków	kamienica	Rynek 20
226	Paczków	kamienica	Rynek 21
227	Paczków	kamienica	Rynek 22
228	Paczków	kamienica	Rynek 23
229	Paczków	kamienica	Rynek 24
230	Paczków	kamienica	Rynek 25
231	Paczków	kamienica	Rynek 26
232	Paczków	kamienica	Rynek 27
233	Paczków	kamienica	Rynek 28
234	Paczków	kamienica	Rynek 29
235	Paczków	kamienica	Rynek 30
236	Paczków	kamienica	Rynek 31
237	Paczków	kamienica	Rynek 32
238	Paczków	kamienica	Rynek 33
239	Paczków	kamienica	Rynek 34
240	Paczków	kamienica	Rynek 35
241	Paczków	kamienica	Rynek 36
242	Paczków	kamienica	Rynek 38
243	Paczków	kamienica	Rynek 39
244	Paczków	kamienica	Rynek 40
245	Paczków	kamienica	Rynek 41
246	Paczków	kamienica	Rynek 42
247	Paczków	kamienica	Rynek 43
248	Paczków	kamienica	Rynek 44
249	Paczków	kamienica	Rynek 47
250	Paczków	kamienica	Rynek 48
251	Paczków	kamienica	Rynek 49
252	Paczków	kamienica	Rynek 50
253	Paczków	kamienica	Rynek 51
254	Paczków	kamienica	Rynek 52
255	Paczków	kamienica	Rynek 53
256	Paczków	kamienica	Rynek 54
257	Paczków	kamienica	Rynek 55a-c
258	Paczków	kamienica	ul. Sienkiewicza 1
259	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Sienkiewicza 2
260	Paczków	kamienica	ul. Sienkiewicza 2b
261	Paczków	kamienica	ul. Sienkiewicza 2c

262	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 3
263	Paczków	folwark (czworak, brama wjazdowa)	ul. Sienkiewicza 6
264	Paczków	dom w zespole folwarku	ul. Sienkiewicza 6a
265	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 7
266	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 8
267	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 10
268	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 14a
269	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 16
270	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 17
271	Paczków	budynek biurowy zakładów Pollena	ul. Sienkiewicza 18
272	Paczków	wieża ciśnień	ul. Sienkiewicza 20
273	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 19
274	Paczków	dawna stodoła/budynek gospodarczy	ul. Sienkiewicza 19
275	Paczków	gmach szkoły (d. Królewskie Preparandium)	ul. Sienkiewicza 22
276	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 23
277	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 25
278	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 29
279	Paczków	kamienica	ul. Sikorskiego 1
280	Paczków	kamienica	ul. Sikorskiego 2
281	Paczków	kamienica	ul. Sikorskiego 12
282	Paczków	dawna remiza strażacka	ul. Sikorskiego 14
283	Paczków	kamienica	ul. Słowackiego 2
284	Paczków	kamienica	ul. Słowackiego 7
285	Paczków	gmach szpitala	ul. Staszica 3
286	Paczków	kamienica	ul. Staszica 4
287	Paczków	kamienica	ul. Staszica 5
288	Paczków	kamienica	ul. Staszica 6
289	Paczków	dom	ul. Staszica 7
290	Paczków	dom	ul. Staszica 8
291	Paczków	dom	ul. Staszica 9
292	Paczków	kamienica	ul. Staszica 10
293	Paczków	kamienica	ul. Staszica 11
294	Paczków	kamienica	ul. Staszica 12
295	Paczków	kamienica	ul. Staszica 14
296	Paczków	kamienica	ul. Staszica 15
297	Paczków	kamienica	ul. Staszica 18
298	Paczków	kamienica	ul. Staszica 19
299	Paczków	kamienica	ul. Staszica 20

300	Paczków	willa	ul. Staszica 21
301	Paczków	kamienica	ul. Staszica 22
302	Paczków	dom	ul. Staszica 23
303	Paczków	willa	ul. Staszica 24
304	Paczków	willa	ul. Staszica 25
305	Paczków	dom	ul. Staszica 26
306	Paczków	willa	ul. Staszica 27
307	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Staszica 29
308	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Staszica 29a
309	Paczków	kamienica	ul. Staszica 30
310	Paczków	willa	ul. Witosa 2
311	Paczków	dom	ul. Witosa 4
312	Paczków	kamienica	ul. Wojska Polskiego 4
313	Paczków	kamienica	ul. Wojska Polskiego 17
314	Paczków	kamienica	ul. Wojska Polskiego 20
315	Paczków	d. biskupi dom starców	ul. Wojska Polskiego 21
316	Paczków	dom	ul. Wojska Polskiego 22
317	Paczków	dom (tzw. Dom Kata)	ul. Wojska Polskiego 23
318	Paczków	dom	ul. Wojska Polskiego 25
319	Paczków	dom	ul. Wojska Polskiego 29
320	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 31
321	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 32
322	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 32a
323	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 33
324	Paczków	budynek Domu Dziecka	ul. Wojska Polskiego 34
325	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 35
326	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 37
327	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 39
328	Paczków	gmach urzędu miasta	ul. Wojska Polskiego 43
329	Paczków	gmach szkoły	ul. Wojska Polskiego 45
330	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 6
331	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 8
332	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 9
333	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 10
334	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 12
335	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 2
336	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 4
337	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 5

338	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 9
339	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 10
340	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 12-14
341	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II 15
342	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 17
343	Paczków	willa	ul. Jana Pawła II 21
344	Paczków	dom	ul. Żeromskiego 1
345	Paczków	most drogowy nad rzeką Kamienną	ul. Poczтова
346	Paczków	most drogowy nad rzeką Młynówką	ul. Armii Krajowej
347	Paczków	most drogowy nad rzeką Kamienicą	ul. Daszyńskiego
348	Paczków	most drogowy nad rzeką Kamienną	ul. Wesoła
349	Dziewiętlice	kościół pw św. Marii Magdaleny	usytuowany w centralnej części wsi
350	Dziewiętlice	kapliczka I	zlokalizowana przed kościołem pw. św. Marii Magdaleny
351	Dziewiętlice	kapliczka II	zlokalizowana przed kościołem pw. św. Marii Magdaleny
352	Dziewiętlice	kapliczka III	zlokalizowana przy kościele pw. św. Marii Magdaleny w obrębie cmentarza
353	Dziewiętlice	kapliczka IV	zlokalizowana przy kościele pw. św. Marii Magdaleny w obrębie cmentarza
354	Dziewiętlice	ogrodzenie z bramą	zlokalizowane przy kościele pw. św. Marii Magdaleny
355	Dziewiętlice	dom w zagrodzie	12
356	Dziewiętlice	stodoła	przy domu nr 12
357	Dziewiętlice	spichlerz	zlokalizowana przy domu nr 12
358	Dziewiętlice	dom	26
359	Dziewiętlice	dom	28
360	Dziewiętlice	dom	94
361	Dziewiętlice	dom	95
362	Dziewiętlice	dom	96
363	Dziewiętlice	dom	97
364	Dziewiętlice	budynek użyteczności publicznej	usytuowany w centralnej części wsi
365	Dziewiętlice	wieża ciśnień	zlokalizowana w niewielkiej odległości od domu nr 94
366	Dziewiętlice	stodoła	zlokalizowana przy domu nr 56 i 56a
367	Dziewiętlice	cmentarz rzymsko-katolicki	na terenie wokół kościoła pw. św. Marii Magdaleny
368	Frydrychów	dom	1

369	Frydrychów	obora	przy domu nr 1
370	Frydrychów	budynek mieszkalny w zespole dworskim	3 i 3a
371	Frydrychów	budynek mieszkalny w zespole dworskim	5
372	Frydrychów	budynek mieszkalny	9
373	Frydrychów	budynek mieszkalny	19
374	Frydrychów	obora I	w zespole dworskim - w zach. części zabudowań folwarcznych
375	Frydrychów	obora II	w zespole dworskim - w pd. części zabudowań folwarcznych
376	Frydrychów	obora III	w zespole dworskim - w pd. części zabudowań folwarcznych
377	Frydrychów	stodoła I	w zespole dworskim - w pd. części zabudowań folwarcznych
378	Frydrychów	stodoła II	w zespole dworskim - w pn. części zabudowań folwarcznych
379	Frydrychów	spichlerz	w zespole dworskim - we wsch. części zabudowań folwarcznych
380	Frydrychów	hydroforownia	w zespole dworskim na południe od dworu
381	Frydrychów	park przy dworze	zlokalizowany wokół dworu
382	Frydrychów	dwór	7
383	Frydrychów	stodoła w zagrodzie	przy domu nr 9
384	Gościce	kościół pw. św. Mikołaja	zlokalizowany w centralnej części wsi
385	Gościce	ogrodzenie kościoła	przy kościele
386	Gościce	brama kościelna	przy kościele
387	Gościce	dom gminny	37
388	Gościce	dom	29
389	Gościce	cmentarz rzymsko-katolicki pw św. Jadwigi	przy kościele pw św. Mikołaja
390	Kamienica	układ ruralistyczny wsi	Kamienica
391	Kamienica (d. Paczków)	dom w zespole folwarku	ul. (d. Robotnicza 1) 1a
392	Kamienica (d. Paczków)	dawne wozownie - stodoły w zespole folwarku	ul. (d. Robotnicza 1) 1a
393	Kamienica (d. Paczków)	gołębnik	ul. (d. Robotnicza 1) 1b
394	Kamienica (d. Paczków)	dawne obory - chlewnie w zespole folwarku	ul. (d. Robotnicza 1) 1c
395	Kamienica (d. Paczków)	dawne stodoły	ul. (d. Robotnicza 1) 1b
396	Kamienica	dom w zagrodzie	7
397	Kamienica	stodoła I	stodoła w zagrodzie nr 7
398	Kamienica	stodoła II	przy zagrodzie nr 7
399	Kamienica	dom	8
400	Kamienica	dom w zagrodzie	27

401	Kamienica	stodoła w zagrodzie	przy zagrodzie nr 27
402	Kamienica	dom w zagrodzie	82
403	Kamienica	stodoła w zagrodzie	w zagrodzie nr 82
404	Kamienica	kapliczka	przy domu nr 87a
405	Kamienica	dom	91
406	Kamienica	dom gminny	93
407	Kamienica	kościół parafialny pw. św. Jerzego	zlokalizowany w centralnej części wsi
408	Kamienica	ogrodzenie kościoła	wokół kościoła
409	Kamienica	brama ogrodzenia	ogrodzenie kościoła pw. św. Jerzego
410	Kamienica	wieżyczka	część ogrodzenia kościoła pw. św. Jerzego
411	Kamienica	cmentarz rzymsko-katolicki	wokół kościoła pw. św. Jerzego
412	Kozielno	układ ruralistyczny wsi	Kozielno
413	Kozielno	dom w zagrodzie	26
414	Kozielno	stodoła w zagrodzie	w zagrodzie przy domu nr 26 (d.27)
415	Kozielno	obora	w zagrodzie nr 26 (d.27)
416	Kozielno	dom w zagrodzie	35
417	Kozielno	stodoła I	przy zagrodzie nr 35
418	Kozielno	stodoła II	przy domu nr 35
419	Kozielno	most drogowy w km 0+413 DP nr 1645 O Paczków - Kozielno nad Białą Wodą (JNI 01014127)	w ciągu drogi powiatowej 1645
420	Kozielno	dom w zagrodzie	55
421	Kozielno	stodoła	przy domu nr 55
422	Kozielno	obora	w zagrodzie nr 55
423	Kozielno	dom w zagrodzie	57
424	Kozielno	stodoła	przy domu nr 57
425	Kozielno	cmentarz rzymsko-katolicki	w centralnej części wsi
426	Kozielno	kaplica	w niewielkiej odległości od domu nr 45
427	Lisie Kąty	dwór z basztą	centralna część wsi
428	Lisie Kąty	kaplica	przy dworze
429	Lisie Kąty	gołębnik	przy dworze w centralnej części założenia
430	Lisie Kąty	budynek gospodarczy	
431	Ścibórz	most - kanał ulgi	przy wyjeździe ze wsi Ścibórz
432	Ścibórz	dwór	42
433	Ścibórz	oficyna w zespole dworskim	41
434	Ścibórz	stajnia w zespole dworskim	39
435	Ścibórz	park w zespole dworskim	przy dworze nr 42
436	Ścibórz	dom	40
437	Ścibórz	wieża ciśnień	w niedalekiej odległości od zajazdu nr 10

438	Ścibórz	dom	32
439	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 32
440	Ścibórz	dom	33
441	Ścibórz	obora	przy domu nr 33
442	Ścibórz	dom	6
443	Ścibórz	dom	31
444	Ścibórz	obora	przy domu nr 31
445	Ścibórz	dom	34
446	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 34
447	Ścibórz	dom	37
448	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 37
449	Ścibórz	dom	38
450	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 38
451	Stary Paczków	układ ruralistyczny wsi	Stary Paczków
452	Stary Paczków	kościół pw. Wszystkich Świętych	Stary Paczków
453	Stary Paczków	cmentarz rzymsko-katolicki	przy kościele pw. Świętych
454	Stary Paczków	dom gminny	87
455	Stary Paczków	kapliczka	przy domu nr 84
456	Stary Paczków	dom	88a
457	Stary Paczków	stodoła	przy domu nr 88a
458	Stary Paczków	dom w zagrodzie	15
459	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 15
460	Stary Paczków	obora	przy zagrodzie nr 15
461	Stary Paczków	dom w zagrodzie	17
462	Stary Paczków	dom w zagrodzie	25
463	Stary Paczków	spichlerz	przy zagrodzie nr 25
464	Stary Paczków	dom w zagrodzie	27
465	Stary Paczków	oficyna, ob. budynek mieszkalny	28
466	Stary Paczków	dom w zagrodzie	29
467	Stary Paczków	obora	w zagrodzie nr 29
468	Stary Paczków	dom w zagrodzie	32
469	Stary Paczków	spichlerz	w zagrodzie nr 32
470	Stary Paczków	dom w zagrodzie	41
471	Stary Paczków	oficyna, ob. budynek mieszkalny	39
472	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	43
473	Stary Paczków	dom w zagrodzie	45
474	Stary Paczków	stodoła	przy zagrodzie nr 45
475	Stary Paczków	obora	w zagrodzie nr 45

476	Stary Paczków	dom w zagrodzie	46
477	Stary Paczków	dom w zagrodzie	47
478	Stary Paczków	dom w zagrodzie	48
479	Stary Paczków	dom w zagrodzie	49
480	Stary Paczków	dom w zagrodzie	54
481	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 54
482	Stary Paczków	dom w zagrodzie	54a
483	Stary Paczków	dom w zagrodzie	55
484	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	57
485	Stary Paczków	dom w zagrodzie	59
486	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	61
487	Stary Paczków	dom w zagrodzie	60
488	Stary Paczków	budynek gospodarczy, ob. Dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 60
489	Stary Paczków	dom w zagrodzie	62
490	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	64
491	Stary Paczków	dom	66
492	Stary Paczków	dom w zagrodzie	67
493	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 67
494	Stary Paczków	dom w zagrodzie	74
495	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 74
496	Stary Paczków	dom w zagrodzie	75
497	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 75
498	Stary Paczków	dom w zagrodzie	78
499	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 78
500	Stary Paczków	dom w zagrodzie	79
501	Stary Paczków	spichlerz	w zagrodzie nr 79
502	Stary Paczków	dom w zagrodzie	83
503	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 83
504	Stary Paczków	dom	88
505	Stary Paczków	dom w zagrodzie	85
506	Stary Paczków	dom w zagrodzie	89
507	Stary Paczków	stodoła I	w zagrodzie nr 89
508	Stary Paczków	stodoła II	w zagrodzie nr 89
509	Stary Paczków	willa	94
510	Stary Paczków	dom	95
511	Trzeboszowice	kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej wraz z otoczeniem i murem ogrodzeniowym	Trzeboszowice
512	Trzeboszowice	cmentarz rzymsko-katolicki pw. św. Jadwigi	Trzeboszowice

513	Trzeboszowice	plebania	23
514	Trzeboszowice	dwór	za domem nr 11
515	Trzeboszowice	park	przy dworze
516	Trzeboszowice	dawna remiza strażacka	przy domu nr 77
517	Trzeboszowice	stodoła	za domem nr 11
518	Trzeboszowice	chlewnia	przy domu nr 108
519	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	40
520	Trzeboszowice	spichlerz	w zagrodzie nr 40
521	Trzeboszowice	kapliczka	przy domu nr 40
522	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	52
523	Trzeboszowice	obora	w zagrodzie nr 52
524	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	109
525	Trzeboszowice	obora	przy domu nr 109
526	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	110
527	Trzeboszowice	stodoła	w zagrodzie nr 110
528	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	113
529	Trzeboszowice	dom	112b
530	Trzeboszowice	dom	77
531	Trzeboszowice	dom	9, 10
532	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	101
533	Trzeboszowice	kapliczka	przy domu nr 101
534	Trzeboszowice	dom	103
535	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	98
536	Trzeboszowice	kapliczka przy domu nr 92 wraz z gruntem w granicach fundamentowania	przy domu nr 92
537	Trzeboszowice	most z tamą	przy kanale ulgi
538	Trzeboszowice	most drogowy	nad rzeką Raczyną
539	Ujeździec	dom w zagrodzie	4
540	Ujeździec	stodoła	w zagrodzie nr 4
541	Ujeździec	dwór	51
542	Ujeździec	stodoła	przy zabudowaniach dworu
543	Ujeździec	kuźnia	w niedalekiej odległości od pałacu
544	Ujeździec	spichlerz	w niedalekiej odległości od pałacu
545	Ujeździec	park	przy pałacu
546	Ujeździec	stodoła I	w niewielkiej odległości od pałacu
547	Ujeździec	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	przy wyjeździe ze wsi w stronę Dzięwielic
548	Ujeździec	cmentarz rzymsko-katolicki	przy kościele pw. św Katarzyny
549	Ujeździec	Dom	65
550	Ujeździec	kapliczka	przy domu nr 10b

551	Ujeździec	kapliczka	200 m od pałacu po drugiej stronie rzeki
552	Ujeździec	most drogowy nad ciekim wodnym Czerwony Potok (Szronka) przy budynku nr 52a	dz. nr 287/1
553	Unikowice	układ ruralistyczny wsi	Unikowice
554	Unikowice	kaplica	w centralnej części wsi
555	Unikowice	dom	39
556	Unikowice	cmentarz	przy drodze nr 382 w kierunku Paczkowa
557	Unikowice	przedszkole	21
558	Unikowice	dom w zagrodzie	12a
559	Unikowice	stodoła	w zagrodzie nr 12a
560	Unikowice	dwór	24
561	Unikowice	stajnia	przy domu nr 24
562	Unikowice	stodoła	przy domu nr 24
563	Unikowice	dom	15
564	Unikowice	stodoła	przy domu nr 14a
565	Unikowice	dom w zagrodzie	16
566	Unikowice	stodoła	w zagrodzie nr 16
567	Unikowice	obora	w zagrodzie nr 16
568	Unikowice	dom w zagrodzie	40
569	Unikowice	stajnia	w zagrodzie nr 40
570	Unikowice	kapliczka	przy drodze nr 382 w kierunku Paczkowa
571	Unikowice	most drogowy w ciągu drogi powiatowej przy budynku nr 49 przez ciek wodny Tarnawka	dz. nr 207
572	Wilamowa	dom	12
573	Wilamowa	budynek gospodarczy	przy domu nr 12
574	Wilamowa	budynek mieszkalny	16
575	Wilamowa	budynek mieszkalny	17
576	Wilamowa	budynek mieszkalny	36/37
577	Wilamowa	dom w zagrodzie	5
578	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 5
579	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 5
580	Wilamowa	budynek mieszkalny	6
581	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 6
582	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 6
583	Wilamowa	kapliczka	przy domu nr 6
584	Wilamowa	dom w zagrodzie	7
585	Wilamowa	budynek mieszkalny	8
586	Wilamowa	dom w zagrodzie	10

587	Wilamowa	budynek mieszkalny	13
588	Wilamowa	dom w zagrodzie	18
589	Wilamowa	budynek gospodarczy	przy domu nr 18
590	Wilamowa	dom w zagrodzie	22
591	Wilamowa	budynek mieszkalny	29, 29a
592	Wilamowa	dom w zagrodzie	38
593	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 36 i 37
594	Wilamowa	budynek mieszkalny	40
595	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 40
596	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 40
597	Wilamowa	budynek mieszkalny	41
598	Wilamowa	dom w zagrodzie	42
599	Wilamowa	obora	przy domu nr 42
600	Wilamowa	budynek mieszkalny	43
601	Wilamowa	dom w zagrodzie	44
602	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 44
603	Wilamowa	kościół pw. MB Szkaplerznej	zlokalizowany w centralnej części wsi
604	Wilamowa	cmentarz rzymsko-katolicki	Wilamowa
605	Wilamowa	budynek wodociągów	przy domu nr 41

13.3. WYKAZ OBIEKTÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR WPISU	DATA WPISU
1	DZIEWIĘTLICE	Wyposażenie w kościele parafialnym pw. św. Marii Magdaleny	Ks.B.t.V1-918/93 Ks.B.t.II-150/09	14.12.1993 r. 22.01.2009 r.
2	GOŚCICE	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	Ks.B.t.III-553/72	29.02.1972 r.
3	KAMIENICA	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. św. Jerzego	Ks.B.t.II-545/71 Ks.B.t.V-848/1-16/90 Ks.B.t.IV-369/2018	18.12.1971 r. 30.11.1990 r. 28.02.2018 r.
4	KAMIENICA	Rzeźba św. Jana Nepomucena przy murze kościoła parafialnego pw. św. Jerzego	Ks.B.t.V-851/90	19.12.1990 r.
5	KAMIENICA	Figura Matki Boskiej przy domu nr 62	Ks.B.t.II-542/71	06.12.1971 r.
6	KAMIENICA	Krzyż pokutny	Ks.B.t.V-847/90	14.12.1990 r.
7	PACZKÓW	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty	Ks.B.t.II-537/1-45/71 Ks.B.t.III-621/73 Ks.B.t.II-88/07	04.12.1971 r. 28.09.1973 r. 10.01.2007 r.
8	PACZKÓW	Płyta herbowa w murze przy plebanii kościoła parafialnego pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty	Ks.B.t.II-541/71	06.12.1971 r.
9	PACZKÓW	Rzeźba św. Jana Nepomucena, Rynek 11	Ks.B.t.I-180/59	28.10.1959 r.
10	PACZKÓW	Rzeźba św. Jana Nepomucena, ul. Sienkiewicza	Ks.B.t.V-864/91	02.07.1991 r.
11	PACZKÓW	Rzeźba św. Jana Nepomucena, ul. Staszica 29a	Ks.B.t.VI-905/93	05.03.1993 r.
12	PACZKÓW	Rzeźba św. Jana Nepomucena, ul. Wojska Polskiego (dz. 416)	Ks.B.t.IV-353/16	20.07.2016 r.
13	PACZKÓW	Zegar wieżowy z wieży Ratusza	Ks.B.t.IV-351/16	28.06.2016 r.
14	STARY PACZKÓW	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Wszystkich Św.	Ks.B.t.II-546/71 Ks.B.t.V-749/1-17/88 Ks.B.t.III-267/1-15/12	18.12.1971 r. 12.09.1988 r. 20.12.2012 r.
15	ŚCIBÓRZ	Rzeźba św. Jana Nepomucena, w kapliczce	Ks.B.t.VI-909/93	26.05.1993 r.
16	ŚCIBÓRZ	Wyposażenie dworu	Ks.B.t.IV-704/78	23.05.1978 r.
17	TRZEBOSZOWICE	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi	Ks.B.t.IV-708/1-6/79 Ks.B.t.II-152/09	04.01.1979 r. 05.02.2009 r.
18	TRZEBOSZOWICE	Wyposażenie kapliczki	Ks.B.t.IV-707/79	04.01.1979 r.
19	UJEŹDZIEC	Ołtarz główny w kościele parafialnym pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Ks.B.t.IV-356/16	10.11.2016 r.
20	UNIKOWICE	Wyposażenie z kaplicy pw. Trójcy św.	Ks.B.t.VI-927/94	11.04.1994 r.

13.4. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr w miejscowości	Nr na obszarze	Czas powstania	Klasyfikacja	Forma ochrony
1	Kozielno	93-28	3	31	neolit, faza C3-D, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. neolit - kult. puch. lejkowatych - punkt osadniczy 2. faza C3-D - kultura przeworska - osada 3. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-175/2015
2	Kozielno	93-28	4	32	faza C3-D, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze - XIV-XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-176/2016
3	Kozielno	93-28	6	34	faza C3-D, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-177/2017
4	Kozielno	93-28	8	36	faza C3-D, wczesne średniowiecze XI - XII w., późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. wczesne średniowiecze XI-XII w. - ślad osadnictwa 3. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-178/2018
5	Stary Paczków	94-28	1	49	neolit kult. pucharów lejkowatych, kultura łużycka, faza C2 - D kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura puch. lejkowatych - punkt osadniczy 2. kultura łużycka - cmentarzysko 3. faza C3-D - kultura przeworska - punkt osadniczy 4. późne średniowiecze - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-390/75

6	Stary Paczków	94-28	7	54	neolit kult. Ceramiki wstęgowej rytej, neolit kultura lendzielska ??, III-V okres epoki brązu kultura łużycka, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. neolit - kultura lendzielska ?? - punkt osadniczy 3. III - V okres epoki brązu - kultura łużycka - osada 4. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-181/2015
7	Stary Paczków	94-28	16	22	faza C3-D kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada	wpis do rejestru zabytków nr A-182/2015
8	Stary Paczków	94-28	17	23	faza C3-D kultura przeworska, okres nowożytny	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. okres nowożytny - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-183/2015
9	Stary Paczków	94-28	18	24	faza C3-D, kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada	wpis do rejestru zabytków nr A-184/2015
10	Stary Paczków	94-28	19	25	wczesne średniowiecze - XII - I poł. XIII, późne średniowiecze XIV - XV w., okres nowożytny XVI - XVIII w.	1. XII-I poł. XIII w. - wczesne średniowiecze - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - osada 3. okres nowożytny XVI-XVII w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-185/2015
11	Ścibórz	94-29	9	33	neolit, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura lendzielska - osada 2. - kultura łużycka ?? - punkt osadniczy 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-154/2013
12	Ścibórz	94-29	11	35	neolit kult. ceramiki wstęgowej rytej, późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - osada 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-155/2013

13	Trzeboszowice	94-29	4	4	epoka kamienia, późny okres wpływów rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV W.	1. epoka kamienia - punkt osadniczy 2. późny okres wpływów rzymskich kultura przeworska - osada 3. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-157/2013
14	Trzeboszowice	94-29	6	6	późny okres wpł. rzymskich kultura przeworska	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - osada	wpis do rejestru zabytków nr A-158/2013
15	Unikowice	94-28	3	13	późne średniowiecze XIV - XV w.	1. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-180/2015
16	Wilamowa	94-29	2	42	późny okres wpł. rzymskich kultura przeworska, wczesny okres wędrówek ludów, późne średniowiecze XIV - XV w.	późny okres wpływów rzymskich-wczesn. okr. węd. lud. - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-156/2013

13.5. WYKAZ OBIEKTÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr w miejscowości	Nr na obszarze	Czas powstania	Klasyfikacja	Forma ochrony
1	Dziewiętlice	95-29	1	1	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
2	Dziewiętlice	95-29	2	2	epoka brązu, późne średniowiecze - XV w.	1. epoka brązu - kultura łużycka - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XV w. - punkt osadniczy	-
3	Dziewiętlice	95-29	3	3	późne średniowiecze	1. późne średniowiecze - punkt osadniczy	-
4	Dziewiętlice	95-29	4	4	późny okres lateński?, okres wpł. rzymskich?, późne średniowiecze - XIII - XIV w.	1. późny okres lateński - ślad osadnictwa 2. okres wpływów rzymskich ? - kultura przeworska ? - ślad osadnictwa 3. późne średniowiecze - XIII-XIV w. - punkt osadniczy	-
5	Dziewiętlice	95-29	5	5	późne średniowiecze - XIII - XIV w.	1. późne średniowiecze - XIII-XIV w. - ślad osadnictwa	-

6	Dziewiętlice	95-29	6	6	późne średniowiecze - XIV-XV w.	1. późne średniowiecze - XIV-XV w. - punkt osadniczy	-
7	Dziewiętlice	95-29	7	7	wczesne średniowiecze - XIII w., późne średniowiecze - XIV-XV w.	1. wczesne średniowiecze - XIII w. - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	-
8	Dziewiętlice	95-29	8	8	IV w.n.e.?	IV-V w. n.e. ? - skarb ?	-
9	Dziewiętlice	95-29	9	9	późne średniowiecze, okres nowożytny XVI w., okres nowożytny XVII w.	1. późne średniowiecze - ślad osadnictwa 2. okres nowożytny XVI w. - kultura nowożytna - ślad osadnictwa 3. okres nowożytny XVII w. - kultura nowożytna - ślad osadnictwa	-

10	Gościce	94-28	1	10	średniowiecze?	1. średniowiecze - grodzisko	-
11	Kamienica	94-28	1	1	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
12	Kamienica	94-28	2	2	późne średniowiecze	1. późne średniowiecze - ślad osadnictwa	-
13	Kamienica	94-28	3	3	III - IV w.n.e.	1. III-IV w. n.e. - kultura przeworska - ślad osadnictwa	-
14	Kamienica	94-28	4	4	wczesne średniowiecze - XI - XII w., późne średniowiecze, okres nowożytny - XVI, XVII-XVIII w.	1. wczesne średniowiecze XI-XII w. - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze - ślad osadnictwa 3. okres nowożytny - XVI, XVII/XVIII w. - ślad osadnictwa	-
15	Kamienica	94-28	5	5	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-

16	Kamienica	94-28	6	6	epoka kamienia, mezolit ?	1. mezolit ? - ślad osadnictwa	-
17	Kamienica	94-28	7	7	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
18	Kamienica	94-28	8	1	późne średniowiecze - XIV w.	1. późne średniowiecze XIV w. - punkt osadniczy	-
19	Kamienica	94-28	9	2	pradzieje	1. pradzieje - ślad osadnictwa	-
20	Kamienica	94-28	10	8	epoka kamienia	1. epoka kamienia - ślad osadnictwa	-
21	Kamienica	94-28	11	9	neolit, późne średniowiecze/okres nowożytny	1. neolit - ślad osadnictwa 2. późne średn./okres nowożytny - ślad osadnictwa	-
22	Kozielno	93-28	1	29	okres wpływów rzymskich	1. okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy	-
23	Kozielno	93-28	2	30	pradzieje, późne średniowiecze - XV w.	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XV w. - punkt osadniczy	-

24	Kozielno	93-28	3	31	neolit, faza C3-D, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. neolit - kult. puch. lejkowatych - punkt osadniczy 2. faza C3-D - kultura przeworska - osada 3. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-175/2015
25	Kozielno	93-28	4	32	faza C3-D, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze - XIV-XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-176/2016; uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej
26	Kozielno	93-28	5	33	epoka kamienia, pradzieje, wczesne średniowiecze XI - XII w., późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. epoka kamienia - ślad osadnictwa 2. pradzieje 3. wczesne średniowiecze XI-XII w. - ślad osadnictwa 4. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	-
27	Kozielno	93-28	6	34	faza C3-D, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-177/2017; uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej
28	Kozielno	93-28	7	35	pradzieje, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze - XIV-XV w. - ślad osadnictwa	Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej

29	Kozielno	93-28	8	36	faza C3-D, wczesne średniowiecze XI - XII w., późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. wczesne średniowiecze XI-XII w. - ślad osadnictwa 3. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-178/2018
30	Kozielno	93-28	9	37	brak	1. kultura przeworska - ślad osadnictwa	-
31	Paczków	93-28	1	38	późne średniowiecze i okres nowożytny	1. późne średniowiecze i okres nowożytny - stare miasto	Uchwała nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków; Uchwała nr XXXII/255/2021 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa; Uchwała nr LVIII/433/2022 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie miasta Paczkowa
32	Paczków	93-28	2	39	średniowiecze	1. średniowiecze - domniemane grodzisko? lub zamek	-
33	Paczków	93-28	3	27	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	Uchwała nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu

							zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków
34	Paczków	93-28	4	40	1. III okres epoki brązu 2. XIV-XV w. - późne średniowiecze	1. III okres epoki brązu – kultura łużycka – ślad osadnictwa 2. XIV-XV w. - późne średniowiecze – ślad osadnictwa	Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej
35	Paczków	93-28	5	28	okres wpływów rzymskich	1. okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - ślad osadnictwa	-
36	Paczków	93-28	6	41	neolit, późne średniowiecze – XV w.	1. neolit - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze - XVw. ślad osadnictwa	Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej
37	Paczków	93-28	7	42	?	1. grób	Uchwała nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków
38	Paczków	93-28	8	43	wczesne średniowiecze IX - XII w., późne średniowiecze XIV - XV w.	1. IX-X w. - wczesne śred. - osada 2. XIV-XV w. - późn. średn. - punkt osadniczy	Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Kłodzkiej

39	Paczków	93-28	9	44	wczesne średniowiecze IX - X w. późne średniowiecze XIV - XV w.	1. IX-X w. - wczesne śred. - punkt osadniczy 2. XIV-XV w. - późn. średn. - ślad osadnictwa	Uchwała nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków
40	Paczków	93-28	10	45	V okr. ep. brązu - halsztat C kultura łużycka, faza C3 - D kultura przeworska, pradzieje, wczesne średniowiecze IX-X w., późne średniowiecze XIV - XV w.	1. V okr. ep. brązu halsztat C- kultura łużycka - punkt osadniczy 2. faza C3-D - kultura przeworska - osada 3. pradzieje 4. IX-X w. - wczesne śred. - punkt osadniczy 5. XIV - XV w. późne śred. - punkt osadniczy	Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 stycznia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w Kozielnie i mieście Paczków w rejonie Nysy Klodzkiej
41	Paczków	93-28	11	29	neolit, faza C3 - D kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. faza C3-D - późne śred. - osada 3. XIV-XV w. - późne śred. - punkt osadniczy	-
42	Paczków	93-28	12	30	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
43	Stary Paczków	94-28	1	49	neolit kult. pucharów lejkowatych, kultura łużycka, faza C2 - D kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura puch. lejkowatych - punkt osadniczy 2. kultura łużycka - cmentarzysko 3. faza C2-D - kultura przeworska - punkt osadniczy 4. późne średniowiecze - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A - 390/75
44	Stary Paczków	94-28	2	15	późne średniowiecze - XIII ?, XIV - XV w.	1. XIII(?) - XIV-XV w. - grodzisko stożkowate	-
45	Stary Paczków	94-29	3	50	V okres epoki brązu kultura łużycka	1. V okres epoki brązu - kultura łużycka - punkt osadniczy	-

46	Stary Paczków	94-28	4	51	neolit	neolit - ślad osadnictwa	-
47	Stary Paczków	94-28	5	52	okres wpływów rzymskich, kultura przeworska	1. okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy	-
48	Stary Paczków	94-28	6	53	neolit kult. ceramiki wstęgowej rytej, III-V okres epoki brązu kultura łużycka, XIV - XV w. późne średniowiecze	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. III-V okres epoki brązu - kultura łużycka - osada 3. XIV - XV w. późne średniowiecze - punkt osadniczy	-
49	Stary Paczków	94-28	7	54	neolit kult. Ceramiki wstęgowej rytej, neolit kultura lendzielska ??, III-V okres epoki brązu kultura łużycka, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. neolit - kultura lendzielska ?? - punkt osadniczy 3. III - V okres epoki brązu - kultura łużycka - osada 4. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A- 181/2015
50	Stary Paczków	94-28	8	55	neolit kult. Ceramiki wstęgowej rytej, późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - ślad osadnictwa	-
51	Stary Paczków	94-28	9	56	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	-
52	Stary Paczków	94-28	10	16	późne średniowiecze	1. późne średniowiecze - punkt osadniczy	-

53	Stary Paczków	94-28	11	17	pradzieje, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	-
54	Stary Paczków	94-28	12	18	faza C3-D kultura przeworska, XIV - XV w. późne średniowiecze	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	-
55	Stary Paczków	94-28	13	19	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
56	Stary Paczków	94-28	14	20	późne średniowiecze XIV - XV w.	1. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	-
57	Stary Paczków	94-28	15	21	faza C3-D kultura przeworska, XIV - XV w. późne średniowiecze	1. faza C3-D - kultura przeworska - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	-
58	Stary Paczków	94-28	16	22	faza C3-D kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada	wpis do rejestru zabytków nr A-182/2015
59	Stary Paczków	94-28	17	23	faza C3-D kultura przeworska, okres nowożytny	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada 2. okres nowożytny - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-183/2015; uchwała nr XIII/96/2019 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 26 września 2019 r. w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 482/1, 482/2, 482/3, 481 obręb Stary Paczków, 78/13 obręb Unikowice, 1157/4 obręb Paczków

60	Stary Paczków	94-28	18	24	faza C3-D, kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - osada	wpis do rejestru zabytków nr A-184/2015
61	Stary Paczków	94-28	19	25	wczesne średniowiecze - XII - I poł. XIII, późne średniowiecze XIV - XV w., okres nowożytny XVI - XVIII w.	1. XII-I poł. XIII w. - wczesne średniowiecze - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - osada 3. okres nowożytny XVI-XVII w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-185/2015
62	Stary Paczków	94-28	20	26	faza C3-D kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - punkt osadniczy	-
63	Ścibórz	94-29	1	25	neolit kultura ceram. wstęgowej kłutej, VI okr. Ep. Br. - halsztat kultura łużycka, wczesne średniowiecze pradzieje, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - osada 2. VI okres epoki brązu- halsztat - punkt osadniczy 3. wczesne średniowiecze - punkt osadniczy 4. - pradzieje 5. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	-
64	Ścibórz	94-29	2	26	mezolit, późne średniowiecze XIII - XV w.	1. mezolit - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze XIII - XV w. - osada	-
65	Ścibórz	94-29	3	27	XIII w.	1. XIII w. - grodzisko	-
66	Ścibórz	94-29	4	28	neolit - kult. pucharów lejkowatych	1. neolit - kultura puch. lejkowatych - punkt osadniczy 2. okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy	-

67	Ścibórz	94-29	5	29	epoka kamienia, wczesne średniowiecze XI - XII w., XVI w.	1. epoka kamienia - ślad osadnictwa 2. wczesne średniowiecze XI-XIII w. - punkt osadniczy 3. XVI w. - punkt osadniczy	-
68	Ścibórz	94-29	6	30	późne średniowiecze	1. późne średniowiecze - punkt osadniczy	-
69	Ścibórz	94-29	7	31	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	-
70	Ścibórz	94-29	8	32	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	-
71	Ścibórz	94-29	9	33	neolit, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura lendzielska - osada 2. - kultura łużycka ?? - punkt osadniczy 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-154/2013
72	Ścibórz	94-29	10	34	pradzieje, wczesne średniowiecze X - XII w., późne średniowiecze XIV - XV w.	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. wczesne średniowiecze X-XII w. - ślad osadnictwa 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	-
73	Ścibórz	94-29	11	35	neolit kult. ceramiki wstęgowej rytej, późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - osada 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-155/2013
74	Ścibórz	94-29	12	36	okres wpl. rzymskich kultura przeworska, wczesne średniowiecze X - XII w., późne średniowiecze XIV - XV w.	1. okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - ślad osadnictwa 2. wczesne średniowiecze X - XII w. - punkt osadniczy	-

						3. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	
75	Ścibórz	94-29	13	37	pradzieje, późne średniowiecze	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze - ślad osadnictwa	-
76	Ścibórz	94-29	14	38	wczesne średniowiecze	1. wczesne średniowiecze - punkt osadniczy	-
77	Trzeboszowice	94-29	1	1	późne średniowiecze XV w. ?	1. XV w. (?) - grodzisko ?	-
78	Trzeboszowice	94-29	2	2	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
79	Trzeboszowice	94-29	3	3	neolit, okres wpł. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - osada 2. okres wpł. rzymskich kultura przeworska - punkt osadniczy 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	-
80	Trzeboszowice	94-29	4	4	epoka kamienia, późny okres wpływów rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. epoka kamienia - punkt osadniczy 2. późny okres wpływów rzymskich kultura przeworska - osada 3. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-157/2013
81	Trzeboszowice	94-29	5	5	faza C3-D kultura przeworska, pradzieje, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. - pradzieje 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	-

82	Trzeboszowice	94-29	6	6	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - osada	wpis do rejestru zabytków nr A- 158/2013
83	Trzeboszowice	94-29	7	7	pradzieje, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze - XIV - XV w, - punkt osadniczy	-
84	Trzeboszowice	94-29	8	8	wczesny okr. wędrówek ludów kultura przeworska, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. wczesny okr. Wędrówek kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	-
85	Trzeboszowice	94-29	9	9	neolit kult. ceramiki wstęgowej rytej, wczesne średniowiecze IX - X w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - punkt osadniczy 2. wczesne średniowiecze - IX - X w. - punkt osadniczy	-
86	Trzeboszowice	94-29	10	10	faza C3-D kultura przeworska, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	-
87	Trzeboszowice	94-29	11	11	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, wczesne średniowiecze X-XII w., późne średniowiecze XIV - XV w.	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. wczesne średniowiecze X - XII w. - ślad osadnictwa 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - ślad osadnictwa	-
88	Trzeboszowice	94-29	12	12	neolit, pradzieje	1. neolit - kultura puch. lejkowatych - punkt osadniczy 2. - pradzieje	-
89	Trzeboszowice	94-29	13	13	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, późne średniowiecze - XIV - XV w.	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - punkt osadniczy 2. późne średniowiecze - XIV - XV w. - punkt osadniczy	-

90	Trzeboszowice	94-29	14	14	neolit kult. ceramiki wstęgowej kłutej, pradzieje, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej kłutej - punkt osadniczy 2. - pradzieje 3. późne średniowiecze - XIV - XV w. - punkt osadniczy	-
91	Trzeboszowice	94-29	15	15	faza C3-D kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - punkt osadniczy	-
92	Ujeździec	94-28	1	57	późne średniowiecze ?	1. późne średniowiecze ? - grodzisko domniemane	-
93	Ujeździec	94-28	2	58	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
94	Ujeździec	94-28	3	14	neolit, wczesne średniowiecze XI- XII w., późne średniowiecze XIV - XV w., okres nowożytny	1. neolit - osada 2. wczesne średniowiecze XI - XII w. ślad osadnictwa 3. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy 4. okres nowożytny - ślad osadnictwa	-
95	Unikowice	94-28	1	11	neolit	1. neolit - ślad osadnictwa	-
96	Unikowice	94-28	2	12	późne średniowiecze XIV - XV w.	1. późne średniowiecze XIV- XV w. - punkt osadniczy	-
97	Unikowice	94-28	3	13	późne średniowiecze XIV - XV w.	1. późne średniowiecze XIV - XV w. - punkt osadniczy	wpis do rejestru zabytków nr A-180/2015

98	Wilamowa	94-29	1	41	neolit, faza C3-D kultura przeworska	1. neolit - punkt osadniczy 2. faza C3-D - kultura przeworska - osada	-
99	Wilamowa	94-29	2	42	późny okres wpl. rzymskich kultura przeworska, wczesny okres wędrówek ludów, późne średniowiecze XIV - XV w.	późny okres wpływów rzymskich-wczesn. okr. węd. lud. - kultura przeworska - osada 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	wpis do rejestru zabytków nr A-156/2013
100	Wilamowa	94-29	3	43	późny okres wpl. rzymskich	1. późny okres wpływów rzymskich - kultura przeworska - osada	-
101	Wilamowa	94-29	4	44	neolit, epoka brązu kultura łużycka	1. neolit - punkt osadniczy 2. epoka brązu kultura łużycka - punkt osadniczy	-
102	Wilamowa	94-29	5	45	faza C3-D kultura przeworska, wczesne średniowiecze X-XII w.	1. faza C3-D - kultura przeworska - ślad osadnictwa 2. wczesne średniowiecze X-XII w. - kultura wczesnego śred. - punkt osadniczy	-
103	Wilamowa	94-29	6	46	neolit kult. ceramiki wstęgowej rytej, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. neolit - kultura ceramiki wstęgowej rytej - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - punkt osadniczy	-
104	Wilamowa	94-29	7	47	pradzieje, późne średniowiecze XIV - XV w.	1. pradzieje - ślad osadnictwa 2. późne średniowiecze XIV-XV w. - ślad osadnictwa	-
105	Wilamowa	94-29	8	48	faza C3-D kultura przeworska	1. faza C3-D - kultura przeworska - ślad osadnictwa	-